

Le Dónbeenĩ bin-tente vūahũ na ó o Matiye túara

Vūahũ túaró ñúhũ

O Matiye lé o Yeesu ñĩ-kenínia píró ñun ñĩ-kení. O bía mí vūahũ yi le o Yeesu *Krista lé o kãnílo na khíi ɓuen, yĩa le Dónbeenĩ yánkaa dó mí ñii nɔn le mí ì na ɓa *zúifùwa yi. O mún zéenia ɓio ɓa zúifùwa ya-díwá pánáa o Yeesu.

O Matiye bía a Yeesu teró là a háyónmu ɓio. O bía le o Yeesu lé o béε na wà ɓueé kãní ɓa nùpua mí bè-kora yi (Matiye 1-2). O mún bía ɓio ó o Zãn bátízéráa o Yeesu, làa ɓio ó o Satãni khàráa wo lora (Matiye 3-4). O zéenia ɓio ó o Yeesu sá le mí tonló ho Kalilee kǎhũ yi (Matiye 19-28).

O Matiye sankaa o Yeesu káránló làa cúa-hónú:

1. Ho tũiá poni bèró yi ɓio (Matiye 5-7).
2. Le *Dónbeenĩ béeni ɓio keníló (Matiye 10).
3. Hã wàhio ɓio hèñun na wee zéeni le Dónbeenĩ béeni ɓio yahó (Matiye 13).
4. ɓio le Dónbeenĩ nùpua ko ɓa ɓua le mítén (Matiye 18).
5. O Yeesu ɓini ɓuenló ɓio (Matiye 24-25).

O Yeesu lé o Krista ɓio bon (Luki 3.23-38)

¹ O Yeesu *Krista nɔnkãni lé ðio kà: O Yeesu Krista nɔnkãni can o *Daviide yi, ó o Daviide nɔnkãni ɓèn can o *Abaraamu yi. ² O o Abaraamu lé o *Izaaki ɓàn maá.

O o Izaaki za lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu za lé o *Zudaa lè mín zàwa,*
 3 ó o Zudaa zàwa na ó o yú là a Tamaare lé o
 Farεεsi là a Zeraa,
 ó o Farεεsi za lé o Hεsiron,
 ó o Hεsiron za lé o Araamu,
 4 ó o Araamu za lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu za lé o Naasōn,
 ó o Naasōn za lé o Salamōn,
 5 ó o Salamōn za lé o Buaze na ó o yú là a Ara-
 haabu,
 ó o Buaze za lé o Obεεde na ó o yú là a Uruute,
 ó o Obεεde za lé o Zesee,
 6 ó o Zesee za lé o bέε Daviide.
 O o bέε Daviide za lé o *Salomōn na ó o yú là a
 Uri b̀an h́a,
 7 ó o Salomōn za lé o Orobuamu,
 ó o Orobuamu za lé o Abia,
 ó o Abia za lé o Azaafe,
 8 ó o Azaafe za lé o Zozafaa,
 ó o Zozafaa za lé o Zoraamu,
 ó o Zoraamu za lé o Oziasi,
 9 ó o Oziasi za lé o Zuataamu,
 ó o Zuataamu za lé o Akazaa,
 ó o Akazaa za lé o Ezekiasi,
 10 ó o Ezekiasi za lé o Manasee,
 ó o Manasee za lé o Amōosi,
 ó o Amōosi za lé o Zoziasi,
 11 ó o Zoziasi za lé o Zekonia lè mín zàwa.
 B̀un wó ká a *Isirayεεle n̄ipomu á ho *Ba-
 biloonasa k̀k̀k̀a yi á 6a vaá wee k̀yá 6a k̀h̄h̄ yi.
 12 B̄io 6a wi ho Babiloona yi mu k̀yámu yi

---

* 1:2 O Zudaa lè mín zàwa lé b̄ia lé o Isirayεεle n̄ipomu z̄i-n̄uná p̄irú,n̄un b̀an maáwa.

ó o Zekonia ton o Salasiële,
 ó o Salasiële za bèn lé o Zorobabεεle,
 13 ó o Zorobabεεle za lé o Abiyuude,
 ó o Abiyuude za lé o Eliakiimu,
 ó o Eliakiimu za lé o Azoore,
 14 ó o Azoore za lé o Sadooiki,
 ó o Sadooiki za lé o Akiimu,
 ó o Akiimu za lé o Eliyuude,
 15 ó o Eliyuude za lé o Eliazaare,
 ó o Eliazaare za lé o Matan,
 ó o Matan za lé o Zakoobu,
 16 ó o *Zakoobu za lé o Zozεεfu, o Mari bèn báa.
 O Mari mu lé wón ton o Yeesu na 6a le *Krista.
 17 A wáa lá a *Abarahaamu nii wán à 6uee 6úe
 o *Daviide yi, á 6a maáwà na sã mín á yú ho píru
 náa. O o Daviide nii à 6uee 6úe ho pãahũ na ó o
 *Isirayεεle nĩpomu á ho Babiloonasa kíkãa yi á 6a
 vaá wee kàyá 6a kõhũ yi, á maáwà na sã mín á yú
 ho píru náa. A bèn lá bĩo 6a wi mu kàyámu yi nii
 wán à 6uee 6úe o Krista yi, á maáwà na sã mín á
 mún yú ho píru náa.

*O Yeesu teró
(Luki 2.1-7)*

18 Bĩo kà lé bĩo ó o Yeesu bĩo wórãa á vaá 6ó a
 teró yi. Bàn nu Mari fũaamu hĩa bõ nõn o Zozεεfu
 yi.† Ká sãni 6a ya mín, à bũn ò o sù lè sãni lè le
 Dónbeenĩ Hácírí pánká. 19 Bàn fũaalè Zozεεfu fù
 lée nùpue na téréna. O fù yí wi ò o dé nĩyio mín
 fũaalè Mari yi, ó o wi ò o sãnka 6úe mu fũaamu.
 20 Bĩo mu wi o sĩi yi kà, ó o Nũhũso Dónbeenĩ

† **1:18** Mu lé mu yaamu ká lé bĩo 6a ãn yí páania le zii yi. Ba zúifùwa cõn ó o hĩnzoró hĩa wee wé keĩ mín zii à yí le lúlu-kùure sĩi, à loĩnãa wo ká a pũhũ téréna.

wán. O o tùara 6a yi làa hen na ó o kǎnńlọ á ko ò o te yi. ⁵ A 6a bía nǎn wo yi: «O ko ò o te ho Zudee kǎhú lóhó na 6a le Beteleheemu yi. Lé bǐo á bǐo kà lé bǐo á le *Dónbeení jì-cúa fεero túara:

⁶ «Beteleheemu, fo yínǎn ho *Zudaa kǎhú lórá 6úen6úen bàn ló-za.

Lé fo ó o Núhúso na à dí ũ nípomu *Isirayεele yahó á à lé yi.»†»

⁷ O o *Heroode wǎa sǎnkaa von 6a bè-zǔńlowà mu, ò o tùara 6a yi á zǔńnanáa ho pǎahú binbirí na 6a mǎn le mànàayiire yi. ⁸ Bǔń mǎn ó o le 6a lén va ho Beteleheemu, ò o bía nǎn 6a yi: «Mi va a tùaka o háyónza mu bǐo sese. Ká mi yú a mǎn, à mi bǐnǐ 6uee bǐo mu na mi, á ínén mún vaá 6ùaaní a.»

⁹ Bǐo 6a jǎ hǎn bǐoní so o bée mu cǎn vó, á 6a wà. A 6a bǐnǐa wee mi le mànàayiire na 6a nǎnzoń mǎn lè le wii hēení, à le wà á 6a bò yi. Pǎahú na le vaá dǎn ho lahó na ó o háyónza mu wi yi, á le dǎn. ¹⁰ Bǐo 6a mǎn le mànàayiire kà sí, á mu wó sí-wεε 6a cǎn làa sòobée. ¹¹ A 6a yòó zon le zǐi yi, á zoó mǎn o háyónza mu lè mǐn nu Mari. A 6a líí fǎrá mí nǎnkórúná wán à 6a 6ùaanía a háyónza. Bǔń mǎn á 6a feera mí sǎa à 6a hǎn wo lè ho sǎnú lè mu bǐowa 6úí na sǎmu sí, ho *ǎnsǎn lè ho *mǐrè. ¹² Bǔń mǎn le Dónbeení jǎ 6a zeń wán hǎ kònkórá yi le 6a yí bǐnǐ yí vaa lé o Heroode wán. A 6a wǎa lá wǎ-veere á vannáa mǐn kǎhú.

O Yeesu bàn nùwǎ lùwa làa wo

¹³ Ba bè-zǔńlowà lénlọ mǎn, á le Dónbeení wáayi tonkaro 6úí 6uara a Zozεεfu cǎn hǎ kònkórá yi, á bía nǎn wo yi: «Hǐnǐ fé o háyónza lè mǐn nu à ũ lùwí

† 2:6 Mi loń Mísee vùahú 5.1

va ho *Ezipite kōhũ. Va a κεεní bĩn fúuu fúaa ká í khíi le ũ bĩnĩ buen. Lé bĩo ó o bέε *Heroode á à bĩo le 6a cànká a háyónza mu búe.»¹⁴ Ó o Zozεεfu wáa hĩnɔn ho tĩnàahũ á fó a háyónza lè mín nu ò o ɲɔn ho Ezipite kōhũ.

¹⁵⁻²¹ Ká a Heroode zũna le 6a bè-zũnlowà khà a, ó o sĩĩ cá làa sòobέε. Ó o nɔn le ɲii le 6a búe 6a zà-báawa búenbúen na ho Betelehεεmu lóhó yi, làa hĩa bãmakaa ho yi. A wáa lá bĩa lúlúio yú hã bĩo ɲun ɲii à liiráa, à héha lè ho pãahũ na 6a bè-zũnlowà zéenía le mí mɔn le mànàayiire yi. Bũn lé bĩo á le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fεero Zeremii bĩo na ó o bía á wóráa ɲii sú. O bía:

«Wãamakaa búii sã ɲá ho Aramaa lóhó yi.

Mu wó lè mĩnka wέε.

Lé o Arasεele wee wá mí zàwa bĩo yi.

O yí tà le 6a yanka mí

lé bĩo 6a ɲúhũ 6ó.‡»

O Zozεεfu là a háyónza lè mín nu kará ho Ezipite yi fúuu fúaa bĩo ó o Heroode húrun.

O *Heroode húmú mónđen, ó o ɲúhũso wáayi tonkaro bĩnía buara a Zozεεfu cɔn hã kònkórá yi, á buée bía nɔn wo yi: «Hĩnĩ fé o háyónza lè mín nu, à ũ bĩnĩ va ho *Isirayεele kōhũ yi. Lé bĩo á bĩa lá wee cà a háyónza mu á à búe wáa húrun.» Ó o Zozεεfu hĩnɔn á fó a háyónza lè mín nu á bĩnía buararáa ho Isirayεele kōhũ yi. Mu wó kà sii bèra a na à bĩo ó o ɲúhũso bía lè mí ɲi-cúa fεero ɲii à yĩo lé. O bía: «Í von í za léra ho *Ezipite kōhũ yi.»^{§ 22} Bĩo ó o Zozεεfu ɲá à 6a le o Aakelayuusi lé yĩa zon mín maá Heroode lahó á lé o bέε ho *Zudee kōhũ yi, ó o

‡ **2:15-21** Mi loĩ Zeremii vũahũ 31.15

§ **2:15-21** Mi loĩ Ozee

vũahũ 11.1

zãna ho vaa κεενίλό βίν. Βίο á βίο ó ο ò wé á zéenia n̄on wo yi hã kònkórá yi, á ba wà n̄on ho Kalilee k̄shũ. ²³ Ba vaá kará ho lóhó búí na ba le Nazarεete yi. Mu wó kà síi, bèra a na à βίο le *Dónbeenĩ n̄i-cúa fεerowà yánkaa bía à n̄ii sí. Bán yánkaa le ba khíi wé è ve o làa Nazarεete n̄ii.

3

O Zãn Batiisi buera le Dónbeenĩ bíoni
(Maaki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zãn 1.19-28)

¹ Pãahũ búí buée d̄on, ó o Zãn Batiisi βίο ba zũna le o wi ho *Zudee k̄shũ dùure yi, á wee bue le Dónbeenĩ bíoni. O wee bío na ba n̄upua yi: ² «Mi khí mu bè-kora wéró yi, à bè le Dónbeenĩ yi, lé βίο le *Dónbeenĩ béeni buée βó.» ³ Lé orén Zãn mu á le *Dónbeenĩ n̄i-cúa fεero *Ezayii á bía βίο kà síi:

«N̄ii búí wee bío p̄n̄p̄n̄ le dùure yi kà síi:

«Mi wíoka ho w̄shũ
ká a Nuh̄iso o buen.

Mi muin ho w̄shũ
na ò o bè.»*

⁴ O Zãn dà-z̄inii tá là a cón-n̄úmúkũ varà, á ku-cεèníi wó lè ho s̄ahũ. O bè-d̄inii lé ba hawà lè hã sò-kia sòró. ⁵ Ho Zeruzalεemu lóhósa, lè ho Zudee k̄shũ n̄ipomu, làa b̄ia βó ho muhũ na ba le Zurud̄en yi búenb̄uen á wee buen o c̄sn̄. ⁶ Ba wee zéeni mí bè-kora ba n̄upua yahó, ò o Zãn bátízé ba ho Zurud̄en mu yi. ⁷ Βίο ó o m̄on à ba *Fariz̄iεwa lè ba *Sadus̄iεwa wee lé buen o *bátèèmu lahó yi, ó o bía n̄on ba yi: «Mi yí m̄on miten le, d̄ihioni zàwa yén! Le Dónbeenĩ sí-c̄l̄lè na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà à fé miten n̄ii yi le? Lé o yén

* 3:3 Mi loń Ezayii v̄uahũ 40.3

bía mu nɔn mia? ⁸ Héyì! Mi wé wé hã wárá na se, hã wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenĩ yi. ⁹ Mi yí leéka le bïo mi lé o *Abarahaamu m̀nm̀nía á bũn mí dòn wãa à yí dé. Le ì bío mu na mia: Mi yí m̀n hã huua na ká le? H́n le Dónbeenĩ yàá pá dà á à wé là a Abarahaamu zàwa. ¹⁰ A mi cén pa miten bïo sese. Lé le dóorè hónhónía buan hã v̄ns̄ia kúioró bïo yi. V̄nd̄ε leé v̄nd̄ε na yí máa ha hã bia na sí, á dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à c̄í. ¹¹ Inén wee bátízé mia lè mu ñumu lé bïo mi khú mu bè-kora wéró á bò le Dónbeenĩ yi. Ká yia á à buen inén m̀n, wón á à bátízé mia lè le Dónbeenĩ Hácírí, lè ho d̄h̄. O po mi. I yàá yí ko là a nakãa tenlò hùúu. ¹² O buan mí véeró d̄ε mí níi yi á bueé véeráa mí d̄nló. A hã lé ho d̄n-poni o ò khuui á à kúee mí nání yi. Ká hã ñáakãa h́n o ò c̄í ho d̄h̄ na máa hí hùúu yi.»

*O Yeesu bátéèmu bïo
(Maaki 1.9-11; Luki 3.21-22)*

¹³ Mu p̄ah̄, ó o Yeesu ló ho Kalilee k̄h̄ yi á buara ho muh̄ na ba le Zurud̄n yi. O buara a Z̄n c̄n le wón bátízé mí. ¹⁴ O o Z̄n pá, ò o bía nɔn wo yi: «Ûnén lé fo lá ko á ù bátízé mi, á léé webio b̄n nɔn á ù le inén bátízéráa fo?» ¹⁵ Ká a Yeesu màh̄ bía nɔn wo yi: «Día le mu wé làa bũn. Lé kà síi á wa ko à wa wéráa à tíráa le Dónbeenĩ síi bïo ñii.» O o Z̄n wãa tà. ¹⁶ Bïo ó o Z̄n bátízéa a Yeesu vó ó o Yeesu ló mu ñumu yi. Ho p̄n-kéní mu yi, á ho wáayi ñii héra, ó o m̀n le Dónbeenĩ Hácírí à le lion lòn háponi o wán á líi wi làa wo. ¹⁷ A mu tãmu búii sã ñá ho wáayi á bía: «Ỳa kà lé ì Za na á ì bò ì tàkã wán. O bïo sí mi.»

4

*O Satāni wi ó o khà a Yeesu loŋ
(Maaki 1.12-13; Luki 4.1-13)*

¹ Bũn mɔn á le Dónbeenĩ Hácírí ɓuan o Yeesu vannáa le dùure yi bèra a na ò o *Satāni khà a loŋ.

² Hã wizooní ɓúará-ɲun lè mí tĩnɔnna ɓúará-ɲun ó o Yeesu wó ò o yí dú, á le hĩni dà a. ³ O o Satāni vá ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Hã huua na kà fo yí mɔn lé? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za ɓio bon kénkén, à ù bío le hã huua na kà yèrémá wé ho dínló.» ⁴ O o Yeesu bía: «Bìo kà lé ɓio túara le Dónbeenĩ biónĩ vūahũ yi: «Dínló mí dòn yí máa na mukānĩ nùpue yi. O nùpue màkóo mún wi le Dónbeenĩ biónĩ na le wee bío yi.»*»

⁵ Bũn mɔn ó o Satāni mu fó a vannáa ho Zeruzalεmu, á vaá yòó díníá wo le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ ɲún-tíahũ, ⁶ ò o bía nɔn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za ɓio bon kénkén, à ù yén lii ho tá yi, lé ɓio mu túara: «Le Dónbeenĩ á à na le ɲii mí wáyai tonkarowà yi á ɓa à cɔn fo á líí wíoka à bàrá, bèra a na à ù zeñ yí túii làa huee ɓúí.»†»

⁷ O o Yeesu bía nɔn wo yi. «Mu mún túara le Dónbeenĩ biónĩ vūahũ yi kà: «Yí vĩ vĩ yí khūaa ù Núhũso Dónbeenĩ ɲii yi hàrí lòn wizon-kéní.»‡»

⁸ O o Satāni mu pá bíníá fó a yòoraráa le ɓúee ɓúí na dɔndɔn wán, á yòó zéeniá ho tá kãna ɓúenɓúen, lè mí nãfòró, lè mí semu na wi hã yi làa wo, ⁹ ò o bía nɔn wo yi: «Ĩ ì na ɓio kà ɓúenɓúen foŋ ká fo tà líí fàrá ù nɔnkóɲúná wán à ù ɓùaaníá mi.» ¹⁰ O o

* **4:4** Mi loŋ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 8.3 † **4:6** Mi loŋ Lení vūahũ (Psaumes) 91.11-12 ‡ **4:7** Mi loŋ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 6.16

Yeesu wáa bíá n̄n wo yi: «Lé b̄n, Satāni! Mu túara le Dónbeen̄ b̄on̄i v̄uah̄ yi: ‹Ū N̄uh̄so Dónbeen̄ lé ȳa á ũ ko à ũ òuaan̄i, à mún sá na orén mí dòn yi.›Š»

¹¹ Ō o Satāni wáa wà ò o día a Yeesu. A le Dónbeen̄ wáayi tonkarowà òuara a c̄n, á òueé wó b̄io ó o màkóo wi yi n̄n wo yi.

*O Yeesu búakáa mí tonló ho Kalilee k̄sh̄ yi
(Maaki 1.14-15; Luki 4.14-15)*

¹² Wizonle óu, ó o Yeesu jí le o Zān òa dó ho kàsó yi, ó o wà van ho Kalilee k̄sh̄. ¹³ O yí kará ho Nazareete yi, ò o wà van vaá kará ho *Kap̄enayuumu lóhó yi. Ho lóhó mu wi ho Kalilee v̄u-been̄ jii, ho Zabulon le ho N̄efutalii lùna na b̄n yi. ¹⁴ Mu wó kà sii, à h̄a b̄on̄i na le *Dónbeen̄ jii-cúa f̄ero *Ezayii bíá à jii sí. O bíá:

¹⁵ «Ūnén Zabulon le ūnén N̄efutalii k̄na na wi le ho v̄u-been̄ c̄n ho Zurud̄en̄ j̄uh̄ yi. Ūnén Kalilee na lé b̄ia ȳin̄ó òa *zúif̄uwa k̄sh̄.

¹⁶ Minén n̄ipomu na lá wi le t̄ibirí yi á m̄n mu khon-been̄. Minén na lá kará mu húmú k̄sh̄ yi mu yuumu yi á mu khoomu ló wán.* »

¹⁷ Lé b̄n jii wán ó o Yeesu wáa búakáa wee òue le Dónbeen̄ b̄on̄i. B̄io kà lé b̄io ó o h̄ia wee bío: «Mí khí mu bè-kora wéró yi à bè le Dónbeen̄ yi. Lé le *Dónbeen̄ b̄en̄i òueé óó.»

(Maaki 1.16-20; Luki 5.2-11)

¹⁸ B̄io ó o Yeesu h̄ia wee vará á b̄a ho Kalilee v̄u-been̄, ó o m̄n òa ce-pawà n̄uw̄a j̄un. Ba léé maá zàwa, o Sim̄on na òa mún wee ve làa Piere, le mín

Š 4:10 Mí lorí Làndá zéeniló v̄uah̄ (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Mí lorí Ezayii v̄uah̄ 8.23-9.1

za Andere. Ba wee yénní mí zùán dé mu ɲumu yi.
¹⁹ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Mi ɓuee bè miñ, á ï wé á ba nùpua lé bía á mi wé è yí á à ɓua à ɓuennáa ï cón làa bïo mi wee paráa ɓa cewà bïo síi.» ²⁰ A ɓa dèenía kúaará mí zùánwà à ɓa bò là a Yeesu wà.

²¹ Bïo ó o vá van cínú, ó o tɪn mɔn maá zàwa nùwã ɲun ɓúí. Ba lé o Zebedee nùwã, o Zaaki là a Zãn. Ba wi mí woohú yi lè mín maá, á wee wíoka mí zùánwà. O o Yeesu von ɓa. ²² Mí lahó yi, á ɓa ló díá mí woohú lè mín maá, à ɓa bò là a Yeesu wà.

(Luki 6.17-19)

²³ O Yeesu hía wee vará ho Kalilee kôhú ɓúenɓúen yi, á wee kàrán ɓa nùpua ɓa *zúífúwa kàránló zíní na wi bín yi, á wee bue le *Dónbeenñ béeññ bín-tente. O wee weé ɓa nùpua na mu vãmú lè mí síiwà ɓúenɓúen tò. ²⁴ O Yeesu yèni ló fò ho Siirii kôhú ɓúenɓúen. A ɓa wee ɓua bía mu vãmú lè mí síiwà wee beé lò, làa bía sánía wee ɲí bïo cèrèè bïo yi à ɓuennáa o cón: Bía ɓa cínáwa wi yi, làa bía á le dândàhíonñ wi yi, lè ɓa mùamúawà, ó o Yeesu wee weé ɓa. ²⁵ Ba zãamá-kúii hía wee bè o yi. Ba wee lé ho Kalilee lè hã Lórá Bïo Pírú kãna yi, lè ho Zeruzalεemu lóhó yi, lè ho Zudee kôhú yi, lè hã kãna na khíi lè ho Zurudēn muhú món.

5

O Yeesu kàránna ɓa nùpua le ɓúee wán

(Luki 6.20-23)

¹ Ká a Yeesu mɔn bán minka ñi-kúii so, ó o yòora le ɓúee yòó kará. O o ñi-keninia wà ɓueé ɓó a yi.

² O o wáa lá le biónñ ò o wee kàrán ɓa kà síi:

³ «Bía zū le mí khon mí yiwa bán ɲúná sí,
 lé bïo le Dónbeenñ béeññ á ɓa níní wi yi.

- 4 Bĩa wee wá, bán núná sí,
lé bïo le Dónbeenĩ khíi híí 6a sía.
- 5 Bĩa wayika bán núná sí,
lé bïo ho tá na le Dónbeenĩ dó mí n̄ii le mí ì na,
á bïo á à sí 6a yi.
- 6 Bĩa le Dónbeenĩ s̄ii bïo wéró poni wee 6úe, bán
núná sí,
lé bïo á bïo 6a wee ca á 6a à yí á mu n̄ii ì sí.
- 7 Bĩa zū mí n̄inzàwa màkárí bán núná sí,
lé bïo le Dónbeenĩ mún khíi zūn̄ 6a màkárí.
- 8 Bĩa hácírí bò le Dónbeenĩ bïo mí dòn wán bán
núná sí,
lé bïo 6a khíi mi le Dónbeenĩ.
- 9 Bĩa wee wé à ho h̄erà keń bĩa làa ba páanía wi
p̄ahũ bán núná sí,
lé bïo le Dónbeenĩ khíi ve 6a le mí zàwa.
- 10 Bĩa 6a wee beé lò lé bïo 6a wee wé bïo le
Dónbeenĩ s̄ii vá yi bán núná sí,
lé bïo ho wáayi b̄eenĩ bïo s̄a 6a yi.
- 11 Ká 6a n̄upua wee là mia, á wee beé mi lò, á wee
f̄ūaa h̄ã sabíoní lè mi síiwà mi d̄ání yi ìnén bïo yi,
se mi núná sí. ¹² Mi z̄amaka, mi le mi sía wa làa
s̄ob̄éé, lé bïo le Dónbeenĩ b̄iá beenĩ pan mia ho
wáayi mu bïo yi. Mu bon, lé kà s̄ii á 6a beéraráa le
*Dónbeenĩ n̄i-cúa f̄erowà na dú mi yahó lò.

(Maaki 9.50; Luki 14.34-35)

¹³ «Minén ka lòn yámú ho d̄ím̄íná n̄upua t̄iahũ.
Ká mu yámú yonyoró ló mu yi, á 6a à wé kaka á
mu ù b̄íní ì zoráa. Mu c̄nú máa keń ká mu yín̄on̄
à lée yénní mu kúia à 6a n̄upua wé yonka.

¹⁴ «Minén ka lòn khoomu ho d̄ím̄íná n̄upua t̄iahũ.
Ho lóhó na son le 6úee wán wé d̄in̄ denkh̄een. ¹⁵ Ba
máa wé dé f̄int̄ání à b̄ún yi làa láahó. Ba wé dé
le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bĩa wi le z̄ii yi

6úen6úen keń mu khoomu yi. ¹⁶ Minén mún ko mi keń lòn khoomu 6a nùpua yahó, bèra a na ká 6a mən mu bè-tentewà na mi wee wé, à 6a 6úaaní mìn Maá na wi ho wáayi.

O Yeesu kàràna 6a nùpua ho làndá bïo dání yi

¹⁷ «Mi yí leéka le í buara á wà 6ueé 6úe o *Moyiize làndá le 6a ɣi-cúa fεerowà kàránló ɣúhú dé. Bùéé. Í wà 6ueé tí mu ɣii lé bïo. ¹⁸ Le í mĩ ho túiá na mia: Hàrí ho wáayi le ho tá à mía kaka, á ho làndá 6àn bín-za na khúekhúe á máa fá ho ɣii, fúaa mu bïo 6úen6úen véro. ¹⁹ Lé bűn nən ká ɣia wó khon hã làndáwá mu 6àn dà-za 6úí dání yi, á wee kàrán 6a nùpua le 6a wé wé làa bűn, wón 6ànso khii keń cínú ho wáayi béenĩ yi. Ká ɣia 6èn wee tà bè ho làndá yi, á wee kàrán 6a nùpua le 6a wé wé làa bűn wón 6ànso khii wé o nĩ-beenĩ ho wáayi bá-zàmu yi. ²⁰ Le í bío mu na mia: Ká mi yí máa bè bïo le Dónbeenĩ le mi wé yi á yí po ho *làndá bïo zéenílowa le 6a *Fariziɛwa, á mi máa dàń máa keń ho wáayi bá-zàmu yi.

Ho héera keńló minén le 6a nùpua na ká p̄ahũ bïo

²¹ «Mi ɣá à 6a bía bïo kà nən wàn 6úaaawa yi: <Yí 6úe nùpue.>* Yia wó nĩ-6úe á 6ànso 6a à 6ua á à varáa le cítii ffinii. ²² Ká ínén màhã à bío á à na mia: Yia s̄i cã mìn za yi, wón 6a à 6ua á à varáa le cítii ffinii. Yia bía le mìn za lée bónbú, wón 6ànso á ho làndá túiá fεerowà ko 6a cítí. A ɣia bía le mìn za lé o khéero, wón 6ànso ko ò o dé le Dofnii d̄shũ yi. ²³ «Ká fo wà 6ueé wé mu hãmu á à na le Dónbeenĩ

* **5:21** Mi loń Léró v̄uahũ (Exode) 20.13; Làndá zéeníló v̄uahũ (Deutéronome) 5.17

yi mu hãmu cĩnĩi lahó yi, ká ũ hácírí ßuara le fo wó khon lè mi ninza ó o s̄i wee c̄i foñ, ²⁴ à ũ bàrá ũ hãmu mu hãmu cĩnĩi lahó yi, ká ũ lén va a c̄s̄n à mi vaá véení mu. Ká b̄n wó wó, à ũ màhã ßuee wé ũ hãmu à na le Dónbeenĩ yi.

²⁵ «O ßúi lá le fo wó khon làa mí s̄i, ó o von fo le cítii f̄inĩi, à ũnén na wó khon à fèn wé le j̄ii dà-kéní làa wo ho w̄hũ wán ká mi ðĩn yí vaá ðs̄n. Ká b̄n mía á wón vaá dé fo o cítii-f̄i n̄ii yi, á wón ßèn á à yèrè má khii dé fo o paro n̄ii yi o ò dé ho kàsó yi.

²⁶ Le ì m̄i ho t̄iá na foñ: Ho kàsó mu á fo máa lé yi huúu, ká ũ yí w̄s̄ le wárí na á fo ko à ũ na ßúen ßúen á yí tíra j̄ii.

*Mi yi le mi s̄ta vá n̄upue b̄an h̄a yi
(Matiye 18.8-9; Maaki 9.43, 47-48)*

²⁷ «Mi j̄á à ßa b̄ia b̄io kà: <Yí wé h̄á-fé tàá bá-fé.>†

²⁸ Ká ìnén màhã à b̄io b̄io kà á à na mia: Ȳia lora mín za b̄an h̄a á s̄i vá a yi, se b̄anso fó a wó mí yilera yi. ²⁹ Ká mu lé ũ n̄in-t̄iánĩ yère wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ còkon le lèe día. Mu s̄taaní à ũ s̄anía b̄io ßúi yí keñ b̄in, á po b̄io h̄a j̄ii s̄ú à ßa lèera dó le Dof̄nĩ ð̄hũ na máa hí lùe yi. ³⁰ Ká mu lé ũ n̄in-t̄iánĩ n̄ii wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ kúii le lèe día. Mu s̄taaní à ũ s̄anía b̄io ßúi yí keñ b̄in á po b̄io h̄a j̄ii s̄ú á fo ò zoráa le Dof̄nĩ ð̄hũ na máa hí lùe yi.

*O ßúi yí ð̄ĩn̄in̄ ja mín h̄a
(Matiye 19.7-9; Maaki 10.11-12; Luki 16.18)*

† 5:27 Mi loñ Léró v̄uahũ (Exode) 20.14; Lándá zéeníló (Deutéronome) v̄uahũ 5.18

31 «Mu túara: «Yia le mí ì ña mín háa, á bânso ko ò o wé mu yaamu fáaró vūahú à na a yi.»‡ 32 Ká ínén màhá wee bío mu na mia: Báa na díá mín háa, à bân háa mu ñon yí fó báa, ká a wà vaá yan bá-veere, se lé bân báa mu dó a ho bá-fénló yi. A yia mún fó a háa na bân báa díá wo á yan, wón mún lé o há-fé.

Mi wé yi báa bio húúu

33 «Mi mún ñá à ba bía ñon wàn búaawa yi: «Bíio fo báa le Dónbeení yahó le fo ò wé à ũ yí khíní yi. Wé mu.»§ 34 Ká ínén màhá wee bío mu na mia: Mi yí báa húúu. Mi yí báa lè ho wáayi, lé bío á bín lé le *Dónbeení béení lùè. 35 Mi yí báa lè ho tá, lé bío á hón lé le Dónbeení zení bèení. Mi yí báa lè ho Zeruzalému, lé bío á hón lé ba bá-zàwa béé lóhó. 36 Yàá mún pá yí báa lè ũ ñúhú, lé bío le ñún-vání dà-kéní mí dòn bân cemú lè le bân bímú á fo yí dà máa wé. 37 Mi wé le ũuu, à mi ñin bín wán. Ká mi le bueé, à mi ñin bín wán. Ká bío mi wee bíní báa à bè mu wán bín wee lé o *Satāni yi.

Mi wé yi ñi yúaa mín wán
(Luki 6.29-30)

38 «Mi ñá à ba bía: «Ká yia fia mí ninza yère á ba mún ñ fio bânso yère. Yia kéra mí ninza ñin-kéza á ba mún kén bânso ñin-kéza.»* 39 Ká ínén màhá wee bío na mia le ká a ñi-sūmúí wi ò o wé mu bè-kora làa mia, à mi díá le o wé. Hen ká a búí dó ũ

---

‡ 5:31 Mi loñ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Mi loñ Levii nùwā vūahú (Lévitique) 19.12; Míló vūahú (Nombres) 20.3; Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 23.22-24 * 5:38 Mi loñ Léró vūahú (Exode) 21.24; Levii nùwā vūahú (Lévitique) 24.20; Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 19.21

nín-tíánǐ sáahó yi, ũ ɲǐ mu yi ká ũ yèrémá hía so dá a yi. ⁴⁰ Hen ká a 6úí le mí ì cítí làa fo á à féréaa ũ báká, ũ bè ũ kánɔun ho wán na a yi. ⁴¹ Ká ho pánká ton-sá 6úí kíkkaa foñ le ũ sè bïo 6úí à varákaráa ho kilomεεtere dà-kéní, à ũ sè mu à varákaráa hã kilomεεterewa bïo ɲun làa wo. ⁴² Yia flora bïo ũ cón, à ũ na mu wo yi. Yia le mí ì ke bïo ũ cón à ũ yí pǐ.

*Mi wé warí mi zúkúsa
(Luki 6.27-28, 32-36)*

⁴³ «Mí ɲá à 6a bía: «Fo ko à ũ warí mí ninza ká ũ ɲin ũ zúkúso.» ⁴⁴ Εε ká ínén wón wee bío mu na mia: Mi warí mi zúkúsa. Mi wé fio na bïa wee beé mi lò yi, ⁴⁵ lé bún á à zéení le mi lé mǐn Maá na wi ho wáayi zàwa. Orén lé yia wee wé à le wii hà 6a ɲi-sūmáa lè 6a ɲi-tentewà wán. O wee wé à ho viohó tè bïa térénna làa bïa yí térénna cón. ⁴⁶ Ká bïa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bǐnǐ ì yí cǔnú mu món le? Hàrì 6a *lànpo féwá wee wé ká síi. ⁴⁷ Ká mǐn zàwa lè mǐn hǐnni lé bán mí dòn mi wee tèení yí, se mi so pá yú bïo wó lé? Hàrì bïa yí zū le Dónbeenǐ wee wé ká síi. ⁴⁸ Mi wé 6a nùpua na ɲii tun làa bïo á mǐn Maá na wi ho wáayi tentemu ɲii tunnáa bïo síi.»

6

*O Yeesu kàránlò na ó o nɔn mu hãmu wéró dǎnǐ
yi*

¹ «Héyǐ! Hen ká mi wé le mi ì wé bïo le Dónbeenǐ làndá bò, à mi yí wé mu le 6a nùpua mi. Ká mi wó mu 6a mɔn, á mi máa yí cǔnú mǐn Maá na wi ho wáayi cón. ² Hen ká fo wé le fo ò hã mu bïo lè 6a ɲi-khenia, à ũ yí yényení mu le 6a nùpua ɲí làa bïo

6a nǐ-khàwa wee wéráa mu ho kàránlò zíní lè hǎ bonfúaa yi bǐo síi. Ba wee wé mu à cà lè le yèni. Le ǐ mǐ ho tǔiá na mia: Bǎnsowa so yú mí cǔnú vó.
³ Εε ká ũnén, fo wé le fo o hǎ mu bǐo lè 6a nǐ-khenia, à ũ yí le hǎrí mǐn bǎnlo binbirí à zǔn dèε búí mu yi.
⁴ Le mu hǎmu mu à wé bǐo na sǎnkaa wó. A mǐn Maá na wee mi mu bǐo na sǎnkaa á à na mu cǔnú foñ.

O Yeesu kàránlò na ó o nǎn ho floró lè le jii líró dǎní yi

(Luki 11.2-4)

⁵ «Hen ká mi wé wee flo, à mi yí wé lè 6a nǐ-khàwa bǐo síi. Bán wee wé dǐn ho kàránlò zíní làa hen na hǎ wǎna fò mǐn yi à wéráa mí floró, bèra a na à 6a nùpua búenbúen wé mi 6a. Le ǐ mǐ ho tǔiá na mia: Ba yú mí cǔnú vó. ⁶ Εε ká ũnén wé le fo o flo, à ũ yòo zo ũ zǐi à pe ho zǔañii, à ũ flo mǐn Maá Dónbeenǐ yi. Le làa fo pǎanía zoó wi bǐn. A lerén na zǔ bǐo fo zoó wee wé á à na mu cǔnú foñ.

⁷ «Hen ká mi wé wee flo, à mi yí dǐn la hǎ minka bíoní yi làa bǐo á bǐa yí zǔ le Dónbeenǐ wee wéráa mu. Ba wee leéka le ká mí yí bía cèrèε á le Dónbeenǐ máa jí mí cǔn. ⁸ Mi yí wé bǐo 6a wee wé bǎn síi, lé bǐo á mǐn Maá Dónbeenǐ á fèra zǔ bǐo mi màkóo wi yi vó, ká mi dǐn yí flora.

⁹ «Mi wé wee flo, à mi flo ká síi: Wàn Maá na wi ho wáayi, wé à 6a nùpua zǔn le fo lé le Dónbeenǐ na bǎn síi mǐa.

¹⁰ Dí ũ béeñǐ hǎ lùà búenbúen yi. Le ũ síi bǐo wé ho tá wán làa bǐo mu wee wéráa ho wáayi bǐo síi.

¹¹ Hǎ wɛn lè mu bè-díni na ko làa wɛn ho zuia.

12 Sén wa bè-kora díá, làa bïo á warén mún wee tà sén díá à na bïa wó khon làa wén yi.

13 Pa wén bïo wee khà wén dé mu bè-kohó wéró yi bïo yi. Kǎní wén o *Satāni níi yi.

[Le béenī, lè ho dànló, lè ho cùkú bïo sǎ foñ fέεε. *Amiina.]

14 «Ká bïa wó khon làa mia bïo á mi wee tà sén díá, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún wé è sén mi bè-kora á à díá. 15 Ká mi yí máa tà sén díá na ba yi, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sén mi bè-kora máa díá.

16 «Hen ká mi wé lù mi jini, à mi yí sè mi yara làa bïo á ba nǐ-khàwa wee wé wéráa mu. Ba wee wé sè mí yara à ba nùpua búenbúen zǔn le ba lù mí jini. Le í mǐ ho tǔiá na mia: Ba yú mí cǔnú wó. 17 Εε ká ũnén wé le fo ò lí ũ jii à ũ σεε ũ yahó, à wíoka ũ júhǔ sese, 18 bèra a na à ba nùpua yí zǔn le fo lù ũ jii. Mǐn Maá Dónbeenī mí dòn na wi le lùe na sánkaa yi á mǎn bïo fo sánkaa wó. Orén lé yǐa á à na ho cǔnú foñ.»

*Ho nǎfòró binbirí bïo
(Luki 12.33-36)*

19 «Mi yí sá ho nǎfòró ká lè miten ho ðimíjǎ yi. Ba sǔnbowa lè ba làkàbúaaawa wi bǐn á à yáa ho. Ba kǎnlowà wee wé háaka háa wonna ká ba zoo nuaa ho. 20 Ho wáayi lé bǐn á mi sá ho nǎfòró binbirí bàrá yi à ká lè miten. Bǐn á sǔnbowa tàà làkàbúaaawa máa yí ho máa yáa. Kǎnlowà mún yí dà máa yòó háa woohǔ bǐn á máa nuaa bïo. 21 Mu bon, hen na á ũ nǎfòró wi yi lé bǐn á ũ sǐi búenbúen á à dé yi.

22 «O nùpue yǐo lé o sǎnía fintání. Ká ũ yǐo se, á ũ sǎnía búenbúen á à keń mu khoomu yi. 23 Ká ũ yǐo

yí se, á ù sǎnía búenbúen á à keńí le tǐbírí yi. Hen ká mu khoomu na wi fon hǎa yèrèmaa wó le tǐbírí, á ù loń bío le tǐbírí mu á à keńínaa cícící.»

(Luki 16.13)

²⁴ «Nìi woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwǎ ɲun yi. O ò ɲin o ñi-kéní ká a wań yǎa so. O wé è ɲí o ñi-kéní bióni, ká yǎa so ó o máa kǝnbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wáńi càró bío.»

Mi dé mi sǎa le Dónbeení yi

(Luki 12.22-31)

²⁵ «Lé bǔn non á ï wee bíoráa bío ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukǎni bío yi, le mi ì yí mu bè-díni lè mu bè-ɲunii wen, táa mi sǎnía bío yi, le mi ì yí hǎ sǎ-zǐnia wen á à zǐ. Le mukǎni bío po mu bè-díni, á hǎ sǎnía bío po hǎ sǎ-zǐnia, mu so yí bon le? ²⁶ Mi loń ɓa ɲínzàwa. Ba yí máa dĩ bío á mún yí máa lá dĩnló. Ba náa mía, ká mǎn Maá na wi ho wáayi mǎhǎ pá wee dĩni ɓa. A minén so bío ɲúhǔ yí wi yí po ɓa ɲínzàwa le? ²⁷ Minén tǎahǔ á yǎa dà mí mukǎni wízoní á à dé wán cǐnú mí yilera yáaró bío yi so wi le?

²⁸ «Á mi yilera yáaró hǎ sǎ-zǐnia bío yi so ɲúhǔ wi le? Mi loń le púílè. Le yí máa sá dèè, á mún yí máa tǐ sǎ. ²⁹ Le ì bío mu na mia: Hǎri o *Salomɔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zǎ sǎ na se yú lerén búí yi. ³⁰ Ká le Dónbeení wee donkhueé le ɲini ká síi, dĩo wé keńí ho zuia ká ho yǐró à ɓa cǐ le, à sǝnkú minén á le è wé kaka máa zǐni. Mi siadéro le Dónbeení yi bèntǐn fòora.

³¹ «Àwa, á mi wé yí yáa mi yilera à dĩn bío le lée webio mi ì dí táa lée webio mi ì ɲu, táa le mi ì yí hǎ sǎ wen á à zǐ. ³² Mu bon, ɓia yí zǔ le Dónbeení

óúenóúen wee ðin cà bún féeε, ká minén mìn Maá na wi ho wáayi wón zū bïo ko làa mia. ³³ Mi le mi yara sí le Dónbeenĩ béenĩ bïo làa bïo téréna le cón, á bïo ká óúenóúen á le Dónbeenĩ á à na mia. ³⁴ Mi cén yí yáa mi hácirí ho yíró bïo yi. Lé ho yíró bïo wi lè mi wǎhũ. Hã wizooní lè mí dà-kéní kéní bè-wénia á à kǎna hã.»

7

Mi wé yi cití nùpue à siiní ñuhũ

(Luki 6.37-38, 41-42)

¹ «Mi wé yí cití nùpue à siiní ñuhũ, á le Dónbeenĩ mún máa cítí mia á máa síinía ñúná. ² Lé bïo á bïo mi wee siiní lè 6a nùpua ñúná, lé bún 6àn sii le Dónbeenĩ khii síinínáa mi ñúná. Le wíló dèε na á mi wee mǎnzǎ lè mu bïo, lé dén 6àn sii á le Dónbeenĩ á à mǎnzǎ lè mí bïo. ³ Le zóore na wi ũ yère yi á fo yí zū bïo, à le zàn-dèε na wi mi ninza yère yi á fo màhá mǎn wee zéení. ⁴ Fo dà à wé kaka à bío le mi ninza día le ũ lén le zàn-dèε na wi o yère yi, ká le zóore na wi ũnén yère yi á fo yí zū bïo le?

⁵ Yí mǎn á ũten na le! Le zóore na wi ũ yère yi lé ðio á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yío màhá à mi wéréwéré á à dàń ñ lénnáa le zàn-dèε na wi mi ninza yère yi.

⁶ «Mi yí lá mu bïo na bïo sã le Dónbeenĩ yi à na 6a booní yi. Nún-sí, á 6a dà à yèrémá à cúaaka mia. Mi mún yí kúia ho lóró na yáwá here 6a nǎnbùεenĩ tá le 6a yonka.»

Mi wé cà mu bïo le Dónbeenĩ cón

(Luki 11.9-13)

⁷ «Mi wé fio le Dónbeenĩ cón, á le è hã mia. Mi wé cànká mu bïo le Dónbeenĩ cón, á mi ì yí. Mi wé

6úan6úa ho woohú á le è hén ho mi ì zo. ⁸ Lé bïo á yïa wee fio á le è há, yïa wee cà bïo le cón, ó ò yí mu, yïa wee 6úan6úa ho woohú á le è hén ho ó ò zo.

⁹ «Minén ñahú ó o 6úi za flora ho búurú o cón, ó o so ò na huee wo yi le? ¹⁰ Tàá ká a flora a ceza o cón ó o so na háa wo yi? ¹¹ Awa, á bïo minén na yí seka á zū bïo se naló mi zàwa yi, à sènkú mìn Maá na wi ho wáayi á à wé kaka máa nanáa mu bè-tentewà bïa wee fio mu o cón yi?»

¹² «Bìo mi wi à 6a nǐ-vio wé na mia 6úen6úen à mi mún wé mu 6àn síi na 6a yi. Bún lé bïo ó o Mòyiize làndá lè le *Dónbeenǐ ñi-cúa fεεrowà zéenia.»

*Mi bánbá à mi cà le mukāñi na máa vé
(Luki 13.24)*

¹³ «Mí zo lè ho zūajii na finía. Lé bïo á hĩa 6úaa wǎhú bèró sí, ká 6a nùpua na màhá wee bè ho á à hí mu húmú binbirì. Bïa wee bè ho á boo. ¹⁴ Ho zūajii na finía hón wǎhú bèró do, ká bïa màhá wee bè ho á à yí le mukāñi binbirì na máa vé. Bïa wee bè ho á yí tà yí boo sese.»

*Ba ñi-cúa fεεrowà na bïo yí bon wee zūr kaka?
(Luki 6.43-44)*

¹⁵ «Bìa le mí lé le *Dónbeenǐ ñi-cúa fεεrowà ká mu yí bon, á mi pa miten bïo yi. Ba wee wayíí miten lòn pia bïo síi, ká 6a yiwa yí se lòn dakhínkhínwa. ¹⁶ Mi ì zūr 6a bïo 6a wára yi. Nia máa wé khé kíkahó wán. A lunkúnsòró mún máa wé fáa bódíohó wán. ¹⁷ Le vǐndèè na se wee wé ha há bia na se. A le vǐndèè na yí se wee wé ha há bia na yí se. ¹⁸ Le vǐndèè na se máa wé ha bia na yí se, á le vǐndèè na yí se máa we ha bia na se. ¹⁹ Vǐndèè lée vǐndèè na yí máa ha há bia na se, dén ñ kúii á à sía à

kúee mín wán á à cǐí. ²⁰ Lé kà síi á mi ì zǔrínáa bíà le mí lé 6a jì-cúa fεεrowà à 6a yí nɔn 6a, hã wárá na 6a wee wé yi.»

(Luki 13.25-27)

²¹ «Bìà búenbúen na wee ve mi le «Núhúso! Núhúso!» yínɔn bíà khíi keń le Dónbeenĩ béenĩ yi. Bíà wee wé wán Maá na wi ho wáayi síi bío lé bán khíi keń mu yi. ²² Le cítii fi nònzoñ, á nùpua cèrèè á à bío ò na mìi: «Núhúso, wa buera le Dónbeenĩ bíonĩ, á nɔn 6a cínáwa léra 6a nùpua yi, á wó mu yéréké bíowa cèrèè lè ũ yèni.» ²³ A ĩ wáa à bío ò na 6a yi: ĩ yí zǔ mia hùúu. Mi vá lé ĩ nǐsání, bè-kora wérowà yén.»

Hã zǐnĩ bío jùn wáhiire

(Luki 6.47-49)

²⁴ «Àwa. Nùpue lée nùpue na wee jí ĩ bíonĩ à bè hã yi wón 6ànso bío 6onmín làa nùpue na hácírí wi, á son mí zǐi ho búaaahó wán. ²⁵ Ho viohó bueé tò, á hã bònnaa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zǐi mu wán à le yí tò, lé bío le jùhú fàrá ho búaaahó wán. ²⁶ Ká nùpue lée nùpue na wee jí ĩ bíonĩ, ò o yí máa bè hã yi, wón 6ànso bío 6onmín là a nùpue na lé o bǐnbú, á son mí zǐi le hènle wán. ²⁷ Ho viohó bueé tò, á hã bònnaa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zǐi mu wán, á le tò pùpè.»

²⁸ Bío ó o Yeesu bíà vó, á 6a zãamáa wó coon làa sòobéè bío ó o wee kàrán lè 6a nùpua bío yi. ²⁹ Lé bío ó o yí kàrána 6a nùpua lè ho *làndá bío zéenílowa bío síi. Orén wó mu lè ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn wo yi.

8

O Yeesu wéeera a bùeré búi
(Maaki 1.40-45; Luki 5.12-16)

¹ O Yeesu yòó ló le búee wán lion, á ba zâamá-kúii bò a yi. ² O o *bùeré búi vá bueé bó a yi, á líí fàrá mí nɔ̀nkóɔ̀núná wán o yahó, ò o bía: «Núhũso, fo dà à wéé mí ká fo tà.» ³ O o Yeesu líí bò mi níi o wán ò o bía nɔ̀n wo yi: «Í tà mu, wáa wa.» Mí lahó yi, ó o n̄ii dèenía wan. ⁴ Bún món ó o Yeesu bía nɔ̀n wo yi: «Bìo wó fon á ù yí bío le nùpue jí. Ká ù màhá vaa zéení ùten lè le *Dónbeen̄i yankaro. A ù mún wé mu h̄amu b̄io na ó o *Mɔ̀yiize bò le ba wé wé mu d̄ání yi, à ba búenbúen z̄ún ká ù wan b̄io bon.»

O Yeesu wéeera ba dásíwá jùhũso ton-sá
(Luki 7.1-10)

⁵ B̄io ó o Yeesu vaá wee zo ho *Kapεεnayuumu lóhó yi, á ho Oroomu dásíwá jùhũso búi vá bueé bó a yi, á flora a le o séení mí. ⁶ O bía: «Núhũso, í ton-sá dũmaná le z̄ii yi. O lé o mùamúa, á lò wee be dàkh̄ína.» ⁷ O o Yeesu bía nɔ̀n wo yi: «Í bueé wéé wo.» ⁸ A ba dásíwá jùhũso bía nɔ̀n wo yi: «Núhũso, ù buenló í z̄ii lée b̄io na á ù yí koráa. Na le j̄ii mí dòn, á ù ton-sá pá à wa. ⁹ Inén í beere júnása wi á ù wee bè bióní yi. A inén mún wi ba búí jùhũ wán, á bán mún wee jí í c̄n. Í le ȳia va hen à wón va b̄in. Í le o búí buen ò o dèení buen. Í le í ton-sá wé b̄io na, ò o dèení wé mu mí lahó yi.»

¹⁰ B̄io ó o Yeesu j̄á h̄n̄ bióní so, ó o wó coon, ò o bía nɔ̀n b̄ia bò a yi: «Le í m̄i ho t̄iá na mia: O *Isirayεele n̄ipomu búenbúen yi á ù d̄in̄ yí fò mín làa nùpue na s̄idéro m̄i yú ȳia ká yi. ¹¹ Nùpua c̄èrèè kh̄ii lé lè le wii h̄en̄ii lè le t̄en̄ii, á bueé k̄en̄ii

ká ɓa à dí ho sánú le *Dónbeenĩ béenĩ díníni là a *Abarahaamu, là a *Izaaki, là a *Zakoobu. ¹² Ká bía lá ko à ɓa níni kéni le Dónbeenĩ béenĩ yi, bán ɓa à na lée kúia ho khũuhũ le tíbírí yi, á ɓa lée wá á yiwa à vá bín.»

¹³ Bún món ó o Yeesu wáa bía non ɓa dásiwá nũhũso yi: «Lén khíbo, bío fo flora á à wé, lé bío fo dó ũ sii mi.» Lé hón pòn-kéní so yi, á ɓa dásiwá nũhũso ton-sá á wan yi.

O Piere bân hio hãa lè ɓa vânvârowà búii wééró bío (Maaki 1.29-34; Luki 4.38-41)

¹⁴ O Yeesu van o Piere zii. O vaá yú a Piere mu bân hio hãa le dâmu dèe yi à le tènĩ wee zèé wo. ¹⁵ O o Yeesu buan o nii yi á le tènĩ khíina. O o hãa mu dèenía hínon non ho dínló wo yi. ¹⁶ Ho tá yuuní, á ɓa buan ɓa nùpua cèrèe na ɓa cínáwa wi yi á buararáa o Yeesu cón, ó o wee bío à na ɓa cínáwa lén ɓa yi. O mún wéera ɓa vânvârowà búenbúen na ɓa buan buararáa o cón. ¹⁷ O wó mu bèra a na à le *Dónbeenĩ ni-cúa fεero *Ezayii bío na ó o bía à wé: «O lá wa lònbee. O fó wa vâmú bò mí wán.»*

Ba nùpua nùwã jun búii na wi ɓa bè là a Yeesu bío (Luki 9.57-62)

¹⁸ O Yeesu mɔn ɓa zâamáa na kíniá wo yi, ó o non le nii mí ni-kenínia yi le ɓa le mí kí lè ho vũ-beenĩ món. ¹⁹ A ho làndá bío zéenilo búii bueé bó a yi, á bía non wo yi: «Ni-kàránlo, í ì bè fon á à varáa hã lùà búenbúen na á ũ wee va yi.» ²⁰ O o Yeesu bía non wo yi: «Ba cawanwà yú hã kãna wee zo. A ɓa nínzàwa mún yú mí lenna. Ká a *Nùpue Za wón

* **8:17** Mi loñ Ezayii vũahũ 53.4

màhá yí yú ho lahó na ó o dà à vūrí yi.» ²¹ O o ñi-kenínia ñi-kení búí bía nòn wo yi: «Í ì bè fon. Ká ũ màhá díá le í vaa nùu wàn maá vé.» ²² O o Yeesu bía nòn wo yi: «Díá le 6a ñi-hía à nùu mí ñi-hía, ká ũnén 6uee bè miĩ.»

*O Yeesu dñnia ho pinpi-beeni
(Maaki 4.35-41; Luki 8.22-25)*

²³ O Yeesu yòó zon ho woohú lè mí ñi-kenínia á 6a wà. ²⁴ Cúa-yen à ho pinpi-beeni wee và ho vū-beeni wán á wee yànbónka mu ñumu kúee ho woohú yi fúaa ho wi ho lí. Mu wee wé ká a Yeesu dūma. ²⁵ O o ñi-kenínia vá 6ueé 6ó a yi, á sñnia wo, à 6a bía nòn wo yi: «Núhúso, wa à hí. Kání wen.» ²⁶ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Lée webio nòn á mi zánanáa? Mi sía déró miĩ 6èntín fòora.»

O o wáa líí hínòn, á yòó nàmakaa ho pinpiró lè mu ñumu na wee yànbónka yi, á mu wó tétété. ²⁷ Ba 6úen6úen á mu wó coon, á 6a wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén sii kà? Hàrí ho pinpiró lè mu ñumu ó o bíaráa, á mu pá bò a bíoní yi.»

*Ba nùpua nùwã ñun cínáwa ña lénló bío
(Maaki 5.1-20; Luki 8.26-39)*

²⁸ Bío ó o Yeesu khíi dñn ho Kadaraa kōhú yi, á nùpua nùwã ñun búí ló 6a ñi-hía nùuníi wee sí a yahó. Ba nùpua mu 6a cínáwa wi yi á 6a záníi wi fúaa ñii woon yí máa khà miten à lá ho wōhú mu. ²⁹ Bío 6a mən o Yeesu á 6a wee bío kà pónpón: «Dónbeení Za, lée webio fo lon làa wen. Fo 6uara wà 6ueé beé wa lò ká mu pāahú dñn yí dñn le?»

³⁰ Mu wee wé à nòn bùε-6oohú búí khèra vaá wee dí. ³¹ Á 6a cínáwa mu yankaa o Yeesu kà síi: «Hen

ká ũ wi ũ na wɛn, ũ wǎa bío le wa vaa zo ho nònɔ̀bù-
 60ohũ na kà yi.» ³² O o Yeesu le 6a vaa zo. A 6a
 cínáwa mu ló 6a nùpua nùwǎ ɲun mu yi á vaá zon
 6a nònɔ̀bùɛnɪ yi. A 6a búenbúen yóó lùwa le búee
 wán á kùenkaa líi zon ho vǔ-beenĩ yi á húrun.

³³ A bǐa lá wee pa 6a á lùwǎ lion ho lóhó, á líi lá
 bǐo wó búenbúen á fɛera, sònkú bǐo wó 6a nùpua
 nùwǎ ɲun na 6a cínáwa lá wi yi. ³⁴ A ho lóhó
 nùpua búenbúen ló wà lée sí a Yeesu yahó. Bǐo 6a
 lée yú a, á 6a yanka wo le o sáberé ò o lé mín kòhũ
 yi á lén.

9

O Yeesu wɛ́era a ɲii búii na sǎnta húrun (Maaki 2.1-12; Luki 5.17-26)

¹ O Yeesu yóó zon ho woohũ á yèrémáa kǎa ho
 vǔ-beenĩ á khú mí lóhó.* ² A 6a 6uan o mùamúa
 búii lè mí dǎmu dɛɛ á buararǎa o cǔn. Bǐo ó o Yeesu
 mǎn bǐo 6a dórǎa mí sía wo yi, ó o bǐa nǎn o ɲii
 mu yi: «Wán bǔnlo, hení ũ síi, ũ bè-kora séra día.»
³ A ho *lándá bǐo zéenílowa nùwǎ yɛn búii wee
 bío mín yi: «O ɲii na kà wee mǎní míten lè le
 Dónbeenĩ.» ⁴ O o Yeesu zǔna 6a yilera ó o bǐa nǎn
 6a yi: «Lée webio nǎn á hǎ yile-kora wirǎa mia.
⁵ Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora
 séra día lée, tàá lé à bío le o hǐní varáka? ⁶ Ká í
 màhá wi mi zǔn le o *Nùpue Za yú ho pànká ho
 tá wán à sénnǎa mu bè-kora día.» O o wǎa bǐa bǐo
 kà nǎn o mùamúa yi: «Lii hǐní, lá ũ dǎmu dɛɛ à ũ
 khí6o.» ⁷ O o ɲii mu hǐnǎn yóó dǐn, á wà van mí zǐi.

* **9:1** O Yeesu 6àn lóhó na ó o Matiye bǐa bǐo hen lé ho
 Kapɛɛnyuumu. Mi loń Matiye vùahũ 4.13

⁸ Bïo 6a zâamâa mɔn mu, á 6a zâna, á wee khòoní le Dónbeení ho pànká na kà bàn síi na le nɔn 6a nùpua yi bïo yi.

*O Yeesu von o Matiye le o bè mí yi
(Maaki 2.13-17; Luki 5.27-32)*

⁹ Bún mɔn ó o Yeesu ló hón lahó so yi wà. Bïo ó o wee khíí, ó o mɔn o nñi búí na 6a le Matiye ká a kará mí tonló lahó yi, á wee fé ho làn pó. Ó o bía nɔn wo yi: «Híní bè mií.» Ó o Matiye líí hínɔn bò a yi.

¹⁰ O Matiye von o Yeesu lè ho dínlò mí zii. Ho *làn pó féwá lè 6a nñi-kora cèrèè wi ho dínlò mu díníí là a Yeesu lè mí nñi-kenínia. ¹¹ Bïo 6a *Farizíewa mɔn mu kà, á 6a bía nɔn o nñi-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi nñi-karánlo wee dí lè ho làn pó féwá lè 6a nñi-kora na kà?» ¹² Ó o Yeesu jí bïo 6a bía, ó o bía nɔn 6a yi: «Héyíi! Minén! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tñi bànso dání le? Bùéé. Ba vánvárowà lé bía wee wé cà a dání. ¹³ Mi lén vaa karán le Dónbeení bioní na kà à zún kúará: «Bïo á í màkóo wi yi lé le yi na se. Ká 6a bà-kùio na 6a wee wé lè mu hãmu á í pã bïo.»† Mi zún mu sese. Inén yí buara bía wee leéka le mí téréna bïo yi dé. Bía zú le mí lé 6a bè-kora wérowà lé bía á í buara bïo yi.»

*O Yeesu bía hã piní líró bïo
(Maaki 2.18-22; Luki 5.33-39)*

¹⁴ O Zán Batiisi nñi-kenínia vá bueé 6ó a Yeesu yi à 6a wee tùa wo yi: «Lée webio nɔn á warén lè 6a *Farizíewa wee lí wa piní túntún, ùnén nñi-kenínia yí máa lí mí piní?» ¹⁵ Ó o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mí wee leéka le bía 6a von mu yaamu sánú díníí yara

† 9:13 Mi loí Ozee vūahú 6.6

so dà à sè ká a há-fia bàn báa làa ba páanía wi le? Bún yí dà máa wé. Éε ká p̄ahũ búí khíi dǎ, ó o há-fia bàn báa ba à lén ba t̄ahũ, bún ká ba màhǎ wé è lí mí jíní. ¹⁶ Nùpue máa lá nín-ké-finle b̄io búí máa là làa báká kíñle. Lé b̄io ká a wó mu, á le nín-ké-finle á a wíoka a lèε ho. ¹⁷ Làa bún síi, nùpue máa wé kúee *d̄ivén fia s̄umàni-k̄ia yi. Lé b̄io ká a kúaa ho bún, ká ho h̄ia wee za, á há à nàma, á ho d̄ivén á à kúia, á há s̄umàniwa mún ñ yáa. Ho d̄ivén fia ba wé kúee há s̄umàni-fia yi. Ká mu wó kà, á mu búenbúen á à wé se.»

*Ba zúifùwa ya-dí h̄inló
là a h̄aa búí weéró b̄io
(Maaki 5.21-43; Luki 8.40-56)*

¹⁸ P̄ahũ na ó o Yeesu wee b̄io lè ba nùpua yi, à bún ba *zúifùwa ya-dí búí b̄ueé d̄ǎn, á b̄ueé líí b̄urá a tá ò o b̄ia: «Í h̄inló h̄urun yí míana, ká ù màhǎ b̄uen b̄uee bè ù níi o wán o ò vèe.» ¹⁹ Ó o Yeesu lè mí n̄i-kenínia h̄in̄on bò làa wo. ²⁰ Hón p̄ahũ so yi, à bún ò o h̄aa búí wee mí mí s̄eéró f̄ééε á d̄ǎn há lúluío píru j̄un à ho máa f̄i, á vá b̄ueé b̄ó a yi, á zoó túaa o dà-z̄inii j̄i-k̄ání yi là a m̄ón. ²¹ Ó wee b̄io b̄io ká mí yi: «Hen ká í d̄ánna túaa o dà-z̄inii yi mí d̄on, á ì ì wa.» ²² B̄io ó o Yeesu yèrè máa khíi m̄on wo, ó o b̄ia: «Wàn h̄inló, yí z̄ón d̄èε. B̄io fo dó ù síi mií, lé bún weéra fo.» Ó o h̄aa mu d̄èenía wan mí lahó yi.

²³ B̄io ó o Yeesu w̄aa vaá d̄ǎn ba zúifùwa ya-dí z̄i, ó o w̄aa m̄on ba s̄i-b̄úawá à ba wíokaa míten vó o ñi-hío nùuló b̄io yi, lè ba z̄amáa na wee wá ká ba a zúnzúrá. ²⁴ Ó o b̄ia: «Mí lé lè ho kh̄uhũ. O h̄inzoza mu yí h̄urun, o léε ȳia na d̄uma.» Á ba wee yáa mí j̄iní yi na a yi. ²⁵ B̄io ba z̄amáa ló vó, ó o Yeesu

yóó zon le zǐi yi, á zoó fù o hínzo-za níi yi, ó o líí hínṁn, ²⁶ á mu ṁá ho kǎhǔ búenbúen yi.

Ba muiiwà là a níi na o cǐná wi yi wééró bío

²⁷ Bún mǎn ó o Yeesu ló bǐn wà. Bío ó o wee khǐí, á muiiwà nùwǎ ṁun búí bò a yi ká ba a wǎamaka: «*Daviide Za, màkǎrí wɛn.» ²⁸ Bío ó o Yeesu vaá dǎn le zǐi, á ba muiiwà mu búéé bó a yi, ó o tùara ba yi: «Mi láa mu yi le í dà wee wéé mia le?» A ba le: «Ũuu, Núhúso, fo dà mu.» ²⁹ Ó o Yeesu wǎa dǎn ba yǐo, ò o bía: «Le mu wé làa bío mi láaráa mu yi.» ³⁰ A ba yǐo dèéníá wee mi. Ó o Yeesu heníá bío ká nṁn ba yi: «Háyà, nùpue yí ko ò o ṁí bío wó mia ká.» ³¹ Ká bío ba wà, á ba wee bío o Yeesu bío ho kǎhǔ búenbúen yi.

³² Pǎahǔ na á bán wee lén yi, à bǐn ba buan o níi búí buararáa o Yeesu cǐn, cǐná búí wi o yi, ó o yí dà máa bío. ³³ Ó o Yeesu ṁṁn o cǐná mu léra, ó o níi níi dèéníá fá á wee bío. A ba zǎamáa wó coon mu bío yi, á ba wee bío: «Warén *Isirayɛle nípomu yi á wa dǐn yí mṁn bío ká bǎn síi hùúu.» ³⁴ Ká ba *Farizíɛwa bán bèn wee bío: «Mu lé ba cǐnáwa ṁúhúso lé yǐa wee na ho dànló wo yi ò o ṁa lè ba cǐnáwa lén bíá ba wi yi.»

Ba zǎamáa màkǎrí buan o Yeesu yi

³⁵ Ó Yeesu wee héé lé há ló-beera lè há ló-zàwa yi, á wee kǎrán ba nùpua ba *zúifùwa kǎránló zíní yi. O wee bue le *Dónbeení béeení bín-tente, ká a wéé mu vǎmú lè mí síiwà búenbúen na tò ba nùpua. ³⁶ Ba zǎamáa na ó o wee mi á màkǎrí buan wo yi. Lé bío ó o mṁn à ba san, á yilera lùnkaa. Ba ka lòn pia na paro mía. ³⁷ Ó o wǎa bía nṁn mí ní-kenínia yi: «Ho dǐnló bon dǐn cèrèè, ká ho lárowà lé bíá yí

boo. ³⁸ Awa. A mi fio o mǎhǔ bǎnso yi le o wíoka na 6a ton-sáwá le 6a lá ho.»

10

O Yeesu tonkarowà píru jun yènnáa
(Maaki 3.13-19; Luki 6.12-16)

¹ O Yeesu hueekaa mí nǎ-kenínia píru jun á nǎn ho dǎnló 6a yi à 6a wé ja lè 6a cínáwa lén bǎa 6a wi yi à mún wéé lè mu vǎmú lè mí síiwà búenbúen.

² Hǎa kà lé o tonkarowà píru jun yènnáa: O nín-yání tonkaro lé o Simǎn, na 6a mún có yèni làa Piere, lè mín za Andere, là a Zaaki lè mín za Zǎn na lé o Zebedee zàwa. ³ A dé o Filiipu là a Baatelemii, o Toma là a lànpó fé Matiye, o Alifee za Zaaki là a Tade, ⁴ o Simǎn na lé 6a Zelootewa* kuure nùpua nǎ-kéní, là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu tonkaa mí tonkarowà píru jun
(Maaki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ Bán báawa píru jun so lé bǎa ó o tonkaa, á henía bǎo kà nǎn yi: «Mi yí va hǎ kǎna na á bǎa yínǎní 6a *zúifùwa kará yi, à mún yí zo ho *Samaríi kǎhǔ lórá yi. ⁶ O *Isirayeele nǎpomu na ka lòn pia na vúnun bán lé bǎa mi va cǎn. ⁷ Mi lá ho wǎhǔ wà, à bǎo kà lè bǎo mi wé bue: Le *Dónbeení béeení á sùaráa. ⁸ Mi wéé 6a vǎnvárowà. Bǎa húrún á mi véení. Ba búeréwà à mi wéé, à ja 6a cínáwa lén bǎa 6a wi yi. Mi yú mu làa kǎamáa, à mi 6èn mún wé na mu làa kǎamáa. ⁹ Mi yí lén làa sǎnú, tàá wárí. Hǎrí le wén-wíníwà à mi yí 6ua. ¹⁰ Mi yí 6ua puure.

* **10:4** Ba Zelootewa lé 6a nùpua na fù wee cǎii mín síi bio hení. Ba hǎa wee fi lè 6a Oroomusa lè tǎbíri yi.

O búí yí ɓua báká tàá nakāa à séení hĩa ó o zǎ. O búí yí ɓua būin-za. † bía būn lé bïo ó o ton-sá ko lè mí jii dīnló. ¹¹ Mi wé vaá zon lóhó léé lóhó yi, à mi cà yĩá á à tà mi ì làa o wán, à keení wón bānsò cǎn fúaa mi léro ho lóhó mu yi. ¹² Mi wé vaá zon zīi léé zīi na yi, à mi bío le ho hээрà à keñ le zīi mu nùpua wán. ¹³ Ká bĩa wi le yi á tà mi bío, á mi hээрà á à keñ ɓa wán. Ká ɓa pǎ mi bío, à mi fé mi hээрà tēení. ¹⁴ Mi wé vaá zon zīi, tàá lóhó na yi, ká bĩa wi bīn pǎ mi bío á le mí máa jí mi cǎn, ká mi wee lé bīn, à mi púaa mi zení khǎnkhǎni kúia.† ¹⁵ Le † mí ho túiá na mia: Le cítii fī nǎnzon, á hón lóhó so nùpua bío na khíi sá ɓa yi á à poñ bío sá ho *Sodɔmu lè ho Komɔre lórása yi.»‡

*O Yeesu bía le lònbee na yòɔ lua bío
(Maaki 13.9-13; Luki 21.12-17)*

¹⁶ «Mi jí bío kà: † wee tonka mia. Mi ka lòn pia na wà vaá zo ɓa dakhǎnkhǎnwa tǎahǎ. Mi zūn miten ɓuaró làa bío ɓa háwá zūnáa miten ɓuaró bío síi, à wé ɓa nùpua na wayika lè ɓa ɓùaaɓúuní bío síi. ¹⁷ Mi pa miten bío. Ba nùpua khíi wé è ɓua mia á à varáa ho pànká bānsowà cǎn á bán vaá cítii mia. Ba wé è ha mia lè hǎ làbàaní ɓa *zúifùwa kàránló zīnii yi. ¹⁸ Ba wé è ɓua mia á vaá dīnii hǎ kána júnása lè ɓa bá-zàwa yahó bío mi tà mií bío yi. Lé būn mi ì bè yi á à zéení náa † bío lè ɓarén làa bĩa yínǎn ɓa zúifùwa.

† **10:14** Hǎ zení khǎnkhǎni púaa kúiaró léé bío na ɓa zúifùwa wee wé hón pǎahǎ so yi ká ɓa vaá ló ho ká-veere búí yi á bīnii wà ɓueé zo mīn kǎhǎ. Ká bío hen kà būn lé ɓarén zúifùwa wee wé mu làa mīn, á zéení le le páanii mǎa ɓarén làa bĩa pǎ le Dónbeení bēení bío pǎahǎ. ‡ **10:15** Mi loñ Bío júhǎ búeníi wǎahǎ (Genèse) 18–19

19 «Hen ká 6a khíi wé 6uan mia vannáa le cítti fíníi, à mi yí le mi yiwa dè bïo mi ì láráa mi jì-cúa làa bïo mi ì bío bïo yi. Mi ì yí hã bíoní na mi ì bío ho pãahũ mu yi. 20 Hã bíoní mu máa wé mi kùrú bíoní. Mìn Maá Dónbeenĩ Hácírí lé ðio á à dé hã mi jíní yi á mi ì bío. 21 Ba nùpua 6úi wé è dé mìn kùrú zàwa á à na 6a à 6úe. Hàrí 6a maáwà 6úi á à wé mu bàn síi lè mí zàwa. Ba zàwa 6úi mún ò híní mìn maáwà wán, á à na 6a 6a à 6úe. 22 Ba nùpua 6úen6úen á à jìn mia bïo mi tà miĩ bïo yi. Ká yíà màhá hã mí síi fúaa mu véenii, wón á à fen. 23 Hen ká 6a khíi wee beé mi lò lóhó na yi, à mi lùwí va dà-veere yi. Le í mí ho túiá na mia: O *Isirayeele kǝhũ lórá 6úen6úen á mi máa bèeni máa vé ká a *Nùpue Za yí 6uara.

24 «Nì-kenínii na po yíà wee kení a wón mía. Á ton-sá na po mí jùhũso wón mún mía. 25 Ká a nì-kenínii hía ka làa yíà kenía wo bïo, se bũn á à kǝna. Ká a ton-sá mún hía ka le mí jùhũso bïo, se bũn á à kǝna. Ká le zì-jùhũ nì-kínle 6a hía wee ve là a *Belezebuule,§ á se o zìi nùpua á 6a a ve lè hã yènnáa na yí seka po dén.

*Le Dónbeenĩ lé ðio mi wé zǝn
(Luki 12.2-7)*

26 «Mi cén wé yí zǝn 6a nùpua. Mu bïo na sànkaa 6úen6úen khíi mi, á bïo sà yi 6úen6úen mún khíi zũí. 27 Bïo á ì bía nǝn mia le túbírí yi, à mi mĩ wéréwéré le 6a nùpua jí. Bïo á ì hũmǝnkaa làa mia à mi yòo bue hã lòra. 28 Mi wé yí zǝn bía wee 6úe o nùpue ká 6a yí dà máa 6úe o mànáká. Le

---

§ 10:25 Belezebuule: Mu pãahũ ká le yèni mu á 6a zúifùwa cèrèè hía zú le lé 6a cǝnáwa jùhũso na lé o Satáni te le.

Dónbeenĩ na dà a yáa hã sãnía lè ho mànákã le Dofiní dõhũ na máa hí yi, dén lé dño mi wé zón. ²⁹ Ba jínzà-wíníwà bùaa jùn so yí máa wé yèè ho tãmón dà-kéní le? Εε ká hàrí 6a yà-kéní máa kùen ká mĩn Maá Dónbeenĩ yí zũ mu. ³⁰ Ká mu lé minén, hàrí mi jùn-vãní 6úen6úen á le Dónbeenĩ zũ jii. ³¹ Mi wáa yí zón dèe, lé mi bño jùhũ wi po 6a minka jínzà-wíníwà.

*O Yeesu bño tàró tàá mu pló
(Luki 12.8-9)*

³² «Yia dñn 6a nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bño sã miĩ, á ñén mún khii bío mu wéréwéré wàn Maá na wi ho wáayi yahó le 6ànso bño sã miĩ. ³³ Ká yia 6èn bía wéréwéré 6a nùpua yahó le mí yí zũ mi, á ñén mún khii bío wàn Maá na wi ho wáayi yahó le ñ yí zũ 6ànso.

*O Yeesu bño wee khéé 6a nùpua
(Luki 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «Mi yí leéka le ñ 6uara wà 6ueé dé ho hээрà ho ñmíjã yi. Bùéé. ñ yí wà 6ueé dé hээрà ho yi. Hã fio lé hĩa á ñ wà 6ueé dé. ³⁵ ñ wà 6ueé khéé o za lè mín maá, á à khéé o nu lè mí hĩnló, là a 6úaa hĩa lè mí yàró hĩa. ³⁶ O nùpue 6àn zii nùpua lé bán á à yèrèmá à wé o zúkúsa. ³⁷ Yia wa mín maá tàá mín nu á po mi, wón 6ànso yí dà máa páaní làa mi. A yia wa mí za tàá mí hĩnló á po mi, wón 6ànso yí dà máa páaní làa mi. ³⁸ Yia yí máa lá mí *kùrùwá pí* à bèráa miĩ, wón 6ànso mún yí dà máa páaní làa mi. ³⁹ Yia wi ò o pa mí mukãñi bño wón á à vĩnĩ le.

* **10:38** Ho kùrùwá pló bño wee zéeni le 6ànso sã mu hímú yi. Hen ká á mu wee zéeni le yia tà a Yeesu bño á zũ le bñn sũaaní orén mí bæere mukãñi.

Ká yĩa màhã vĩinĩa mí mukãní ìnén bĩo yi, wón á à bĩnĩ ì yĩ le.

*Yĩa òuan le Dónbeenĩ ton-sá cũnú na ó ò yĩ
(Maaki 9.41)*

⁴⁰ «Yĩa òuan mia sese, se lé ìnén á òanso òuan sese. A yĩa òuan mi se, se lé yĩa tonkaa mi á òanso mún òuan se. ⁴¹ Hen ká yĩa òuan le *Dónbeenĩ òi-cúa fεero búí se lé bĩo ó o lé le Dónbeenĩ òi-cúa fεero, á òanso khĩi yĩ òa òi-cúa fεerowà cũnú na òa à yĩ. Hen ká a búí òuan o òupue na térénnà lé bĩo ó o térénnà, ó o khĩi yĩ bĩa térénnà cũnú na òa à yĩ. ⁴² Ká òupue òon hàrí ho kóo-za yimù cúee òun-wia bĩa wi hen na òuhũ mía òi-kenĩ búí yi, lé bĩo ó o lé ì òi-kenĩni, wón òanso á à yĩ mu cũnú máa khĩ.»

11

¹ Bĩo ó o Yeesu zéeniá mí òi-kenĩnia vó, ó o ló bĩn wà, á wà vaá kàrán òa òupua ká a bue le Dónbeenĩ bĩo ho kòhũ mu lórá yi.

*O Zãn Batiisi tonkaa òa òupua o Yeesu cõn
(Luki 7.18-35)*

² Bĩo ó o Zãn Batiisi wi ho kàsó yi, ó o òá bĩo ó o *Krista wee wé, ó o tonkaa mí òi-kenĩnia òuwã yen búí ³ le òa va a tùa wo yi: «Ûnén lé fo á wa òá bĩo le fo ko ù bueen léé, tàá wa òá ko à wa lòní òi-veere?» ⁴ O o Yeesu bía òon òa yi: «Bĩo mi wee òi làa bĩo mi wee mi á mi vaa bío na a Zãn yi. ⁵ Ba muuivà yĩo wee mi, á òa mùamúawà hĩnõn wee varáka. Ba búeréwà wee wa. Ba bekewà òikõnna wee òi mu bĩo. Ba òi-hía wee vèe. A le bĩn-tente wee bue na òa òi-khenia yi. ⁶ Yĩa yĩ òá ì bĩo ká a tà mu yi, se wón òanso òuhũ sí.»

7 Bïo ó o Zãn ñi-kenínia bíníá wà, ó o Yeesu wee bío o Zãn mu bío lè 6a zãamáa kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lée ho konkohó na ho pinpiró wee hée vînvã lée? Bùéé. 8 A lée webio mí vaá lora? Lée nùpue búí na sía hõnbõnõn le? Bïa wee zî hõn sí-seniso á wi 6a pãamá-beera zíní yi. 9 A lé o yén mi van bío yi? Lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεero búí le? Ká mu lé wón, se mi tũíá sí. O yàá pá po wón, le í bío mu na mia. 10 O Zãn mu lé yïa á le Dónbeenĩ bíoní vũahũ bía bío kà síi: «Í ì tonka í tonkaro ò o dí ù yahó á bueé wíoka ù wõhũ». 11 Le í mí ho tũíá na mia: 6a nùpua na wi ho ðímíjá yi búenbúen á yïa bío ñúhũ wi po a Zãn wón mía. Εε ká le *Dónbeenĩ béeñĩ zàwa món-dí màhá pá po a. 12 Pãahũ na ó o Zãn Batiisi wee zéeni le Dónbeenĩ bío yi à buee búe ho zuia yi, á le Dónbeenĩ béeñĩ bío á 6a wee firáa lè mi sòobée. A bïa wee fi làa bún wi 6a fé mu lè ho pánká. 13 Le Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà búenbúen là a *Moyiize làndá á bía le Dónbeenĩ béeñĩ bío yi fúuu á bueé bó a Zãn Batiisi pãahũ. 14 Ká mi tà le bío bía búenbúen bon, se o Zãn mu lé yïa lé o *Elii na buenló bío fèra bía. 15 Yïa wee ñí bío, à wón ñí bío bía sese.»

16 O Yeesu pá bíníá bía: «Ho zuia nùpua á ì dà à tèè lè 6a yén? Ba ka lè 6a háyúwá na lée kará 6a nùpua fémínló lahó yi, à 6a wee háaní na mí ninzàwa na zoó le bonfónii yi kà: 17 «Wa búá hã sía san, à mí le mí máa lée yo. Wa bó le yèni, á mí le mí máa wá.» 18 Mi loñ. Bío ó o Zãn buara, á yí máa dí ðin-poni, á mún yí máa ñu ðivén, á 6a le o cíná wi o yi. 19 O o *Nùpue Za bèn buara, á bueé wee dí ká a ñu, á 6a wee bío bío kà: «Mi loñ. O ñii na kà yí máa

wé bïo búí ká mu yínɔ́n dínlò díró làa òwén puló. O lé 6a *lànpo féwá lè 6a nì-kora bân bônlo.» Εε ká le Dónbeenì bè-zúńminì wee zéení mí térénlò 6a bè-zúńlowà bè-wénia yi.

*Hã lórá na nùpua pǎ a Yeesu bïo
(Luki 10.13-15)*

²⁰ Bún mɔ́n, ó o Yeesu wee zá lè hã lórá na ó o wó mu yéréké bïowa cèrèè yi, lé bïo á 6a nùpua na wi hã yi á yí yèrémáa mi yilera lè mi wára. O wee bïo bïo ká: ²¹ «Ūnén Korazén lóhó lè ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bïo ká mu yéréké bïowa na wó mi cǎn bân síi lá wó ho Tiire lè ho Sidǎn lórá* yi, se hã lórá mu nùpua lá hínɔ́n hàánì á khuiira hã pórókówá zǎ† á kúaa le sáni mi wán, á zéeníánaa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi. ²² Lé bún nɔ́n á ï wee bíoráa mu na mia: Le cítíi fí nònzòñ á ho Tiire lè ho Sidǎn lórá lònbee na a yí hã, á à wé làa yi minén lònbee yi.

²³ «Èè ká ūnén *Kapεεnayuumu, fo wee leéka le 6a khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi yi le? Bùéé. Ho nì-hǎnbó-lóhó lé hĩa 6a khíi líi dé fo yi. Lé bïo ká mu yéréké bïowa na wó ū cǎn bân síi lá wó ho *Sodɔɔmu yi, se ho lóhó mu pá lá wi hàrí lòn zuia. ²⁴ Lé bún nɔ́n á ï wee bíoráa mu na mia: Le cítíi fí nònzòñ á ho Sodɔɔmu bïo á à wé làa yi ūnén bïo yi.»

* **11:21** Ho Tiire lóhó lè ho Sidǎn lóhó: Hã hĩa le ho Fenisii kǎhú ló-beera búí. Lé bín á ho wáahú na 6a le Baale wi yi. Hón wáahú so lé hĩa ó o bée hĩa na 6a le Zezabεεle fó zonnáa o Isirayεεle kǎhú yi. Hã lórá mu firó bïo bía o Ezekiyεεle vūahú yi 26.1-28.19. † **11:21** Hen ká 6a zúífùwa fù wi 6a zéení le mí wi le wée yi, tàà ká 6a wi 6a zéení le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi, à 6a wé khuii hã pórókówá zǎ, ká 6a wé kúee le sáni mí wán.

O Yeesu dó mìn Maá Dónbeenì b́arákà
(Luki 10.21-22)

²⁵ Cìnú b́n ḿn, ó o Yeesu b́nía wee bío bío kà: «Í Maá, ùnén lé ho wáayi lè ho tá Nùhùso, í wee dé ù b́arákà. Lé bío mu bío na fo sà mu bè-zùnmìní b́ansowà lè le hácírí b́ansowà yí á fo tà zééní làa b́ia bío nùhù mía. ²⁶ Í Maá, mu bon. Bío mu wóràa kà lé bío sí foñ.

²⁷ «Í Maá dó mu bío b́úenb́úen í níi yí. Níi woon yí zù a Za, ká mu yínǎn o Maá. Á níi woon mún yí zù a Maá, ká mu yínǎn o Za, làa b́ia ó o Za mu wi ò o zééní làa wo.

²⁸ «Mínén b́úenb́úen na ho sèró na lí wee beé lò, mi b́uen í cón, á í na h́a vùnnà mía. ²⁹ Mí lá í zúu bè mí wán à díá le í kàrán mía. Lé bío á ínén wayi, á wee liíní íten, á mínén mí beere á à yí h́a vùnnà. ³⁰ Í zúu na á í bè mí wán á yí lí, á ho sèró na á í bè mí wán á mún záyi.»

12

O Yeesu lé yíá á ho Sabaa bío wi níi yí
(Maaki 2.23-28; Luki 6.1-5)

¹ Cìnú b́n ḿn, ó o Yeesu wee ḱaa h́a mana b́uí yí ho *Sabaa zòñ. Á le h́ini dà a ní-kenínia, á ba wee khé ho d́nló na bon d́n à là. ² Bío ba *Farizéwa ḿn mu á ba wee bío là a Yeesu: «Loń ù ní-kenínia. Bío ba wee wé yí ko làa wéró ho Sabaa zòñ. Wa làndá hò mu.» ³ O o Yeesu b́ia nǎn ba yí: «Bìo ó o *Daviide yankaa wó ká arén lè mí nùpua le h́ini dà á mí d́n yí kàránna yí ḿn le? ⁴ O wà zon le Dónbeenì ṕnsòni b́ukú yí, á zoó lá ho búurú na ba wó lè mu h́amu á ba là. Ká ba nǎn lá yí ko à ba là ho. Le *Dónbeenì yankarowà mí dòn lé b́ia á

ho làró ní n̄n yi.* ⁵ Tàá mi so ðìṅ yí kàrána mu o *M̄yize làndá yi, le le Dónbeenĩ yankarowà na wee sá le Dónbeenĩ p̄nsòni bùkú yi, á máa wé bè ho Sabaa làndá yi ká mu ṅ̄n pá yí n̄n wé khe le? ⁶ Le í bío mu na mia: B̄io wi hen á ṅ̄hũ wi po le Dónbeenĩ p̄nsòni bùkú. ⁷ Ká le Dónbeenĩ bíonĩ v̄uahũ bíoní na le bía le mínén màkóo wi le yi na se yi, ká ɓa bà-kuio na ɓa wee wé lè mu h̄amu á mí p̄á bío,† á mi lá zū kúará, se bía yí wó yí khon á mi lá máa síinĩ ṅ̄n. ⁸ Lé b̄io ó o *N̄pue Za lé yia á ho Sabaa b̄io wi ní yi.»

*O Yeesu wéera a n̄i na bàhó h̄urun
(Maaki 3.1-6; Luki 6.6-11)*

⁹ B̄un m̄n ó o Yeesu ló b̄in á wà van ɓa *zúifùwa mu kàránlò zii yi. ¹⁰ Mu zon à n̄i ɓúí wi b̄in á bàhó h̄urun. A b̄ia wi b̄in wi ɓa kooní a Yeesu yi. Lé b̄un n̄n á ɓa t̄ara a yi kà: «Wa làndá yi á n̄pue so dà wee wéé *Sabaa zon le?» ¹¹ O o Yeesu bía n̄n ɓa yi: «Minén ó o ɓúí pio yà-kéní mí dòn lá wi síi, á wó wó kùera zon le buii yi ho Sabaa zon, ó o so máa líí lén wo le? ¹² A b̄io ó o n̄pue b̄io ṅ̄hũ màhá wi po a pio há. A b̄un wa làndá yi, á n̄pue dà à wé tentemu làa n̄pue ho Sabaa zon.» ¹³ B̄un m̄n, ó o Yeesu yèrémáa bía là a n̄i: «Hóoní ũ bàhó.» O o n̄i hóonía mí bàhó, á ho d̄enía wan ðìṅ làa h̄ia so bío.

¹⁴ A ɓa *Farizíewa wà ló, á b̄io ɓa à wé á à yíráa o Yeesu á à ɓúe lé b̄un ɓa lée wee w̄aní wán.

O Yeesu lé le Dónbeenĩ ton-sá na le m̄n léra

¹⁵ B̄io ó o Yeesu zūna mu, ó o ló b̄in wà. A ɓa minka z̄amáa bò a yi. O o wéera ɓa vánvárowà ɓúenɓúen na wi b̄in, ¹⁶ ká a màhá henía mu n̄n ɓa

* **12:4** Mi loñ Samuwéle nín-yání v̄uahũ 21.2-7 † **12:7** Mi loñ Ozee v̄uahũ 6.6

yi le 6a yí bá mí bïo na nùpua yi. ¹⁷ Mu wó kà síi, bèra a na ò o ñi-cúa fεero *Ezayii bíoní na kà à ñii sí. ¹⁸ Le le Dónbeení bía:

«Yia kà lé í ton-sá na á í mɔn léra,
yia á í bò í tàkà wán.

Í síi wan o bïo yi.

Í ì liiní í Hácírí o wán,

ò ò bue í cítii bïo á à na hã síiwà yi.

¹⁹ O làa nùpue máa wãaní.

O máa wãamaka bïo.

Ba máa ñí a sã bonfúaa yi.

²⁰ Le nàaninle na ñumaa

ó o máa khé máa díá.

A le fíntání na wee hí

ó o mún máa búe.

O ò 6ua míten kà síi,

fúaa bïo ó o térénló bïo yòó có ló,

²¹ á hã síiwà búenbúen màhã à dé mí sía wo yi.»‡

O Yeesu pànká á yí ló Satáni cón

(Maaki 3.22-30; Luki 11.14-23)

²² Ba 6uan o ñii 6úi buararàa o Yeesu cón ò o cíná wi o yi, ó o lé o muui á mún yí dà máa bío. O o Yeesu weéra a, ó o ñii dènía fá á wee bío, á mún wee mi.

²³ A 6a zãamàa wó coon mu bïo yi, á 6a wee bío:

«Yia kà màhã lé o *Daviide Za lée?»

²⁴ Ká bïo 6a *Farizíewa ñá mu, á 6a wee bío: «O ñii na kà á wee ña 6a cínáwa lén bia 6a wi yi là a *Belezebuule pànká, yia lé 6a cínáwa ñúhúso.»

²⁵ Ká a Yeesu màhã zūna 6a yilera, ó o bía nɔn 6a yi: «Kõhú lée kõhú na nùpua wee fi mún yi á à fi ì vé. Lóhó lée lóhó, tàá zii lée zii na nùpua wee fi

‡ **12:21** Mi loñ Ezayii vūahú 42.1-4

mín yi á nùhũ á à búe. ²⁶ Ká bïo ó o *Satāni te ó o wee b́nín na se o wee fi lè mítén. A b́ia bïo sá a yi nùhũ so máa búe le?

²⁷ «Mi wee bío le í wee na ba cínáwa lé bïo ó o Bezebuule wee na mu b́n pánká mií. Ká lé b́n mu wóráa, á ýia b́n wee na ho pánká minén nùpua yi à ba na lè ba cínáwa lé o yén? B́ia làa mia lée dà-kéní bán mí beere yáa wee zéení le mi bïo yí bon. ²⁸ Ká le Dónbeení Hácírí lé dïo wee na ho pánká ínén yi, à í na lè ba cínáwa, se b́n wee zéení le le *Dónbeení b́ení á dènía bueé b́o mia.

²⁹ «Nìi woon yí dà máa zo pánká b́nso źi á máa zoó khuii o níi bïo, ká a yí can o pánká b́nso mu yí vó. Ká a màhá can wo vó, ó o zoó khuii bïo wi o źi búenb́un.

³⁰ «Ýia yí wi làa mi, se wón wee fi làa mi. A ýia mún yí máa séení mi ho vá kúeemínwánló yí, se wón wee saawaní. ³¹ Lé b́n ńn á í wee bío mu na mia: Ba nùpua bè-kora na ba wó búenb́un lè há b́n-kora na ba b́ia búenb́un, á bïo khíi sén n d́ia á à na ba yi. Ká ýia b́ia khon le Dónbeení Hácírí d́aní yi, wón ba khíi máa sén bïo máa d́ia. ³² Ýia b́ia le b́n-kohó o *Nùpue Za d́aní yi, wón ba à sén n d́ia á à na yi. Ká ýia b́ia khon le Dónbeení Hácírí d́aní yi, wón ba khíi máa sén máa d́ia máa na yi, hàrí ho zuia.»

*Le v́ndèè semu wé źn h́ b́ia na le wee ha yi
(Luki 6.43-45)*

³³ «Hen ká le v́ndèè se, à le b́ia wé sí. Ká le v́ndèè yí se, à le b́ia máa wé sí. Le v́ndèè semu wé źn h́ b́ia na le wee ha yi. ³⁴ Díhioni yén! Bïo mi yí se, á mi dà à wé kaka á à b́ioráa mu bïo na se. O nùpue bïo na wi o síi yi, b́n lé bïo ó o wee wé bío. ³⁵ O

nùpue na se wón wee wé bío hã bín-tentewà, lé bío á bío wi o sîi yi se. Ká yîa yí se wón wee wé bío hã bín-kora lé bío á bío wi o sîi yi yí se. ³⁶ Le í mî ho tûiá na mia: Le Dónbeenî cítîi fî nònzoñ, á hã bín-conconwà na 6a nùpua bía á 6a à zéení jùhũ. ³⁷ Lé bío á ù jî-cúa lé hîa 6a à ãn wán á à fínáa le cítîi á à zûrnáa ká ù téréna, tàá ká ù yí téréna.»

*Ba le o Yeesu wé yéréké bío búí à mí mí
(Maaki 8.11-12; Luki 11.29-32)*

³⁸ A ho *lándá bío zéenílowa lè 6a *Farizlewa nùwá yèn búí wáa bía nòn o Yeesu yi: «Ni-kàránlo, wa wi à ù wé bío búí à wa mí.» ³⁹ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Ho zuia nùpua na yí se, na wee bíní le Dónbeenî món à wé mu bè-kora, á wee cà à 6a mí yéréké bío. Εε ká 6a máa mí yéréké bío búí ká mu yínɔñ le *Dónbeenî jî-cúa fεero Zonaasi bío. § ⁴⁰ Mu bon. O Zonaasi wó hã wizooní bío tîñ lè mí tîñónna bío tîñ o ceza píohó yi. Lé kà síí ó o Nùpue Za mún khíi wéráa hã wizooní bío tîñ lè hã tîñónna bío tîñ ho tá yi. ⁴¹ Ho Niniivesa yèrémáa mí yilera lè mí wárá, lé bío 6a já a Zonaasi bíoní. A yîa wi minén tîahũ, wón bío jùhũ wi po a Zonaasi. Lé búñ nòn á le Dónbeenî cítîi fî nònzoñ, á ho Niniivesa mu á à híní ì ãn ho lònbiò nùpua yahó, á à kooní 6a yi. ⁴² O bée hãa na hîa wi ho Saba kôhũ jùhũ wán á hîa ló lùe na ãn ní nà yi làa sòobée, á bueé já a *Salomɔn bè-zúrminí bíoní.* A yîa wi minén tîahũ, wón bío jùhũ wi po a Salomɔn. Lé búñ nòn á le Dónbeenî cítîi fî nònzoñ, ó o bée hãa

§ 12:39 Zonaasi: O bío bía le Dónbeenî páanîi kîñle vûahũ na 6a le Zonaasi vûahũ yi. * 12:42 Mi loí Bá-zàwa nín-yání vûahũ (1 Rois) 10.1-13; Wizooní bè-wénia cúa-jun ní vûahũ (2 Chroniques) 9.1-12

mu á à hĩni ì dín ho lònbiò nùpua yahó á à kooní 6a yi.

*Bĩo ó o cíná wee bini 6uee zordá yia ó o lá ló yi
(Luki 11.24-26)*

⁴³ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa héε vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò keení á à vŭĩ yi ká a máa yí ho. Ká a hĩa cà san, ⁴⁴ ò o bío mí yi: «Í ì bĩnì ì va hen na á í ló yi.» Ká a bĩnía van bĩn ò o vaa yí ho lahó mu mí káamáa ká ho sàara, á wíokaa sesese. ⁴⁵ Ká a mɔn mu, ò o bĩnì vaa fé 6a cínáwa bùaa hẹ̀nun na bèn jii po arén, à 6a páaní 6uee zoo keení cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bĩo wíoka yáa poń bĩo mu fù karáa. Lé làa bŭn síi á ho lònbiò nùpua na yí se bĩo khii wéráa.»

*O Yeesu 6àn nu lè 6àn zàwa lé 6a yén?
(Maaki 3.31-35; Luki 8.19-21)*

⁴⁶ O Yeesu wee bío lè 6a zãamáa, à bŭn à 6àn nu lè 6àn zàwa 6ueé dŭn. Ba lée dín ho khũuhũ, á wi 6a bío làa wo. ⁴⁷ O o 6úi bía là a Yeesu: «Loń. Mĩn nu lè mĩn zàwa lée dín ho khũuhũ á wi 6a bío làa fo.» ⁴⁸ O o Yeesu bía lè 6ànso: «Wàn nu lé o yén? A wàn zàwa lé 6a yén?» ⁴⁹ Bŭn món ó o dá mí níi mí nĩ-kenínia yi ò o bía. «Mi loń. Wàn nu lè wàn zàwa wi hen. ⁵⁰ Lé bĩo á yia wee wé wàn Maá na wi ho wáyai síi bĩo, wón lé wàn za, lè wàn hĩnló, lè wàn nu.»

13

*O dĩro wàhiire
(Maaki 4.1-9; Luki 8.4-8)*

¹ Bŭn zoń ó o Yeesu hĩnɔn le zĩi yi ló, à wà vaa kará ho vŭ-beenĩ jii, á wee kàrán 6a nùpua. ² Ba

minka zâamâa kînia wo yi, ó o wó san zon ho woohú á zoó kará, à 6a zâamâa bán đin mu jummu jii.

³ O wee wà hã wàhio à kàránnáa 6a nùpua làa bïo cèrèè. O bía: «Nii búii ló van mí mǎhú yi, á wà vaá dé mí bè-dà. ⁴ Bïo ó o wee dé mu á mu búii lion ho wǎhú nǐsǎní, á 6a jínzàwa sèekaa bǐn vǎ. ⁵ Mu búii lion ho 6úaa hó na le tǐní wi wán ká le yí lí, á mu dèenía ló, lé bïo le tǐní yí boo bǐn. ⁶ Bïo le wii ná lè mí sòobéè, á ho đinló na ló wíníwíní á hon, lé bïo ho naní yí vá yí lion. ⁷ Mu búii lion hen na hã kíkara bia héra yi, á mu ló, á hǎn kíkara so hǐnǎn yòó pà mu. ⁸ Mu búii bǐn lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó han mí bia. Hã búii yú khímàni khímàni, hã búii yú 6úará-tǐn tǐn, hã búii yú 6óní làa píru píru.»

⁹ O Yeesu pá bǐnia bía bò mu wán: «Yia wi ò o jí bïo, á wón jí bïo bía sese.»

*Lée webio nǎn ó o Yeesu wee wàráa hã wàhio
(Maaki 4.10-12; Luki 8.9-10)*

¹⁰ O o nǐ-kenínia vá 6ueé 6ó a yi, á wee tùa wo yi. «Lée webio nǎn fo wee wàráa hã wàhio na 6a yi?» ¹¹ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Le Dónbeenǐ wó á le béenǐ bïo na sà yi á mi yú zǔna, à 6a nǐ-vio yí zǔna mu. ¹² Lé bïo á yǎ bïo wi á 6a khíi bǐní yòó bè mu búii wán á à na a yi, ó o bïo á à wé boo. Ká yǎ dèè búii mía, wón á hǎrí mu bè-za na ó o wee leéka le mu wi mi cǎn á 6a pá à fé. ¹³ Lé bǐn nǎn á ì wee wàráa hã wàhio na 6a yi. Ba wee loń coon, ká 6a yí máa mi. Ba wee jí mu bïo ká 6a yí máa 6ua mu à zǔn kúará. ¹⁴ Lé ká síi á le *Dónbeenǐ jǐ-cúa fèero *Ezayii bïo na ó o bía 6a đǎní yi á jii súraa. O bía bïo kà:

«Mi khii wee jí mu bïo
 ká mi máa zúń mu kúará.
 Mi khii wé è loń coon
 ká mi máa mi hàrí dèè.

15 Mu nìpomu na kà bènťín bónbúra.

Ba tun mí jikõnna,
 á muunía mí yïo.

Ba yí wi à 6a mi bïo.

Ba mún yí wi à 6a jí bïo.

Ba yí wi à 6a zúń mu bïo

à yèrè má buen ínén Dónbeenĩ cõn à ĩ wéé 6a.)*

16 «Èè ká minén bán júná sí. Mi yïo wee mi, á jikõnna mún wee jí mu bïo. 17 Le ĩ mĩ ho túiá na mia: Le Dónbeenĩ jì-cúa fèerowà cèrèè lè 6a nùpua búí na téréna á sía hía vá à 6a mi bïo minén wee mi, à 6a yí mõn mu. Ba sía hía vá à 6a jí bïo minén wee jí, à 6a yí já mu.

*O Yeesu zéenia o ðiro wàhiire kúará
 (Maaki 4.13-20; Luki 8.11-15)*

18 «Mi wáa jí yia wee dé mu bè-dà wàhiire kúará.

19 Bïa wee jí le *Dónbeenĩ béenĩ bïo á 6a yí zū mu kúará á ka lè ho wõhũ nĩsání na mu bè-dà lion yi. O *Satāni wee 6uee lén mu 6a sía yi. 20 Ba búí ka lòn búaaahó. Ba wee jí le Dónbeenĩ bíonĩ, à tà le yi fùafù, à zāmaka le bïo yi. 21 Ká 6a màhá yí máa díá à le zo 6a. Ba wee tà le bïo ho pãahũ na cĩnú yi mí dòn. Ká le lònbee, tàá ho kúará lénló yú 6a le Dónbeenĩ bíonĩ bïo yi, à 6a dèení pí le Dónbeenĩ bïo. 22 Ba búí ka lè ho tá na hã kíkara bia héra yi á mu bè-dà lion yi. Ba já le Dónbeenĩ bíonĩ, ká ho ðímíjá bïo yilera, lè ho nàfòró poni na wee khà 6a

* 13:15 Mi loń Ezayii vūahũ 6.9-10

nùpua, á wee hè le bíonǐ mu, à le máa wé bǐo 6a yi. ²³ Ba 6úi 6èn ka lè ho tá na se bǐo, na mu bè-dà lion yi. Ba wee jí le Dónbeenǐ bíonǐ, à zǔn le kúará, á 6a 6èn wee ha hã bia. Ba 6úi khímàni khímàni, 6a 6úi búará-tǐn tǐn, 6a 6úi 6óní làa píru píru.»

Le jí-kohó wàhiire

²⁴ O Yeesu bínía wà le wàhiire 6úi nòn 6a yi: «Ho wáayi béenǐ bǐo bonmín làa bǐo kà: Nii 6úi dó mu bè-dà tente mí mǎhǔ yi. ²⁵ A ho tǐnàahǔ 6úi ká 6a nùpua búenbúen dǔma, ó o nǐi mu zúkúso 6uara, á 6ueé dó le jíni bia ho mǎhǔ mu yi, ò o bínía wà. ²⁶ Páahǔ na ho dǐnló ló á yòò wee te yi, á le jíni mún líí ló. ²⁷ A ho mǎhǔ 6ànsò ton-sáwá bía nòn wo yi: «Núhǔso, fo yí dó mu bè-dà tente ũ mǎhǔ yi le? A le jíni 6èn ló wen bǐn.» ²⁸ O o bía nòn 6a yi: «Lé í zúkúso wó mu.» O o ton-sáwá bía: «Fo wi à wa vaa dεε le jíni mu le?» ²⁹ A ho mǎhǔ 6ànsò bía nòn 6a yi: «Búeé. Mi díá, lé bǐo ká mi le mi ì dεε le jíni ká mi yí wó sese á mi ì dεε le á à léé lè ho dǐnló. ³⁰ Mi díá le mu páaní dǎ fúaa ho dǐnló láró páahǔ. Hón páahǔ so yi, ká í bío ò na 6a ton-sáwá na à lá ho dǐnló yi le 6a dεε le jíni vé, à kúia lè mí kúnkúwá à cǐí. Bún món à 6a màhǎ lá ho dǐnló kúee í nání yi.»

Ho mútáàdè bεere lè le ja-fini wàhio

(Maaki 4.30-34; Luki 13.18-19)

³¹ O Yeesu tǐn bínía wà le wàhiire 6úi nòn 6a yi: «*Le Dónbeenǐ béenǐ bǐo bonmín lè ho mútáàdè bεere na ó o nǐi 6úi vaá dù mí mǎhǔ yi. ³² Lé ka cǐnú po hã bia na ká búenbúen. Ká le màhǎ ló, à le dǎ porí ho zen-6uahó bè-vànii búenbúen, à wé mí vǐndè-kùure, à 6a jíinzàwa wé 6uee tá mí lenna lakara wán.»

(Luki 13.20-21)

³³ O Yeesu binia wà le wàhi-veere búu non ba yi: «Ho wáayi béenì bïo bonmín lè le ja-fini na ó o háa búu zúnzúio kúaa mu dūmu kiloowa bóní làa hònú yi á khan bàrà á mu ló.»

O Yeesu wee wà hã wàhio á zéentínda mu biowa yara

(Maaki 4.33-34)

³⁴ Bún búenbúen ó o Yeesu wee wà lè hã wàhio à na ba zãamãa yi. O hía yí máa wé kàrán ba ká a yí wà wàhio. O hía wee wé kà síi, ³⁵ bèra a na à le *Dónbeenì ji-cúa fεero bïo na ó o bía à jii sí:

«ĭ khii wé è bío làa ba
lè hã wàhio.

Mu bïo na sà yi

hàrí ho ðímíjã jùhũ búεenii

á ĭ khii zéení yara làa ba.»†

O Yeesu zéenia le ji-kohó wàhiire kúará

³⁶ Bún món ó o Yeesu wà vaá zon le zii yi ò o día ba zãamãa. O o ñi-kenínia wà zon o cǎn, á zoó bía làa wo: «Le jíní na ló ho mǎhũ yi wàhiire kúará á ũ zéení làa wen.» ³⁷ O o Yeesu bía non ba yi: «Yia wee dé mu bè-dà tente lé o *Nùpue Za. ³⁸ Ká ho mǎhũ lé ho ðímíjã. Mu bè-dà tente lé bía bïo sã le Dónbeenì béenì yi. Ká le jí-kohó lé bía bïo sã o *Satãni yi. ³⁹ O zúkúso na dó le jí-kohó bia lé o Satãni. Ho ðínló láró wee zéení ho ðímíjã véro bïo. Ká ba ton-sáwá na wee lá ho ðínló lé le Dónbeenì wáayi tonkarowà. ⁴⁰ Bïo ba wee deεráa le jíní à kúee ho dǎhũ yi, lé bún bàn sii mu khii wéráa ho ðímíjã véro pǎahũ. ⁴¹ O Nùpue Za khii tonka mí wáayi tonkarowà, á ba búee lén bía wee

† 13:35 Mi loñ Lení vūahũ (Psaumes) 78.2

khà bĩa ká dé mu bè-kora wéró yi, làa bĩa wee wé mu bè-kora. ⁴² Ba khii kúee 6a ho dǎ-sǔmúi yi, hen na le minka yi véε wi yi, á 6a à wá bǐn. ⁴³ Ká bĩa térénna bán á à ɲuiika lè le wii bǐo síi mín Maá Dónbeenǐ béeñǐ yi. Yia wi ò o ɲí bǐo, à 6ànsò ɲí bǐo bía sese.

Ho nàfòró na sànkaa lè ho lóró wàhio

⁴⁴ «Ho wáayi béeñǐ bǐo 6onmín lè mu bè-senǐ 6úi na 6a lú ho mǎhǔ yi. O o 6úi zǔna mu dǎní vaá khéra á bǐnía sǎ vaá lú. O síi wan wan, á vaá yèéra bǐo wi o cǔn 6úen6úen, ò o 6ueé yà ho mǎhǔ mu.

⁴⁵ «Ho wáayi béeñǐ bǐo 6onmín là a duanlo 6úi na wee cà ho lóró na yàwá here. ⁴⁶ Bǐo ó o yú ho 6úi na yàwá here, ó o vaá yèéra bǐo wi o cǔn 6úen6úen, ò o yà ho lóró mu.

Ho zùán wàhiire

⁴⁷ «Ho wáayi béeñǐ bǐo pá bǐnía 6onmín lè ho zùán na 6a wee lèe dé ho muhǔ yi à vǐnǎa 6a cewà lè mí síiwà. ⁴⁸ Ká ho sú, à 6a ce-pawà vá ho léráa mu ɲumu ɲii, à lée keení ká 6a hueeka 6a. A bĩa se 6a wee kúee mí sàkíwá yi, ká bĩa yí se bán 6a wee kúia. ⁴⁹ Lé bǔn 6àn síi khii wé ho ðimǐjá véro pǎahǔ. Le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà á 6ueé lén bĩa yí térénna bĩa térénna tǎahǔ, ⁵⁰ á à kúee ho dǎ-sǔmúi yi, hen na le minka yi véε wi yi, á 6a à wá bǐn.»

⁵¹ Bǔn món ó o Yeesu tǔara 6a yi: «Bǐo kà 6úen6úen mi zǔ kúará le?» A 6a le úuu. ⁵² O o Yeesu wǎa bía nǎn 6a yi: «*Làndá bǐo zéenílo lée làndá bǐo zéenílo na kenía mítén á zǔ ho wáayi béeñǐ bǐo ɲúhǔ á ka lòn zǐi 6ànsò 6úi na nàfòró á mu bè-fia lè mu bè-kǐa wi yi.»

*Ho Nazarɛete lóhósa yí tà a Yeesu bío
(Maaki 6.1-6; Luki 4.16-30)*

⁵³ Bío ó o Yeesu wà hǎn wàhio so wó, ó o ló bín,
⁵⁴ á wà van ho lóhó na ó o dǎn yi. O wà vaá wee
kàrán ɓa nùpua ɓa *zúífùwa kàránló zíní yi. A ɓa
nùpua na wi bín búenbúen wó coon á ɓa wee bío:
«Bún bè-zǔnminí so ó o yú wen? O wó kaka wee
wéráa mu yéréké bíowa na kà? ⁵⁵ Yínǎn o búen-
khèero te mí za le? A ɓàn nu yínǎn o Mari le? O
Zaaki là a Zozɛɛfu là a Simɔn là a Zude so yínǎn ɓàn
zàwa le? ⁵⁶ A ɓàn hǎnni so làa wen yí wi mín wán
hen le? A lé wen ó o yú hón pánká so búenbúen
yi?» ⁵⁷ Lé bún bío yi á ɓa yí wi à ɓa dé mí sía wo
yi. O o Yeesu wáa bía nǎn ɓa yi: «Le *Dónbeení jì-
cúa fɛero wé yí le kǎnbii há lùà búenbúen yi. Ká
ɓa lóhósa lè ɓàn kùrú zii nùpua ɓàn máa wé kǎnbi
o.» ⁵⁸ O Yeesu yí dàǎna yí wó yéréké bío cèrèe bín
lé bío ɓa síadéro wo yi fòora.

14

*O Zǎn Batiisi búeró
(Maaki 6.14-29; Luki 9.7-9)*

¹ Mu pǎahú ó o *Heroode* na wi ho Kalilee kǎhú
núhú wán á ná bío ɓa wee bío o Yeesu dǎn yi. ² O o
bía nǎn mí mónsa na làa wo pánía wi yi: «O nùpue
mu na kà lé o Zǎn bínía vèera. Lé bún nǎn ó o
dà wee wéráa mu yéréké bíowa.» ³⁻⁴ Mu bon. O
Heroode hía nǎn le nii le ɓa wii o Zǎn. A ɓa wíira a
can dó ho kàsó yi. O Heroode wó mu lé bío ó o Zǎn
bía nǎn wo yi le o lá yí ko ò o fé mín za Filiipu ɓàn

* **14:1** O Heroode mu lé yíà ɓa wee ve làa Heroode Antipaasi.

hãa Herodiade à ya. ⁵ O Heroode lá wi ò o búe o Zãn ká a màhã zãna ba zãamãa lé bïo ba búenbúen wee leéka le o Zãn lé le *Dónbeenĩ ãi-cúa fεero. ⁶ Εε ká a Heroode teró wizonle sãnú díró yi, ó o Herodiade hĩnló yon bĩa ba von yahó. O o Heroode mu ṣii wan mu yi, ⁷ ó o báa le ká a hĩnzoró mu fióra bïo na mí c̣ón á mí ì na mu wo yi. ⁸ O o hĩnzoró vaá bía mu ṇon mín nu yi, á ḅàn nu le o bío le o Zãn Batiisi ãúhũ lé hĩa à ba dé ho lenbuen yi à na a yi. ⁹ Bïo ó o hĩnzoró bueé bía mu, ó o béε sãnía tò mu bïo yi. Ká bïo ó o báa bĩa ó o von yahó, ó o ṇon le ãii le ba wé mu na a yi. ¹⁰ O o tonkaa o búii le o va ho kàsó yi à vaa kúii o Zãn Batiisi ãúhũ. ¹¹ A ba vaá kúio ho dó ho lenbuen yi bueé ṇon o hĩnzoró yi ó o buan vaá ṇon mín nu yi. ¹² O o Zãn mu ñi-kenínia bueé lá a ṇuna, à ba wà vaá bía bïo mu wórãa á ṇon o Yeesu yi.

*O Yeesu ðĩnta ba minka zãamãa
(Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zãn 6.1-14)*

¹³ Bïo ó o Yeesu ãá bïo wó kà, ó o zon ho woohũ wà, á wi ò orén mí dòn va ho lahó búii na á ṇupue mía yi. Ká ba ṇupua màhã zũna mu. A ba lóka hã lórã yi á vará mu ãumu ãii bò a Yeesu yi. ¹⁴ Pãahũ na ó o zoó ló ho woohũ yi, ó o ṃon ba minka zãamãa. A ba màkãrí buan wo yi, ó o búakãa wee wεé ba vãnvárowà na wi ba ṭiahũ. ¹⁵ Bïo ho ẓiihũ ð̣ñ, ó o ñi-kenínia wà bueé bó a yi, á bía ṇon wo yi: «Le wii tò, à ho lahó na kà á bïo búii mún mía yi. Bío le ba ṇupua len va hã lórã yi, à vaa yí mu bïo yà dí.» ¹⁶ O o Yeesu bía ṇon ba yi: «Ba varó ḅin ãúhũ mía. Minén miten na mu bè-díniĩ ba yi.» ¹⁷ A ba bía ṇon wo yi: «Bïo wi wa c̣ón hen, léε búurú bi-zàwa

bïo hònú làa cezàwa bùaa òun.» ¹⁸ O o Yeesu bía: «Mi òua mu òuennáa.» ¹⁹ O o bía nòn òa zãamáa yi le òa líí kɛɛní le òíní wán. O o fó ho búurú bïo hònú lè òa cezàwa bùaa òun, ò o hoonía mí yahó ho wáayi, ò o dó le Dónbeení bárakà, ò o cɛɛkaa ho búurú nòn mí òi-kenínia yi. A bán fó sankaa nòn òa zãamáa yi. ²⁰ A òa búenbúen dú sù. A bïo dú ká òa khuiira á mu sú hã sàkíwá píró òun. ²¹ Bïa búenbúen na dú mu, á òa báawa mí dòn á à yí ho muaaseé hònú síi, ká òa hãawa lè òa háyúwá níí ló.

*O Yeesu wee varáka mu òumu wán
(Maaki 6.45-52; Zãn 6.16-21)*

²² Bún món, ó o Yeesu dɛɛnía kíkãa mí òi-kenínia yi le òa zo ho woohú dí mí yahó khí ho vù-beení món ká mínén ò na ho wõhú òa zãamáa yi á òa à òoka. ²³ Bïo ó o wó bún vó, ó o wà yòora le búee wán mí dòn, á yòó wee wé mí fioró á ho tá hũn yú bín. ²⁴ Bún pãahú à ho woohú vá zon mu òumu yi, á ho pinpi-beení hínòn wee và lè mí pànká á wee lá mu òumu òuee hénka lè ho woohú. ²⁵ Hã tá-tla yi, ó o Yeesu zoó wee varáka mu òumu wán á mà mí òi-kenínia. ²⁶ Bïo òa mòn wo ò o wee varáka mu òumu wán, á òa zãna dàkhíina, á òa wee bío: «O lée òi-hõnbóni.» A òa wee wãamaka. ²⁷ O o Yeesu dɛɛnía bía ká síi nòn òa yi: «Mí hení mí sía, mu lé ínén, mi yí zãn bïo.» ²⁸ O o Piere wãa bía nòn wo yi: «Núhũso, ká mu lé fo bïo bon, ù bío le í varáka mu òumu wán à òuen ù cón.» ²⁹ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Buen!» O o Piere ló wee varáka mu òumu wán á wee va a Yeesu cón. ³⁰ Ká bïo ó o mòn bïo ho pinpiró wee wéráa ó o zãna. A bïo ó o wà líí lí

mu jummu yi, ó o wāamaa: «Núhúso fení mi.» ³¹ O o Yeesu देंनía dá mí níi cāna a, ò o bía nən wo yi: «Ũ s̄idéro fòora. Lée webio nən á fo titikaarāa?» ³² B̄io 6a mí nùwā jun yòo zon ho woohũ yi, á ho pinpiró đ̄in. ³³ A 6a ñi-kenínia na wi ho woohũ yi á f̄ará mí nən k̄ó j̄úná wán o Yeesu yahó, à 6a bía nən wo yi: «Fo b̄en̄t̄in lé le Dónbeenĩ Za b̄io bon.»

O Yeesu weéra 6a v̄ánv̄arowà b̄ui
(Maaki 6.53-56)

³⁴ B̄io 6a k̄áa ho v̄ũ-beenĩ kh̄ii đ̄on ho Zenezar̄ete k̄sh̄ũ, ³⁵ á 6a n̄upua na wi b̄in z̄ūna a Yeesu, á 6a bía a buenl̄ó b̄io nən b̄ia s̄uarákaa b̄in b̄uenb̄uen yi. A 6a buan 6a v̄ánv̄arowà b̄uenb̄uen buararāa o c̄n̄. ³⁶ A 6a wee flo wo le o día le 6a pá w̄aa yí o dà-z̄in̄ii j̄i-k̄án̄i t̄ii yi. A b̄ia b̄uenb̄uen na wee yí le t̄ii yi á wee wa.

15

O Yeesu lè 6a Fariz̄iɛwa wee w̄aani
(Maaki 7.1-13)

¹ Ba *Fariz̄iɛwa b̄ui lè ho *l̄andá b̄io z̄éenilowa b̄ui ló ho Zeruzal̄emu yi buara a Yeesu c̄n̄ á bué t̄uara a yi: ² «Lée webio nən á ũ ñi-kenínia yí máa wé b̄io á w̄an maáwà bò nən w̄en le wa wé wé? Ba yí máa s̄e mí n̄in̄i à bè yi díráa làa b̄io mu korāa.» ³ O o Yeesu bía nən 6a yi: «Lée webio nən á min̄én b̄en̄ yí máa wé b̄io le Dónbeenĩ henía nən mia, à mi bò mi k̄urú k̄ar̄ánl̄ó yi? ⁴ Le Dónbeenĩ bía b̄io k̄a: «K̄onbi m̄in̄ maá lè m̄in̄ nu»* le m̄in̄ bía: «Yia bía khon m̄in̄ maá tàá m̄in̄ nu đ̄án̄i yi, wón ko làa b̄úero.»† ⁵ Ká min̄én wee k̄ar̄án 6a n̄upua le ká a b̄ui

* **15:4** Mi loĩ Léro v̄uahũ (Exode) 20.12; L̄andá z̄eeniló (Deutéronome) v̄uahũ 5.16 † **15:4** Mi loĩ Léro v̄uahũ (Exode) 21.17

6àn maá lè 6àn nu ó o bía bïo kà nòn yi: «Bïo á ï ko à ï na à séení làa fo á ï hñn lè le Dónbeenĩ,»⁶ se wón 6ànso màkóo mía ò o séení mín maá. Mì wee pĩ le Dónbeenĩ bióni kà síi à wé le làa bè-káamáa ká mi bè mi kùrú kàránlò yi.⁷ Mì yí mən miten na le? Yaa o *Ezayii tũíá sí mi wán pãahũ na ó o fεera le *Dónbeenĩ jĩ-cúa na kà mi dãní yi:

8 «Ba nùpua na kà wee 6ùaaní mi lè mí jini ká 6a yiwa yi á 6a khèra làa mi.

9 Le 6ùaaní na 6a wee na miĩ jũhũ mía.

Lé bïo 6a nùpua làndáwá lé hĩa 6a wee kàrán làa mín.‡»

*Bïo wee tíi o nùpue
(Maaki 7.14-23)*

10 Bũn món ó o Yeesu von 6a zãamáa á bía nòn 6a yi: «Mì jí bïo kà à zũn kúará.¹¹ Bïo wee zo a nùpue jii yí máa tíi wo. Hã bióni na wee lé là a nùpue jii, hñn lé hĩa wee tíi wo.»¹² Ó o Yeesu ñi-kenínia vá 6ueé bó a yi, á bía nòn wo yi: «Fo zũ le ũ bióni mu á vá 6a *Farizíεwa yi le?»¹³ Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Bè-fánii lée bè-fánii na á ï Maá na wi ho wáayi á yí fá, á khíi deε á à kúia.¹⁴ Mì díá 6a. Ba lé 6a muiiwà na tò 6a muiiwà bũaa wán. Ká a muii tò mí ninza muii bũini wán, á 6a à páaní vaá zo ho kãhũ.»¹⁵ Ó o Piere wãa bía nòn wo yi: «Zéení le wãhiire mu kúará làa wεn.»¹⁶ Ó o Yeesu bía nòn wo yi «Éee! Lé minén pá ãñn yí zũ mu biowa yara le?»¹⁷ Mu bïo búenbúen na wee zo a nùpue jii, à lii zo a píohó yi, bũn ó o wee bini lée ní kúia.¹⁸ Éε ká hã bióni na ó o wee bío lè mí jii, á wee lé o síi yi, hñn lé hĩa wee tíi o nùpue.¹⁹ Mu bon. Hã yile-kora

‡ 15:9 Mì loñ Ezayii vũahũ 29.13

wee lé le s̄i yi. Lé b̄n te le n̄i-6úee, lè ho h̄a-fénlò lè ho bá-fénlò lè mí s̄iwà, lè ho k̄n̄lò, làa b̄io yí bon bíoró o n̄upue n̄ii, lè 6a n̄upua yènnáa yáaró. ²⁰ B̄n b̄iowa so lé bío wee tíí o n̄upue, ká ho dí le h̄a n̄íní na yí s̄era, b̄n yí máa tíí n̄upue.»

*O s̄i veere h̄aa na tà a Yeesu yi b̄io
(Maaki 7.24-30)*

²¹ B̄n m̄ón ó o Yeesu ló b̄n wà, á van ho k̄h̄ú b̄úí na s̄uaraa ho Tiire lè ho Sid̄n lórá yi. ²² A ho Kanan k̄h̄ú h̄aa b̄úí na wi ho k̄h̄ú mu yi, á wà 6uara a c̄n̄, á 6ueé wee bío p̄n̄p̄n̄ kà s̄íi: «Núh̄uso, *Daviide Za, màkárí m̄i. Í h̄n̄lò á c̄n̄á b̄úí wi yi á wee beé o lò làa s̄ob̄éé.» ²³ Ó o Yeesu yí dó mí n̄ii wo yi. Ó o n̄i-ken̄inia vá 6ueé 6ó a yi, á wee bío làa wo: «O h̄aa mu na bò wá m̄ón wee w̄amaka fééé á ũ bío le o b̄íní.» ²⁴ Ó o Yeesu b̄ía: «O *Isirayéle n̄ipomu na ka lòn pia na v̄n̄un lé bán 6a tonkaa mí b̄io yi.» ²⁵ Ó o h̄aa yàá w̄aa wà 6ueé líí f̄ará mí n̄n̄k̄ó̄n̄á wán o Yeesu yahó, ò o b̄ía: «Núh̄uso, séení mi.» ²⁶ Ó o Yeesu b̄ía n̄n̄ wo yi: «Mu yí se à 6a lá 6a háyónzàwa d̄n̄lò à yénní k̄úia na 6a booní yi.» ²⁷ Ó o h̄aa b̄ía n̄n̄ wo yi: «Núh̄uso, b̄n bon. Éé ká 6a booní wee wé s̄eka ho d̄n̄lò na wee k̄enka líí k̄úia m̄n̄ so tá à dí.» ²⁸ Ó o Yeesu w̄aa b̄ía n̄n̄ o h̄aa mu yi: «Fo 6ènt̄n̄ dó ũ s̄i m̄i làa s̄ob̄éé.» Mu ù wé làa b̄io fo lonnáa mu. Ó o h̄n̄lò d̄ènia wan b̄n wán.

*O Yeesu w̄éera 6a v̄ánvárowà c̄èèé
(Maaki 7.31)*

²⁹ B̄n m̄ón ó o Yeesu ló h̄ón lahó so yi á van ho Kalilee v̄u-been̄i n̄ii, á vaá yòora le 6úee wán yòó kará. ³⁰ A 6a minka z̄amáa 6uara a c̄n̄ lè 6a

lóní, lè 6a muiiwà, làa bĩa sǎnía bǐo 6úí mía bǐn, lè 6a bekewà, lè 6a vǎnvárowà cèrèè 6úí. Ba buée bàráka 6a o Yeesu tá, ó o wééra 6a. ³¹ Bǐo 6a zǎamáa mǎn à 6a bekewà na lá yí dà máa bío á wee bío, á mǎn à bĩa sǎnía bǐo 6úí lá mía bǐn á wan, á mǎn à bĩa lá lé 6a lóní wee varáka sese, á mǎn à bĩa lá lé 6a muiiwà á wee mi, á mu wó 6a coon dàkhíina, á 6a wee 6úaaní o *Isirayele 6àn Dónbeení yèni.

*O Yeesu bǐnía ðiinía 6a minka zǎamáa
(Maaki 8.1-10)*

³² O Yeesu von mí nǐ-kenínia á bía nǎn 6a yi: «Ba nùpua na kà màkárí 6uan mi. Bǐo kà lé 6a wizooní tǐn ká 6a wi làa mi, á 6a bè-díni wǎa wó. I yí wi à ĩ día 6a à 6a 6o ká 6a yí yú bǐo yí dú. Lé bǐo 6a dà vaá lé è lùiorá ho wǎhǔ wán lé le hǐni.» ³³ O o nǐ-kenínia tùara a yi: «Wa à yí mu bè-díni wen le dùure na kà yi á à na bán minka zǎamáa so yi?» ³⁴ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lée búurú bǐo yèn wi mi cǎn?» A 6a bía nǎn wo yi: «Lée búurú bǐo hènun làa cezàwa bùaa yèn 6úí.» ³⁵ O o Yeesu wǎa bía nǎn 6a zǎamáa yi le 6a lii keni, ³⁶ ò o fó ho búurú bǐo hènun lè 6a cezàwa, ò o dó le Dónbeení bǎrákà, ò o cèekaa mu nǎn mí nǐ-kenínia yi á bán sankaa nǎn 6a zǎamáa yi. ³⁷ Ba 6úen6úen dú sù, ó o nǐ-kenínia khuiira bǐo ká, á mu sú hǎ sǎkiwá bǐo hènun. ³⁸ Bĩa 6úen6úen na dú mu, á 6a báawa mí dòn á à yí muaaseé náa sii, ká 6a hǎawa lè 6a háyúwá níí ló.

³⁹ Bǐn mǎn ó o Yeesu nǎn ho wǎhǔ 6a zǎamáa yi le 6a 6oka, ò o zon ho woohǔ mí dòn á van ho Makadan kǎhǔ.

16

*Ba wi ò o Yeesu wé yéréké bïo
(Maaki 8.11-13; Luki 12.54-56)*

¹ Ba *Farizíεwa lè 6a *Sadusiεwa wi à 6a khūaa o Yeesu jii yi, á 6a vá 6ueé 6ó a Yeesu yi á bía nɔn wo yi le o wé yéréké bïo 6úi na wee zéeni le o dànló ló le Dónbeenĩ c̄sn. ² O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Hen ká le wii líí wee zo, á ho wáayi mùia, à mi le ho tá hía wé se. ³ Ká le yĩnbii bùirĩ, ká ho wáayi mùiamu á dó mí yuumu, à mi le ho viohó á à 6uen. Ká mi wee loń ho wáayi à zūrnáa bïo a à wé, á léé webio nɔn á bïo wee zéeni bïo wee wé bïo ká wán á mi yí zū? ⁴ Ho zuia nùpua na yí se, na wee bĩni le Dónbeenĩ món à wé mu bè-kora wee cà à 6a mi yéréké bïo. Εε ká 6a máa mi yéréké bïo 6úi ká mu yínɔń le *Dónbeenĩ ji-cúa fεero Zonaasi bïo. *» Bũn món ó o wà ò o díá 6a.

*Ba Farizíεwa lè 6a Sadusiεwa bïo
(Maaki 8.14-21)*

⁵ Bïo 6a ñi-kenínia wee khí lè ho vū-beeni món o Yeesu c̄sn, á 6a nɔnsãa yí 6uan ho búurú. ⁶ O o Yeesu wáa bía làa ba: «Mi pa miten 6a *Farizíεwa lè 6a *Sadusiεwa bïo yi. Ba bïo 6onmín lè le ja-fini.» ⁷ O o ñi-kenínia wee bío làa mín: «O wee bío ká sii lé bïo wa yí 6uan ho búurú.» ⁸ O o Yeesu zūna bïo 6a wee bío, ó o tũara 6a yi: «Léé webio nɔn mi wee bíoráa le lé bïo mi yí 6uan ho búurú? Mi sladéro miĩ 6èntĩn fòora. ⁹ Mi pá ðĩn yí máa jí mu bío à zūń mu kúará le? Ho búurú bïo hònú na á ĩ cèekaa nɔn 6a báawa muaaseé hònú yi, lè hã sàkíwá na mi khuiira bïo ká kúaa yi jii á mi nɔnsãa

* 16:4 Mi loń Matiye vūahđ 12.39

bïo yi le? ¹⁰ A ho búurú bïo hènun na á ï cèekaa nòn 6a báawa muaaseé náa yi, lè há sàkíwá na mi khuiira bïo ká kúaa yi jii á mi nònsáa bïo yi le? ¹¹ A léé webio nòn á mi le mu lé ho búurú bïo á ï wee bïo? Mi pa miten 6a Farizíewa lè 6a Sadusíewa na bïo ka lòn ja-fini bïo yi.» ¹² O o ñi-kenínia màhá wáa zúna le o lá yí bía le 6a pa miten le ja-fini na 6a wee wé lè ho búurú bïo yi, ká lé 6a Farizíewa lè 6a Sadusíewa kàránló na 6a wee na ó o le 6a pa miten bïo yi.

O Piere bía le o Yeesu lé yí le Dónbeení mòn léra (Maaki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³ O Yeesu wà van ho kòhú na sùaràa là a Filiipu ló-fáranii na 6a le *Sezaaree yi. O o tùara mí ñi-kenínia yi: «Ba nùpua wee bío webio o *Nùpue Za dání yi?» ¹⁴ A 6a bía nòn wo yi: «Ba búí le fo lé o Zán Batiisi. Ba búí le fo lé o *Elii. Ba búí yáá 6èn le fo lé o Zeremii, tàá le *Dónbeení ji-cúa fεero búí.» ¹⁵ O o Yeesu tùara 6a yi: «Minén cón á ï 6èn léé wée?» ¹⁶ O o Simòn Piere bía nòn wo yi: «Fo lé o *Krista, le Dónbeení na wi fέεε Za.» ¹⁷ O o Yeesu wáa bía nòn wo yi: «Zán za Simòn, ù jùhú sí. Mu yínón nùpue zéenia ho tũíá poni na kà làa fo. Lé wàn Maá na wi ho wáayi á zéenia mu làa fo. ¹⁸ A ínén 6èn ñ bío bïo ká á à na foñ: Fo lé o Piere bún kúará le huee. A lé dén huee so á ï ì fàrá ì kuure wán, á hàrí mu húmú máa dàñ bïo búí máa wé làa de. ¹⁹ Ho wáayi béení won-zàwa á ï ì na foñ. Bïo léé bïo na á fo khíi wé pá bïo ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ pí mu bïo ho wáayi. A bïo na fo khíi wé tà bïo ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ tà mu bïo ho wáayi.» ²⁰ O o Yeesu wáa henía mu nòn mí ñi-kenínia yi le 6a yí bío le mí lé o Krista.

*O Yeesu wee bïo mi húmú lè mi vèeró bïo
(Maaki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)*

²¹ A lá bñn jii wán, ó o Yeesu búakáa wee bïo bïo kà wéréwéré lè mí ñi-kenínia: «Í ko à í va ho Zeruzalεmu, à lò vaa be bñn làa sòbέε 6a *ñi-kíá, lè 6a yankarowà ñúnása lè ho *làndá bïo zéénílowa níi yi. Ba à 6úe mi, ká há wizooní tñn zoñ á í ì vèe.» ²² O o Piεre wáa fó a 6a vá ló, ò o wee bïo: «Ébé! Nuhúso, bñn máa wé làa fo. Le Dónbeení á à kání fo mu yi.» ²³ Ká a Yeesu màhá yèrémáa bía nòn wo yi: «Vá lè í ñisání lè ũ *Satāni bíoní. Fo wee bñmaka í tonló. Ũ yilera yínóñ Dónbeení yilera. Há lé 6a nùpua yilera.» ²⁴ Bñn món ó o Yeesu bía nòn mí ñi-kenínia yi: «Yia wi ò o bè mií, à 6ànsò khí mí kùrú sñi bïo wéró yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pí à bèráa mií. ²⁵ Lé bïo á yia wi ò o kání mí mukāñí wón á à vñiní le. Ká yia màhá tà le mí ì vñiní le ínén bïo yi, wón á à yí le. ²⁶ O nùpue lá yú ho ðímíñá bïo búenbúen, ò o khon le mukāñí binbirí yi, se lé ho cñnú yén á 6ànsò yú? O nùpue lá khon le mukāñí binbirí yi, ó o so dà à na bïo búí á à bñn ì yírāa le le? ²⁷ Mu bon. O *Nùpue Za khíi 6uen mín Maá cùkú beení yi lè mí wáayi tonkarowà, á 6ueé sàání 6a nùpua ñi-kéní kéní yi, á à héha làa bïo 6a wó. ²⁸ Le í mñ ho túiá na mia: Ba nùwā yen zàwa búí na wi bña hen tñahú máa hí ká 6a yí mòn o Nùpue Za 6uenló lè mí béení.»

17

*O Yeesu miníkaa le 6úee wán
(Maaki 9.2-9; Luki 9.28-36)*

¹ Wizooní bïo hèzñn bñn món, ó o Yeesu fó a Piεre là a Zaaki là a Zān na ló o Zaaki 6àn za á yòorarāa

le búee búí na dǎn wán. Bío 6a yòò wi bín mí dòn,
² ó o Yeesu miníkaa 6a yǎo yi, á yahó wee juiíka lè
 le wii bío síi, á sǐ-zǐnia ka púiapúia lòn khoomu.
³ A 6a nǐ-kenínia le mí ì loń, á 6a mǎn o *Mǎyíize
 là a *Elii* à 6a dǐn wee tà hǎ láakáwá là a Yeesu.
⁴ Ó o Piere wǎa bíá nǎn o Yeesu yi: «Núhúso, mu
 wó se á wa wi hen. Ká fo tà á ì ì tá hǎ búkú zàwa
 bío tǐn. Únén dà-kéní, o Mǎyíize dà-kéní, o Elii dà-
 kéní.» ⁵ Bío ó o wee bío, à búń le dùndúure búí na
 wee juiíka á yòò ló líí pon 6a yi. A mu tǎmu búí
 sǎ jí le dùndúure mu yi: «Yia kà lé í Za na á ì bò í
 tàká wán. O bío sí mií. Mi wé jí a cǎn.» ⁶ Bío ó o nǐ-
 kenínia jí mu tǎmu mu sǎ, á 6a zǐnkaa dàkhǐna,
 á líí búrá mí yara ho tá yi. ⁷ Ó o Yeesu búee bó 6a yi,
 á bò mí níi 6a wán, ò o bíá: «Mi líi hǐní. Mi yí zǐn
 bío.» ⁸ A 6a wǎa hóonía mí yara á 6a yí mǎn nùpue
 ká yínǎn o Yeesu mí dòn. ⁹ Bío 6a ló le búee wán
 wee líi, ó o Yeesu henía bío kà nǎn 6a yi: «Bío mi
 mǎn kà à mi yí bío le nùpue jí fúaa o *Nùpue Za
 húrun á vèera ló 6a nǐ-hía tǎhú.»

(Maaki 9.10-13)

¹⁰ Ó o nǐ-kenínia tùara a yi: «Lée webio nǎn
 ho *lándá bío zéenílowa le o Elii ko ò o búen ho
 yahó?»† ¹¹ Ó o bíá nǎn 6a yi: «Mu bon. O Elii ko
 ò o búen vé, à búee kúee mu bíowa búenbúen mí
 lara yi. ¹² Le í bío mu na mia: O Elii mu yáá buara
 vó. Ká 6a nùpua màhǎ yí zǐna le lé orén. A 6a wó
 a làa bío 6a sía vá yi. Lé búń síi 6a múń ñ beéráa
 o Nùpue Za lò.» ¹³ Ó o nǐ-kenínia wǎa zǐna le lé o
 Zǎn Batiisi ó o wee bío bío.

---

* **17:3** Mi loń Luki vǎahú 9.31 † **17:10** Mi loń Malasii vǎahú
 3.23

*O Yeesu wéeera a háyónza na le dándàhionĩ wi yi
(Maaki 9.14-29; Luki 9.37-43a)*

¹⁴ Bĩo 6a líí dõn hen na 6a zãamãa wi yi, ó o nĩ búí vá buéé 6ó a Yeesu yi á líí fárá mí nɔnkóɲúná wán o yahó, ò o bía: ¹⁵ «Nì-kàránlo, loń í za màkárí yi. Le dándàhionĩ wi o yi. Le wee beé o lò. Pònna cèrèè le wee lá a dé ho dõhũ tàá mu ɲumu yi. ¹⁶ A ï buan wo buararãa ũ nĩ-kenínia cón, kã 6a màhã yí dàrina yí wéeera a.» ¹⁷ O o Yeesu wãamaa: «Éee! Mi zuia nùpua 6èntĩn yí máa dé mí sia le Dónbeenĩ yi bĩo bon, á mi mún yí máa ɲí hàrí dèè. Mi wee leéka le í kèení làa mia á wé è kàrán mia fúuu le? Mi bua a háyónza mu buennãa.» ¹⁸ Bĩo 6a buara làa wo, ó o Yeesu nãmakaa o cíná yi, ó o ló. O o háyónza dèenia wan mí lahó yi.

¹⁹ Bũn món ó o Yeesu wà. O o nĩ-kenínia wà vaá 6ó a yi à 6a tũara a yi: «Lée webio nɔn á warén yí dàrina yí ɲonnãa o cíná mu.» ²⁰ O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Lé bĩo mi sɪidéro mĩ ka cínú dàkhĩna. Le í mĩ ho tũiá na mia: Hen kã mi sɪadéro mĩ na khúekhúe lè ho mútãàdè beere bĩo á mi yãá pá lá tà le mĩ wé làa bĩo, á mi lá dà à bío ò na le 6úee na kã yi le le lé ho lahó na le wi yi, à va lòn-veere, á mu ù wé. Bĩo woon á mi lá máa wé è wé máa sa. ²¹ [È kã mu màhã lé ho fioró lè le ɲii líró mí dòn lé bĩo dà à ɲa a cíná na kã bàn síi á à lén.]»

*O Yeesu wiokaa wee bio mí húmú lè mí vèeró bĩo
(Maaki 9.30-32; Luki 9.43-45)*

²² Wizonle búí kã a Yeesu lè mí nĩ-kenínia búenbúen páania wi ho Kalilee kõhũ yi, ó o bía nɔn 6a yi: «O *Nùpue Za á 6a à dé 6a nùpua níní yi. ²³ Ba à búe o, kã mu wizooní tĩn zon ò ò vèe.» Á 6a nĩ-kenínia yilera yãara làa sòobée.

Le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lànπό cāló bĩo

²⁴ O Yeesu lè mí nĩ-kenínia wà van ho *Καρθενayuumu lóhó. A le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ *lànπό féwá wà ɓueé ɓó a Piere yi à ɓa tùara a yi: «Mi nĩ-kàránlo so wee sàání le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lànπό le?» ²⁵ O o Piere bía: «Ūuu o wee sàání ho.» Pãahũ na ó o Piere wà vaá zo le zĩ na ó o Yeesu wi yi, ó o Yeesu dɛɛnía wee tùa wo yi: «Simɔn, lée wée ko ò o wé sàání ho lànπό lè mí síiwà à na ho ðimíjá na kà bá-zàwa yi? Fo wee leéka webio mu dǎní yi? Lé ho kǎhũ nùpua mí bæere lée tǎá lé bĩa ɓa funnáa á dàrna?» O o Piere le lé bĩa ɓa dàrna. ²⁶ O o Yeesu bía non wo yi: «Àwa, bũn wee zéeni le ho kǎhũ nùpua yí ko ɓa wé sàání ho lànπό. ²⁷ Eɛ ká wa màhã máa lúnka ɓa nùpua mu yilera. Lén lii ho vũ-beenĩ yi, à lii pa le ce-hĩnĩ. O o nín-yání ceza na fo ò ví à ù lén à lée hén jii, á fo ò yí le wén-hǎnló le yi na dà warén wa nùwã jun lànπό á à sàání. A ù wǎa ɓua dén à ù va ɓa cǎn vaa sàání wa lànπό.»

18

Lée wée po bĩa ká

(Maaki 9.33-37; Luki 9.46-48)

¹ Hón pãahũ so yi, ó o Yeesu nĩ-kenínia wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa wee tùa wo yi: «Yia bĩo nùhũ wi po bĩa ká le Dónbeenĩ béeni yi lé o yén.» ² O o Yeesu von o háyónza ɓueé ðínía ɓa yahó, ³ ò o bía: «Le í mĩ ho túiá na mia: Hen ká mi yí yèrémáa á yí ka lè ɓa háyúwá bĩo síi, á mi máa zo le *Dónbeenĩ béeni yi. ⁴ Yia bĩo nùhũ wi po bĩa ká le Dónbeenĩ béeni yi lé yia wee liiní mĩten à wé là a háyónza na kà bĩo síi. ⁵ Yia ɓuan háyónza ɓúii na ka làa yia kà bĩo síi sese, se mu lé ínén í bæere á ɓànsó ɓuan sese.

*Mu bè-kohó wéró yí se
(Maaki 9.42-48; Luki 17.1-2)*

⁶ «Ba háyúwá na dó mí sía miĩ nĩ-kéní á nùpue khà dó mu bè-kora wéró yí, se mu sũaaní á 6a ca le hue-beeni òanso fonle yí à lèe dé ho mu-beeni yí ò o lii lí. ⁷ Ho ðimíjǎ á ho yéréké khíi sá yí, lé bío á bío wee khà 6a nùpua dé mu bè-kora wéró yí á wi ho yí. Mu bon, mu léee bío na wéró máa khí ho yí. Εε ká yia níi wee bè mu, á ho yéréké khíi sá yí. ⁸ Ká mu lé ũ níi tàá ũ zení wee dé fo mu bè-kora wéró yí, ũ kúio há lèe kúia. Fo zon le mukāni na máa vé lùe yí lè ũ nín-kéní tàá lè ũ zení-kéní, se mu sũaaní bío 6a à lèe fo á à dé ho dǎhǔ na máa hí máa mi yí lè ũ níi mí bío j̄un tàá ũ zení mí bío j̄un. ⁹ Ká mu lé ũ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yí, ũ còkon le lèe díá. Fo zon le mukāni na máa vé lùe yí lè ũ yèn-kéní, se mu sũaaní bío 6a à lèe fo ò dé le *Dofiní dǎhǔ yí lè ũ yio mí bío j̄un.

*O pio na v̄n̄un b̄in̄ia yú wahiire
(Luki 15.3-7)*

¹⁰ «Mi pa miten bío, à 6a háyúwá na kà nĩ-kéní ò o búii yí zuań yí. Lé bío 6a háyúwá mu wáayi tonkarowà wi lè wàn Maá Dónbeení f̄εεε. ¹¹ [O *Nùpue Za buara wà buée cà b̄ia khèra lè le Dónbeení á à fení.] ¹² Le í t̄ua mia. Hen ká a búii pia khim̄ani lá wi s̄ii, ó o yà-kéní wó wó séra v̄n̄un, ó o so máa kúia 6a khim̄ani yà-kéní mía na ká le búee yí ká a máa cànka yia v̄n̄un le? ¹³ Le í bío mu na mia: Ká a h̄ia yú a, ó o s̄ii á à wa wa a bío yí á à poń 6a khim̄ani yà-kéní mía na yí v̄n̄un. ¹⁴ Lé làa b̄un s̄ii á m̄in Maá na wi ho wáayi mún yí wi à 6a háyúwá na kà nĩ-kéní à ví.

Ká mǐn za búí wó khon làa fo

¹⁵ «Hen ká mǐn za wó khon làa fo, à ù vaa zéení a wékheró na a yi, únén làa wo mi nùwǎ ñun mi dòn. Ká a tà, á mi ì bǐní ì wé ɓa zàwa. ¹⁶ Ká a pǎ, à ù cà nùpue ñí-kéní tàá nùwǎ ñun dé ù wán, à héha làa bǐo le Dónbeení bióní vǔahǔ bíaráa mu: «Mu bǐo búenbúen á wa à lén yǐo ɓa seérása nùwǎ ñun tàá nùwǎ tǐn bè-bíonii wán.»* ¹⁷ Ká a pá pǎ le mí máa ñí bán cǔn, à ù bío mu lè mǐn zàwa na kúaa mǐn wán. Ká a pǎ le mí máa ñí bàn cǔn, à ù wǎa wé o lòn lànpo fé, tàá ñí-veere búí na yí zǔ Dónbeení. ¹⁸ Le í mǐ ho túiá na mia: Bǐo lée bǐo na mi khíi wé pǎ bǐo ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ pǐ mu bǐo ho wáayi. A bǐo lée bǐo na á mi khíi wé tà bǐo ho tá wán, á le Dónbeení mún ñ tà mu bǐo ho wáayi.

Mi wé bunɓua flo

¹⁹ «Le í mún bío mu na mia. Hen ká nùwǎ ñun búí wé ló mi tǔahǔ á bunɓuaa flora bǐo lée bǐo ho tá wán, á wán Maá na wi ho wáayi á à na mu ɓa yi. ²⁰ Mu bon, hen na á nùwǎ ñun tàá nùwǎ tǐn kúaa mǐn wán yi í yèni yi, se í wi ɓa tǔahǔ.»

O ton-sá na pǎ ho séndiaró bǐo

²¹ O o Piere wǎa vá buée ɓó a Yeesu yi ò o tùara a yi: «Núhǔso, ká wán za wee wé khe làa mi féeε, á í ko à í sén día na a yi cúa-yen? Lée cúa-hèñun lée?» ²² O o Yeesu le bùeé. «Í yí bía le cúa-hèñun mí dòn. I le búará-tǐn làa pírú pírú cúa-hèñun. ²³ Lé bún non á í ì tée ho wáayi béení làa bǐo ká: Bée búí le mí ì càtí mí kení na wi mí ton-sáwá yi. ²⁴ Bǐo ó o búakáa wee càtí há, á ɓa ɓuan o búí ɓuararáa, à le

* **18:16** Mi loñ Lándá zéeníló vǔahǔ (Deutéronome) 19.15

wári na ó o ko o ò wí mí jùhúso yi á boo dàkhíina. ²⁵ O nni mu yí dà le máa wí. A 6a jùhúso nòn le jii le 6a wáa yèé wo ò o wé o wobá-nii, à yèé bàn háa, là a zàwa, làa bïo wi o cón búenbúen, à màhã wínáa le kee. ²⁶ O o ton-sá mu líí fàrá mí nònkórúná wán mí jùhúso yahó ò o wee yanka a: «Sabéré ũ jĩ ũ yi. Tì wí le kee mu búenbúen.» ²⁷ A 6a jùhúso zūna a màkárí, ó o séra mu día nòn wo yi ò o le o lén.

²⁸ «Ó o ton-sá mu wà lée sã mí ninza búí yahó ò orén kee bèn wi wón yi. Le lée wén-hãani khímàni. O o wíira mí ninza mu tun kònlè ò o wee bío: «I wári na wi foñ á ũ wí.» ²⁹ A 6a ninza mu líí búrá à tá, á wee yanka a kà: «Sábéré ũ jĩ ũ yi. Tì wí le kee mu.» ³⁰ Ká a màhã pã, ò o vaá dó a ho kàsó yi á pannáa o kee wíló. ³¹ Bïo 6a ton-sáwá na ká mòn bïo wó, á mu vá 6a yi làa sòobéε. A 6a wà vaá lá mu búenbúen fεera nòn mí jùhúso yi. ³² A 6a jùhúso von o ton-sá mu á bueé bíá nòn yi: «Yí kohó bànso yén! Unén á ï séra bío díá lé bïo fo yankaa mi. ³³ Fo bèn mún lá ko à ũ zūn mi ninza màkárí làa bïo á ínén zūnanáa à ũ màkárí.» ³⁴ Ba jùhúso sii cá dàkhíina, ó o le 6a 6ua a ton-sá mu vaa dé ho kàsó yi à pa le kee na wi o yi búenbúen wí véró.» ³⁵ Bún món ó o Yeesu bíníá bíá: «Lé kà sii á wàn Maá na wi ho wáyí á khii wé làa mia, ká mi yí máa tà sén díá na mìn zàwa lè mìn hínni yi lè mí síá búenbúen.»

19

*Bïo ó o Yeesu bíá mu yaamu fáaró dǎní yi
(Maaki 10.1-12)*

¹ Bïo ó o Yeesu kàráanna 6a nùpua kà síi vó, ó o ló ho Kalilee kòhũ yi á wà khú ho *Zudee kòhũ sòn-kéní na wi ho Zurudēn muhũ món. ² Nùpua cèrèe nòn o món khú bín lè mí vánvárowà, ó o wèéra 6a.

³ A 6a *Farizíewa búii wi 6a khúaa o Yeesu nii yi, á 6a wà 6ueé 6ó a yi, à 6a tùara a yi: «Wa làndá yi, ká nùpue 6àn háa dá wó khon làa wo, á níi so nòn wo yi ò o dèení ja a le?» ⁴ Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Mi so yí kàráanna bío kà yí mòn le Dónbeení bióní vūahũ yi le? «Mu nūhũ 6úeeníi, á le Dónbeení léra a báa á léra a háa.» ⁵ Lé bín nòn ó o báa á à díá mín maá lè mín nu, ká à léé lè mín háa. A 6a mí nūwā nūn á à wé sáníá dà-kéní.† ⁶ Ba wāa yí nòn nūwā nūn, 6a lée nĩ-kéní. Bïo le Dónbeení cèera mín yi à nùpue yí fáa.» ⁷ A 6a *Farizíewa bía nòn wo yi: «Lée webio nòn ó o Mòyiize bíaráa le ká báa le mí ì ja mín háa, o ò wé mu yaamu fáaró vūahũ na a yi?»‡ ⁸ Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «O Mòyiize nòn le níi le mi dà a ja mi hánání, lé bío mi yí máa jí dèe. Èe ká mu nūhũ 6úeeníi á mu lá yí ka kà síi. ⁹ Le í bío mu na mia: Báa na díá mín háa à 6àn háa mu nòn yí fó báa, ò o kũn fó há-veere yan, se wón lée há-fé.»

¹⁰ Ó o Yeesu nĩ-kenínia bía nòn wo yi: «Ká mu lé kà síi ó o báa ko ò o 6uaráa miten mín háa dání yi, ká nùpue wāa yí yan se mu sūaaní.» ¹¹ Ó o Yeesu bía nòn 6a yi: «Hón kàránló so na kà á báawa búenbúen yí dà máa tà yi. Bïa le Dónbeení nòn mu pánká yi, bán mí dòn lé bíá dà à tà mu yi. ¹² Bïo wee hè 6a báawa búii à 6a máa ya á síiwá boo. Ba

* **19:4** Mi loñ Bïo nūhũ 6úeeníi vūahũ (Genèse) 1.27; 5.2 † **19:5** Mi loñ Bïo nūhũ 6úeeníi vūahũ (Genèse) 2.24 ‡ **19:7** Làndá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 24.1

6úi wee te ká 6a bámu húrun. Ba 6úi lé 6a nùpua 6ó 6a bámu. Ba 6úi 6èn wee pí mu há-yaamu ho wáyai béenĩ 6io yi. Yia dà hón kàránló so á à tà yi, à wón tà ho yi.»

*O Yeesu dú6uaa 6a háyúwá yi
(Maaki 10.13-16; Luki 18.15-17)*

¹³ Nùpua 6úi 6uan 6a háyúwá 6uararáa o Yeesu cón le o bè mí níní 6a wán, ò o fio na 6a yi. O o nĩ-kenínia wee zá làa ba. ¹⁴ O o Yeesu wáa bíá nòn 6a yi: «Mí díá 6a háyúwá le 6a 6uen í cón. Mí yí hè 6a. Lé 6io ho wáyai béenĩ 6io sã 6ia ka lè 6a 6io síi yi.» ¹⁵ O o Yeesu wáa bò mí níní 6a wán. Bún món ó o ló hón lahó so yi wà.

*Ho nàfòró lè le Dónbeenĩ béenĩ 6io
(Maaki 10.17-31; Luki 18.18-30)*

¹⁶ Yio 6ueé tí, à nùpue 6úi vaá vá 6ueé 6ó a Yeesu yi, á tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio á í ko à í wé ká mu se à yíráa le mukānĩ binbirĩ na máa vé?» ¹⁷ O o Yeesu bíá nòn wo yi: «Lée webio nòn á fo wee tùaráa miĩ lè mu 6io na se 6io? Le Dónbeenĩ mí dòn lé dño se. Ká fo wi à ù yí le mukānĩ binbirĩ na máa vé, à le Dónbeenĩ bióní na le henía 6io à ù bè yi.» ¹⁸ O o nũ tùara: «Hón lé há bióní yén?» O o Yeesu bíá: «Yí 6úe nùpue. Yí wé há-fénló táá bá-fénló. Yí 6uaa 6io. Yí fi sabéré mi ninza 6ii. ¹⁹ Kònbi mĩn maá lè mĩn nu. Wań mi ninza làa 6io á fo waráa ũten 6io síi.» ²⁰ O o yàrónza bíá nòn o Yeesu yi: «Bún 6úen6úen á í bò yi. Lé mu yén á í pá bĩnía ko à í wé.» ²¹ O o Yeesu bíá nòn wo yi: «Ká fo

§ 19:19 Mi loń ho Léro vūahũ (Exode) 20.12-16; Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 5.16-20; Levii nùwā vūahũ (Lévítique) 19.18.

wi ũ wé o nùpue na bïo jii sú, à ã lén vaa yèè bïo wi ũ cón búenbúen, à na wárí 6a ñi-khenia yi, á fo khií yí ho nàfòró ho wáayi. Bún món à ã bíní 6uee bè mií.» ²² Bïo ó o yàrónza já hñn bióní so, ó o bínía wà ká a sánía tò, lé bïo ó o níi bïo boo dà.

²³ O o Yeesu bía non mí ñi-kenínia yi: «Le í mî ho tûiá na mia: Ho nàfòró 6ànsò zoró le *Dónbeení béení yi 6èntín do. ²⁴ I pá à bíní ì bío bïo ká á à na mia: O cón-júmúkú zoró lè ho mísímí kshú á à wé wayi á à porí o nàfòró 6ànsò zoró le Dónbeení béení yi.» ²⁵ Bïo 6a ñi-kenínia já hñn bióní mu, á 6a wó coon dàkhíina, á 6a bía: «Éee! A yia wáa dà à fen lée wée?» ²⁶ O o Yeesu yòò fá mí yïo 6a yi ò o bía: «Ba nùpua cón á mu yí dà máa wé, èè ká le Dónbeení cón á bïo búenbúen dà wee wé.»

²⁷ O o Piere wáa bía non o Yeesu yi: «Loñ, warén ló díá bïo lá wi wa cón búenbúen à wà bò fon, á wa bïo khií wé kaka?» ²⁸ O o Yeesu bía non 6a yi: «Le í mî ho tûiá na mia: Hen ká a *Nùpue Za khií kará mí cùkú beení kanmúini wán ho díimíjá finle yi, á minén píru jùn na bò mií á mún ñ kèení 6a bá-zàwa kanmúini wán, á à cítíráa o *Isirayeele zî-júná píru jùn. ²⁹ A bïa búenbúen na ló díá mí zíní, lè mín zàwa, lè mín hínni, lè mín maáwà, lè mín nuwà, lè mí zàwa tàá mí manawà ínén bïo yi, bán khií yí mu 6àn cúa-khímàni khímàni á mún ñ yí le mukāñi binbirí na máa vé. ³⁰ Èè ká bïa dú ho yahó hñn làa na ká wán, á cèrèè khií wé 6a món-díwá. A bïa dú ho món hñn làa na ká wán, á cèrèè khií wé 6a ya-díwá.

Ho èrèzén v̄ins̄ia buahó v̄arowà w̄ahiire

¹ «Mi loñ, ho wáayi béen̄i b̄io ka làa b̄io ó o nii búii na èrèzén v̄ins̄ia buahó wi á h̄ia wó. Wizonle búii ó o f̄era h̄in̄on ló le ȳinb̄ii bùir̄ii, á wà lée cà 6a v̄arowà á à kúee mí èrèzén v̄ins̄ia buahó yi. ² A 6a v̄arowà mu làa wo w̄añania tò le wén-h̄nló dà-kéní na lé o n̄upue n̄i-kéní wizon-kùure sámú s̄aáníi wán, ó o le 6a w̄aa vaa sá mí èrèzén v̄ins̄ia buahó yi. ³ B̄un m̄ón ó o b̄in̄ia ló le ȳinb̄i-wi-bee yi, á lée yú 6a búii 6a n̄upua f̄emínló lahó yi à 6a yí máa wé d̄è. ⁴ Ó o b̄ia n̄on 6a yi: «Minén mún lén vaa sá í èrèzén v̄ins̄ia buahó yi, ká í na le wizon-kùure sámú s̄aáníi mi n̄i-kéní kéní yi.» ⁵ A bán wà van. B̄un m̄ón á ho m̄oh̄ũ b̄anso t̄in b̄in̄ia ló ká le wii yòó f̄ará, á k̄un ló le wi-h̄aarè, á lée wó b̄io ó o wó kh̄ina b̄an s̄ii. ⁶ Mu véenii ó o b̄in̄ia ló ho z̄iih̄ũ j̄ii, á t̄in lée yú 6a n̄upua búii ho f̄emínló lahó yi. Ó o t̄uara 6a yi: «Mi kará hen á tò le wii k̄amáa le we?» ⁷ A bán b̄ia n̄on wo yi: «Lé b̄io á n̄upue yí lá w̄en.» A ho m̄oh̄ũ b̄anso b̄ia n̄on 6a yi: «Minén mún lén vaa sá í m̄oh̄ũ yi.»

⁸ «B̄io le wii tò, á ho m̄oh̄ũ b̄anso b̄ia n̄on mi ton-sáwá j̄uh̄ũso yi le o ve 6a v̄arowà buée s̄aáníi yi. Le o búaká làa b̄ia buara ho m̄ón, à vaa véenii làa b̄ia buara ho yahó. ⁹ A b̄ia van ho m̄oh̄ũ yi ho z̄iih̄ũ á buara. A 6a lè mí n̄i-kéní kéní yú le wén-h̄ani dà-kéní kéní. ¹⁰ A b̄ia van ho m̄oh̄ũ yi ho yahó wee leéka le mínén ñ yí á à poñ 6a. B̄io 6a buara, á ho m̄oh̄ũ b̄anso mún n̄on le wén-h̄ani dà-kéní kéní 6a yi. ¹¹ B̄io 6a fó mí s̄aáníi, á 6a s̄ia yí wan le b̄io yi, ¹² á 6a wee b̄io là a m̄oh̄ũ b̄anso: «B̄ia ká sá ho z̄iih̄ũ j̄ii mí d̄on. A ù pá s̄aánía 6a yi á m̄anía lè warén na tà le wizon-kùure sámú lònbee yi le wiso-hád̄h̄ũ yi.»

¹³ A ho mǎhǔ bǎnso bía nǎn 6a vǎrowà mu nǐ-kéní yi: «Wǎn bǎnlo, í yí tò ù wán. Wa so fù yí wǎanía yí tò le wén-hǎnló dà-kéní wán le wizon-kùure sǎmú bǐo yi le?» ¹⁴ Awa, fé ù wǎrí ù lén. Yǐa 6uara ho mǎn á í mún wi à í sǎání yi à mǎní lè ùnén. ¹⁵ Inén lé yǐa te í wǎrí. Ká í le í wé le làa bǐo na, á í ì wé. Tǎá lé bǐo á í wó mu sǎamu lé bǔn wee vá foñ le?» ¹⁶ O o Yeesu bǐnǐa bǐa bò mu wán: «Ba mǎn-díwá khíi wé 6a ya-díwá, á 6a ya-díwá khíi wé 6a mǎn-díwá.»

O Yeesu wǐlokaa wee bǐo mí húmú lè mí vèeró bǐo (Maaki 10.32-34; Luki 18.31-34)

¹⁷ Bǐo ó o Yeesu wee va ho Zeruzalɛmu, ó o fó mí nǐ-kenínia pírú ñun mí ñii yi, á wee bǐorǎa làa bǐo ká ká 6a wi ho wǎhǔ wán varákaa wá: ¹⁸ «Mí loñ, wa wee yòo ho Zeruzalɛmu. Lé bǐn ó o *Nùpue Za 6a à dé le *Dónbeení yankarowà ñúnása lè ho *làndá bǐo zéenílowa níi yi. Ba à sǐnǐ a ñúhǔ á à 6úe. ¹⁹ Ba à na a bǐa yí zǔ le Dónbeení yi á 6a à zùarǎka yi, á à ha a lè hǎ làbàaní. Bǔn mǎn, á 6a à 6úeε wo ho *kùrùwá wán o ò hí. Ká mu wizooní tǐn zoñ o ò vèe.»

Bǐo ó o Zaaki là a Zǎn bǎn nu flora a Yeesu cǎn (Maaki 10.35-45; Luki 22.25-27)

²⁰ O Zebedee bǎn hǎa lè mí zǎwa nùwǎ ñun wá 6ueé 6ó a Yeesu yi, ó o hǎa mu líí fǎrá mí nǎnkópúná wán o yahó, á wi ò o flo bǐo 6úí o cǎn. ²¹ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Lée webio á ù mǎkóo wi yi?» O o bía: «Dé ù ñii na mií le í zǎwa nùwǎ ñun na ká ò o nǐ-kéní khíi keñ ù nín-tǎání, ká a nǐ-kéní keñ ù nín-káahó* ù béení yi.» ²² O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Bǐo mi wee flo mi yí zǔ. Le lònbee na á í ì lá

* **20:21** Nín-tǎání làa nín-káahó: Mu wee zéení le hǎn lara bǐo ñun so lé hǎa bǐo ñúhǔ wi.

ɓàn síi á mi so dà à lá le?» A ɓa le ũuu le mí dà mu. ²³ O o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu bon, mi lò á à be. Ká ñén màhã yí dà máa bío wéréwéré le lé yia kà á à kɛni í nín-tiáni tàá í nín-káahó. Hón lùà so bío sã bía á wàn Maá wíokaa hã káraa yi.»

²⁴ Bío ɓa ñi-keninia nùwã píru na ká ñá mu, á ɓa sãa cã ɓa nùwã ñun mu yi làa sòobɛɛ. ²⁵ O o Yeesu wãa von ɓa búenbúen á bía nɔn yi: «Mi zũ le hã kãna ñúnása wee wé mí pánká bía ɓa wi ñúhũ yi wán. A bía lé ɓa ñi-beera wee zéeni làa bía ká le mí po ɓa. ²⁶ Ɛɛ ká minén bío yí ko mu wé kà síi. Hen ká minén ñi-kéni búu wi ò o bío ñúhũ wé porí bía ká, ó o ko ò o wé ɓa ton-sá. ²⁷ Ká minén ñi-kéni búu wi ò o dí bía ká yahó, á ɓanso ko ò o wé mi wobá-ñi. ²⁸ Lé kà síi ó o *Nùpue Za bío karáa. O yí ɓuara à ɓa sá na a yi. O ɓuara wà ɓueé sá á à na ɓa nùpua yi, á mún ñ na mí mukāñi á à lénnáa ɓa nùpua cèrɛɛ ñúná.»

*O Yeesu héra ɓa muiiwà nùwã ñun yïo
(Maaki 10.46-52; Luki 18.35-43)*

²⁹ Bío ɓa ló ho Zerikoo lóhó yi, á ɓa zãamá-kúii bò a Yeesu yi. ³⁰ Mu wee wé à muiiwà nùwã ñun búu kará ho wõhũ ñisání, á ñá à ɓa le o Yeesu wee khií. A ɓa wee bío pónpón: «Núhũso, *Daviide Za, màkárí wɛn!» ³¹ A ɓa zãamáa wee zá làa ɓa le ɓa wé tété. A ɓa yàá wãa wíokaa wee bío pónpón: «Núhũso, Daviide Za, màkárí wɛn!» ³² O o Yeesu ñin ò o von ɓa tũara yi: «Lée webio á mi wi à ñ wé na mia?» ³³ A ɓa bía: «Núhũso, wé le wa yïo à wé mi.» ³⁴ A ɓa màkárí ɓuan o Yeesu yi, ó o ñn ɓa yïo lè mí níni. Mí lahó yi á ɓa yïo dèniáa wee mi, á ɓa bò a Yeesu yi.

21

O Yeesu zoró ho Zeruzalεemu lóhó yi

(Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zán 12.12-19)

¹ O Yeesu lè mí nǐ-kenínia vaá sùaráa ho Zeruzalεemu yi. Bǐo 6a wi le búee na 6a le Oliivewa vǐnsǐa búee wán, ho Betefazee lóhó jii, ó o fèra tonkaa mí nǐ-kenínia nùwǎ jun á bía nɔn 6a yi: ² «Mí lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa dɛɛnǐ bǐn, á mi ì mi sǔnpè-nu ká a can dǐn lè mí za. Mi fee 6a búee na miǐ.» ³ Ká 6a tùara mia à mi bío le o Nùhúso màkóo wi 6a yi, á 6a à dɛɛnǐ ì díá 6a mi ì lénnaa.

⁴ Bǐn wó kà síi bèra a na le *Dónbeenǐ ji-cúa fεero bíoní na kà à bío wéráa.

⁵ «Mí bío na ho Sion lóhó nǐpomu yi:

«Loǐ, lé ũ béε na bò o buen ũ cǔn.

O wayi.

O yòora a sǔnpè-nu

lè mí za.»*

⁶ Á 6a nǐ-kenínia wǎa wà, á vaá wó bío ó o Yeesu le 6a wé. ⁷ Ba vaá 6uan o sǔnpè-nu lè mí za 6uararáa, á bò mí kánɔunwà 6a wán ó o Yeesu yòo kará wán. ⁸ Ba minka zǎamáa na bò a yi á 6a cèrèè wee bá mí kánɔunwà ho wǎhú wán o yahó. Ba búii lé hǎ vǐnsǐa vǔnna 6a wee khé à bá. ⁹ Ba minka zǎamáa na varákaa dú a Yeesu yahó làa bía bò a yi á wee bío pǔnpǔn:

«Le ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.

Le le Dónbeenǐ wé mu bè-tentewà làa yǐa bò o buen o Nùhúso yèni yi.

Le le Dónbeenǐ na wi ho wáayi à ho cùkú dé yi.»†

* **21:5** Mi loǐ Zakari vǔahú 9.9 † **21:9** Mi loǐ Lení vǔahú (Psaumes) 118.25-26

10 Bïo ó o Yeesu vaá zon ho Zeruzalεεmu, á ho nïpomu búenbúen kánkáa. Ba wee tùaka mín yi: «Yia kà léé wée kà?» 11 A 6a nùpua wee bío: «O lé o Yeesu, le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεεro. O ló ho Kalilee kōhũ lóhó na 6a le Nazarεete yi.»

O Yeesu zon le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi

(Maaki 11.15-19; Luki 19.45-48; Žán 2.13-16)

12 O Yeesu vaá zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, á zoó ñon bĩa wee yèé mu bïo làa bĩa wee yà mu bïn. Ba wén-pùarilowà tàbáriwa làa bĩa wee yèé 6a búaaábúuní kanmúiní ó o dónkaa kúaa, 13 ò o bía ñon 6a yi: «Le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ bía bío kà: ‹I zii 6a wé è ve làa fioró zii.›‡» O o bínía bía: «Á minén bèn wó le là 6a kōnlowà lùe há?»§ 14 Ba muiwà là 6a mùamúawà búu wà bueé 6ó a Yeesu yi, ó o wéera 6a. 15 A 6a yankarowà ñúnása là ho *làndá bío zéenílowa yiwa cá bío 6a mōn ò o Yeesu wee wé mu yéréké biowa bío yi làa bío 6a háyúwá wee bío pñpñn kà síi bío yi: «Ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.» 16 A 6a wáa bía ñon o Yeesu yi: «Fo wee ñí bío 6a wee bío le?» O o Yeesu le: «Ũuu, í wee ñí mu. Minén so yí kàráanna bío kà le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi yí mōn le? ‹Fo wó, á hàrí 6a háyúwá là 6a kúnkúzàwa wee khòoní fo.›*»

17 Bún mōn ó o ló ho lóhó yi wà día 6a, á van ho Betanii lóhó vaá cáana bïn.

O Yeesu dánkánia le vñdεε na 6a le fiktyée

(Maaki 11.12-14, 20-25)

18 Mu tá na léé tñ yĩnbíi, ká a Yeesu bínía bò o buen ho Zeruzalεεmu, á le hĩni dà a. 19 O o mōn le

‡ 21:13 Mi loĩ Ezayii vūahũ 56.7 § 21:13 Mi loĩ Zeremii vūahũ

7.11 * 21:16 Mi loĩ Lení vūahũ (Psaumes) 8.3

vĩndèè búí na 6a le *fikíyée ho wǎhũ nĩsání. O o wà vaá 6ó le yi, ká a màhá yí yú bĩa le wán, léè vǎnna mí dòn. O o wǎa bía nǎn le yi: «Fo máa bĩnĩ máa ha bĩa hùúu.» A le vĩndèè mu dèenía hon mí lahó yi. ²⁰ Bĩo ó o nĩ-keninia mǎn mu, á mu wó 6a coon. A 6a tũara a Yeesu yi: «Le vĩndèè mu dèenía wó kaka honnǎa kà?» ²¹ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Hen ká mi dó mi sĩa miĩ, á yí máa titika, á bĩo á ĩ wó lè le vĩndèè na kà 6àn síi á mi wé è wé. Ká mi mún pá dà à bío ò na le búee na kà yi: «Hĩnĩ hen na fo wĩ yi à vaa zo ho mu-beenĩ yi», á mu ù wé. ²² Ká mi dó mi sĩa miĩ, á bĩo búenbúen na mi wee fio le Dónbeenĩ cǎn, á mi ì yí.»

O Yeesu pànká ló wen?

(Maaki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³ O Yeesu yòó zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi zoó wee kàrán 6a nùpua. A 6a yankarowà núnása lè 6a *zúifùwa *nĩ-kĩa wà 6ueé 6ó a yi, à 6a tũara a yi: «Fo yú le níi wen wee wéráa bĩo kà? Lé wée nǎn mu wéró níi foñ?» ²⁴ O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Ĩnén 6èn mún ò tũa mia làa bĩo dà-kéní mí dòn. Ká mi zéenía mu, á ĩnén mún ò zéení yĩa nǎn le níi miĩ á ĩ wee wéráa bĩo kà. ²⁵ Yĩa tonkaa o Zǎn le o wé bátízé 6a nùpua léè wée? Lé le Dónbeenĩ léè, tàà lé 6a nùpua?» A 6a đĩn wee wǎanĩ mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenĩ tonkaa wo, o ò bío le léè webio nǎn á wa yí tǎráa o bĩo. ²⁶ Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zǎamǎa máa día wɛn. Lé bĩo 6a búenbúen wee leéka le o Zǎn lé le *Dónbeenĩ nĩ-cúa fɛero.» ²⁷ A 6a wǎa bía nǎn o Yeesu yi: «Wa yí zũ yĩa tonkaa wo.» O o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Àwa, á ĩnén mún máa zéení yĩa nǎn le níi miĩ á ĩ wee wéráa bĩo kà.»

Ba zàwa nùwã òun wàhiire

²⁸ O Yeesu pá bíníá bía: «Mi ní bïo kà: Níi búí zàwa nùwã òun híá wi. O o von o ñi-kéní á bía ñon yi: «I za, lén vaa và ho èrészén vînsîa buahó yi ho zuia.» ²⁹ O o le mí máa va. O o híá bíníá lon mi yi, ó o wà van á vaá và. ³⁰ Bún món, ó o maá mu bía mu bío dà-kéní mu làa yîa so. A wón le mí ì va, ò o màhá yí van. ³¹ Awa, ba nùwã òun mu tíahú, á lé o yén wó bío á bàn maá lá wee cà?» A ba bía: «Lé yîa ó o bíaráa ho yahó.» O o Yeesu bía ñon ba yi: «Le í mî ho tûiá na mia: Ba *lànpo féwá lè ba háawa na wee yéé mítén á à zo le *Dónbeení béeñí yi á à dí mi yahó. ³² Lé bío ó o Zán Batiisi buara, á buée wee zéení ho wã-tente bío làa mia, á mi yí tà mu yi. Ká ba lànpo féwá lè ba háawa na wee yéé mítén bán tà mu yi. A bío mi yàá pá mən bún, à mi pá yí yèrémáa mi yilera lè mi wárá, á yí tà a bío.»

*Ho èrészén vînsîa buahó vàrowà wàhiire
(Maaki 12.1-12; Luki 20.9-19)*

³³ «Mi wíoka ní wàhiire búí: Məhú bànso búí híá fá ho èrészén vînsîa mí məhú yi, á son ho dándá kînía yi. O o có ho kəhú á wíokaa, híá ho èrészén wee ñaa yi. O mún son o paro lùe. Bún món ó o wãaníá tò lè ba nùpua búí na à và ho, ò orén wà van le khúii. ³⁴ Páahú na ho èrészén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sáwá le ba va ba nùpua mu cón le ba ké bío bío sã mí yi à na. ³⁵ Ká ba nùpua mu màhá vaá wiikaa ba, á han o ñi-kéní, á bó a òun ní so, á mún lèekaa o tîñ ní so lè há huaa bó. ³⁶ O o məhú bànso bíníá tonkaa ba ton-sáwá mu búí. Bán boo po bíá lè ho yahó. Ká ba nùpua mu màhá vaá wó bán làa bío ba wó làa bíá so. ³⁷ Mu véení, ó o

tonkaa mí za, ò o wee leéka: «I za wón 6a à kònbi.»
³⁸ Ká bïo 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío
 mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mǎhũ bío khii sí yi.
 Mi wa búe o, á ho mǎhũ bío wáa à sí wɛn». ³⁹ A 6a
 hĩnɔn wĩira a, á khèra lée 6ó díá.»

⁴⁰ O o Yeesu tùara 6a yi: «Àwa, ká a mǎhũ 6ànso
 khii buara, ó o 6ueé wé 6a nùpua mu kaka?» ⁴¹ A
 6a bíá nɔn wo yi: «O máa cèɛ 6a bío máa díá. Ba nĩ-
 sũmáa mu o ò búe, ká a cà nĩ-vio á à kúee mí mǎhũ
 mu yi. O orén làa bán á à wǎanĩ ì tẹ bío 6a khii na a
 yi wán, ho pǎahũ na 6a dó nɔn mín yi.» ⁴² Bũn mɔn,
 ó o Yeesu bíá nɔn 6a yi: «Mi ðĩn yí kàráanna bío ká
 yí mɔn hùúu le Dónbeenĩ bíonĩ vǎahũ yi le? «Le
 huee na 6a so-sowa fù pǎ díá lé ðio hĩa 6uee buan
 ho soró ðĩnía. Bío ká lé bío ó o Núhũso Dónbeenĩ
 wó, mu lée bè-tente wa yèn-ðánĩ yi.»† ⁴³ O Yeesu
 pá hĩnía bíá: «Lé bũn nɔn á ì ì bíoráa mu á à na mia.
 Le *Dónbeenĩ béenĩ á à fé mi cɔn á à na nĩ-vio yi, bíá
 á à ha le béenĩ mu 6àn bia mí bɛɛre. ⁴⁴ Yia lùwá le
 huee mu wán, á 6ànso sǎnía á à yáa. Ká yia á le 6èn
 kùera lion wán, á 6ànso á à fùfúuka.»

⁴⁵ Bío 6a yankarowà júnása lè 6a *Farizíɛwa já
 a Yeesu wáhio na ó o wà, á 6a zũna le lé 6arén ó o
 wee bío bío. ⁴⁶ A 6a wáa wee cà bío 6a à wé wé á à
 búeráa wo, ká 6a màhǎ zǎna 6a zǎamáa na wee lá
 a Yeesu lè le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛero.

22

Mu yaamu sǎnú ðĩnló wǎhiire (Luki 14.15-24)

† **21:42** Mi loń Lení vǎahũ (Psaumes) 118.22.

1 O Yeesu pá bíníà wà hã wàhio á bíaráa làa bíà wee jí a cón. O bíà bíò kà nòn 6a yi: 2 «Ho wáayi béení bíò bonmín làa bíò kà: Bée búí sá ho dínló mí za yaamu yi. 3 O o tonkaa mí ton-sáwá le 6a vaa yí bíà ó o vonka ho dínló mu bíò yi le 6a buen. Ká 6a màhã yí wi 6a buen. 4 O o bíníà tonkaa mí ton-sáwá búí á nòn le jii na kà 6a yi: «Mi vaa bíò bíò kà à na bíà á ĩ von yi: I dāaní lè ĩ bùaa na jini wi á fūaana, ĩ dínló bíò búenbúen wíokaa vó. Mi wáa buen mu yaamu sánú dínló díníi.» 5 Ká bíà 6a von màhã yí càtio mu, á 6a wà vaá wee sáka mí tonni. Ba búí vanka mí mana. Ba búí vaá wee duan. 6 A bíà ká wíira 6a ton-sáwá mu han lè mí sòobée, à 6a bó 6a. 7 O o bée sii cã, ó o tonkaa mí dásiwá le 6a vaa búe bíà wó mu, à cǐí 6a lóhó. 8 Bún món ó o bíà nòn mí ton-sáwá yi: «Mu yaamu sánú dínló sá vó, ká bíà á ĩ von lé bíà yí ko 6a dí ho. 9 Mi wáa lén zo ho lóhó bonfúaa yi, à bíà mi zoó yí bín búenbúen à mi ve le 6a buee dí ho dínló mu.» 10 A 6a ton-sáwá wà zoó von bíà 6a fòráa mín búenbúen, 6a nĩ-kora lè 6a nĩ-tentewà. A ho sánú díníi zii bueé sú lè 6a nùpua.

11 «Ó o bée yòó zon le zii yi, á zoó wee loń bíà 6a vonka. O o mən o nĩ-kéní búí 6a t̄ahũ ò o yí zã ho sánú báká. 12 O o bíà nòn wo yi: «Wàn bónlo, fo wó kaka zonnáa hen à ù yí zã ho sánú báká?» O o nĩi yí dàńna dèe yí bíà. 13 O o bée nòn le jii mí ton-sáwá yi: «Mi wíi wo ca zení là a níní, à lée lèe díà ho khúuhũ le túbírí yi, hen na le wéé lè le minka yi véé wi yi.»

14 O o Yeesu bíníà bíà «Bìà von boo. Ká bíà hueekaa bán yí tà yí boo.»

*Ho lànpo cāló à na ho Oroomu béε yi bïo
(Maaki 12.13-17; Luki 20.20-26)*

¹⁵ Ba *Farizíεwa wà vaá wãanía tò bïo 6a à tùa là a Yeesu yi wán, á à yíráa o níi ì 6ua yi. ¹⁶ A 6a tonkaa mí nĩ-kenínia nùwã yεn 6úi là á *Heroode món nùpua nùwã yεn le 6a vaa bío bïo kà na a Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa zū le fo wee mĩ ho tũíá. Bïo le Dónbeenĩ le 6a nùpua 6ua lè miten, lé bũn 6àn kàránló binbirĩ á fo wee na. Fo yí máa zón nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yïo. ¹⁷ Awa, á ũ zéení bïo fo wee leéka bïo kà dǎní yi: Wa làndá yi á ho lànpo ko ho wé cã na ho Oroomu béε yi lée, tàá mu yí ko làa wéró?»

¹⁸ O o Yeesu zūna hã yile-kora na wi 6a yi, ó o bía nɔn 6a yi: «Mi yí mɔn miten le. Mi wee cà í níi á à 6ua yi le we? ¹⁹ Le wárí na á mi wee sàání lè ho lànpo á mi na le í loń.» A 6a 6uan le wén-hǎnló 6ueé nɔn wo yi. ²⁰ O o Yeesu tùara 6a yi: «Ho yahó lè le yèni na wi le wén-hǎnló mu wán á wée te?» ²¹ A 6a bía: «Lé o béε Sezaare.» O o Yeesu wãa bía nɔn 6a yi: «Àwa. Bïo sã a béε yi, à mi na mu wo yi. Ká bïo 6èn sã le Dónbeenĩ yi, à mi na bũn dén yi.» ²² Bïo 6a ná bïo ó o Yeesu bía kà, á 6a wó coon, á 6a wãa díá wo à 6a wà.

*Ba nĩ-hía vèeró bïo
(Maaki 12.18-27; Luki 20.27-40)*

²³ Mu zoñ, á 6a *Sadusíεwa wà 6uara a Yeesu cǎn. (Barén lé bía le 6a nĩ-hía máa vèe.) ²⁴ Ba tùara a Yeesu yi làa bïo kà: «Nì-kàránlo, bïo kà lé bïo ó o *Mɔyiize bía: «Hen ká báa 6úi yan mín hãá á húrun ò o yí yú za làa wo, á 6àn za 6úi ko ò o ya a mahãa

mu, à te 6a zàwa yi mín za mu yèni yi.»* 25 Mu ù wé à zàwa nùwã hẹ̀nrun búí hĩa wi làa wɛn. Yĩa nín-yání yan á húrún ò o yí yú za lè mín háa. 26 A yĩa sã fó a mahãa mu yan á wón húrún. O o tɪn níi so fó a, á wón mún húrún. Ba mí nùwã hẹ̀nrun búenbúen yan wo bènɪa á húrunka. 27 Bĩo 6a búenbúen húrún, ó o háa mu mún húrún. 28 Awa, á 6a ñi-hía vèe nɔnzon ó o háa mu bĩo á à sɪ a yén yi 6a nùwã hẹ̀nrun mu tɪahũ? Bĩo 6a búenbúen mahã yan wo bènɪa.» 29 O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mi wee vɪiní miten. Mi yí zũ hàrí dèɛ le Dónbeenĩ bionĩ vũahũ bĩo dǎní yi. Mi mún yí zũ le le Dónbeenĩ dà bĩo búenbúen wee wé. 30 Bĩo wi bɪn, hen ká 6a ñi-hía khíi vèera, á 6a báawa lè 6a háawa máa ya mín. Ba à wé lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà bĩo síi ho wáayi. 31 Ba ñi-hía vèeró bĩo dǎní yi, á mi so dɪn yí kàráanna bĩo le Dónbeenĩ bía nɔn mia le? 32 Le bía le minén lé o *Abarahaamu, là á *Izaaki, là á *Zakoobu bân Dónbeenĩ. Le Dónbeenĩ lé bía yĩo wi lua bân Dónbeenĩ. Le yínɔn ñi-hía bân Dónbeenĩ.»† 33 Ba zãamãa na jã a bionĩ á wó coon o kàránlɔ bĩo yi.

*Le Dónbeenĩ làndá na bĩo jũhũ wi po hĩa ká
(Maaki 12.28-34; Luki 10.25-28)*

34 Bĩo 6a *Farizíewa jã ò o Yeesu bía 6ó 6a *Sadusíewa jũhũ, á 6a kúaa mín wán. 35 A 6a ñi-kéní na lé ho làndá bĩo zéénílo wi ò o yí o níi 6ua yi, ó o tũara a yi: 36 «Ñi-kàránlo, hã bionĩ na bĩo henía ho làndá yi, á lé le yén jũhũ wi po hĩa ká?» 37 O o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Fo ko ũ wań ũ

* 22:24 Làndá zéénílo vũahũ (Deutéronome) 25.5-6 † 22:32 Mí loń Léró vũahũ (Exode) 3.6

Núhúso Dónbeení lè ù síi búenbúen, lè ù mànáká búenbúen, lè ù yilera búenbúen.»‡ 38 Dén lé dño bño here, á núhú wi po hĩa ká. 39 Dño sã le yi na mún núhú wi lè lerén bio síi lé dño ká: «Fo ko ù warí mi ninza làa bño á fo waráa ũten bño síi.»§ 40 O *Moyiize làndá búenbúen, lè le *Dónbeení yi-cúa fεerowà kàránló búenbúen, á can hã bióní bño pun na bò henía ká yi.»

*Yia le Dónbeení mən léra bio
(Maaki 12.35-37; Luki 20.41-44)*

41 Bño 6a *Farizléwa kúaa mín wán, ó o Yeesu tùara 6a yi: 42 «Mi wee leéka le *Yia le Dónbeení mən léra nənkaní can wen?» A 6a bía nən wo yi: «O lé o *Daviide mənmaní.» 43 O o Yeesu bía nən 6a yi: «Á bño le Dónbeení Hácírí dú a Daviide yahó, ó o bèn wó kaka vonnáa wo le mí Núhúso? Bño ká lé bño ó o Daviide bía:

44 «O Núhúso Dónbeení bía nən í Núhúso yi:

Buee keení í nín-tiání
fúaa ká í búrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán.»*

45 Ká a Daviide wáa wee ve o Yia le Dónbeení mən léra le mí Núhúso, ó o wé o Núhúso ká a mún pá à bíní ì wé o mənmaní kaka?»

46 A 6a nñi woon yí dàina dεε yí bía. A lá bñn zoñ ó o búí yí bñnia yí khà míten yí tùara a yi làa bño búí.

23

*Mi pa miten 6a zúifúwa ya-díwá bño yi
(Maaki 12.38-40; Luki 11.43, 46; 20.45-47)*

‡ 22:37 Mi loí Làndá zéeniló vūahú (Deutéronome) 6.5 § 22:39

Mi loí Levii nūwā vūahú (Lévitique) 19.18 * 22:44 Mi loí Lení vūahú (Psaumes) 110.1.

¹ O o Yeesu wáa yèrèmaa wee bío lè 6a zâamâa lè mí nî-kenínia: ² «Ho *lândá bïo zéenílowa lè 6a *Farizíewa wee kàrán o *Moyiize lândá làa mia. Hón lé 6a tonló. ³ Mi ko mi wé jí 6a cón, à bè bïo 6a wee bío na mia búenbúen yi. Ká 6a wára hñn mi yí dé miten yi. Lé bïo á bïo 6a wee kàrán làa mia 6a yí máa wé. ⁴ Ba wee jí ho sèró na lí 6a nùpua bà-ɲúná wán, ká 6arén mí bere màhá yí máa dé mí níní hàrí cínú à séení 6a sèráa ho. ⁵ Ba wee wé mí bïo búenbúen à zéenínaa mítén. O Moyiize lândá bioní búí kúeení lùakua zàwa na 6a wee ca mí buráa lè mí bàra yi á 6arén wee wé à há wé bùaaka. Ba kánɓunwà ɲi-káa dùbúaaní á wee keñ khèekhàa. ⁶ Ho dínló díníni keenínia na seka, lè ho kàránló zíní yahón lù, á 6a wa keeníló. ⁷ Ba wa à 6a nùpua wé tēní 6a yi lè le kǎnbii 6a zâamâa fémínló lara yi, á mún wa à 6a nùpua wé ve 6a làa nî-kàránlowà. ⁸ Eε ká minén ó o búí yí tà le 6a ve o làa nî-kàránlo. Mi búenbúen lè 6a zàwa mín yi, á mi nî-kàránlo mún lé o nî-kéní. ⁹ Mi wé yí ve nî woon lè mìn maá ho tá wán. Lé bïo á mìn Maá lé o nî-kéní, wón wi ho wáayi. ¹⁰ O búí yí tà le 6a ve o làa ɲúhúso. Lé bïo mi ɲúhúso lé o nî-kéní. Wón lé o *Krista. ¹¹ Yia po mi búenbúen ko ò o wé mi ton-sá. ¹² Yia yòonía mítén, á wón 6a à liiní. Ká yia liinía mítén, á wón 6a à yòoní.

*Ho yéréké khii sá 6a zúifùwa ya-díwá yí
(Maaki 12.40; Luki 11.39-52; 20.47)*

¹³ «Minén *lândá bïo zéenílowa lè minén *Farizíewa nî-khàwa yén! Ho yéréké khii sá mia. Lé bïo mi wee hè 6a nùpua lè ho wáayi béení díró.

Minén mi bæere yí dà máa dí le, á bïa wi 6a dí le á mi mún wee hè.

¹⁴ [«Nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee fé 6a maháawa níi bïo búenbúen véení, ká mi pá bíní wé ho floró na túee à zéenínáa le mi térénna. Lé bïn nɔn á minén cítíi khíi wé here làa sòobéε.]

¹⁵ «Nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee vará ho tá lùà búenbúen yi, à pà hā muna héε cà 6a nùpua le 6a yèrémá mí yilera lè mí wárá. Ká mi yú a nì-kéní sāani à mi wé ò o bïo sí le *Dofnì dǎhú yi poñ minén làa cúa-pun.

¹⁶ «Minén ya-dí muiiwà yén! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bïo mi wee bío bío kà: Yia baa lè le *Dónbeenì zì-beenì yèni, se bïn dèε búí mía. Ká a mahá baa lè le Dónbeenì zì-beenì bàn sánú yèni, se bïn yí dà máa dí kà. ¹⁷ Mi lé 6a bǎnbúwá, á lé 6a muiiwà. Lé mu yén púhú wi po mu yén? Lé ho sánú léé, tàá lé le Dónbeenì zì-beenì na nɔn á ho sánú mu bïo sánáa le Dónbeenì yi? ¹⁸ Mi mún wee bío le yia baa lè mu hāmu cǐnii bàn yèni, se bïn dèε búí mía. Ká a mahá baa lè mu hāmu na wi le wán yèni, se mu máa dí kà. ¹⁹ Muiiwà yén! Lé mu yén púhú wi po mu yén? Lé mu hāmu léé, tàá lé mu bàn cǐnii na nɔn á mu hāmu mu bïo sánáa le Dónbeenì yi? ²⁰ Yia cén baa lè mu hāmu cǐnii, se bànso baa làa bïo búenbúen na wi le wán yèni. ²¹ A yia baa lè le Dónbeenì zì-beenì yèni, se bànso baa lè le zì-beenì mu, á mún baa lè le Dónbeenì na wi le yi yèni. ²² A yia mún baa lè ho wáayi yèni, se bànso baa lè le *Dónbeenì béenì kanmúini yèni, á baa lè le Dónbeenì mí bæere na kará lè wán yèni.

²³ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa nì-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia.

Lé bïo hã v̄n-zà-wíníwà lè mí s̄íwà na 6a wee kúee le zeení yi á mi wee na 6àn cúa-pírú níi, à ho làndá kàránlò na òúhú wi á mi màhã wee pón díá. Bún na lé ho térénló, lè le hii, lè le Dónbeenĩ bïo tàró. A bún lé bïo mi òn̄ lá ko mi wé wé, ká mi mún yí n̄nsã bïo ká wéró yi. ²⁴ Ya-dí muiiwà yén! Mi wee líi mi bè-òunii à lén o dònwíá díá, ká a cón-òúmúkú wón mi màhã wee v̄i.

²⁵ «Minén *làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa ñi-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bïo mi wee se se mu òumu òuuníi lè ho ðínlò ðíiníi s̄iá 6àn máa, ká hã yiwa màhã zoó sú lè mí kònló bïo, lè mi yile-kora. ²⁶ Farizíe muii yén! Ú yi lé ðio ù ceé vé, lé bún á à na ká bïo ho khúuhú á à ce.

²⁷ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa, ñi-khàwa. Ho yéréké khíi sá mia. Mi ka lè hã búráa na 6a khũuníá máa á hã se, ká hã yiwa màhã zoó sú lè 6a ñi-híá hũaa lè mu bè-sooní lè mí s̄íwà. ²⁸ Minén mún ka ká s̄i. Ho khúuhú á mi ka lè mí lé 6a ñi-tentewà 6a òupua yahó, ká mi yiwa h̄ón sú lè ho ñi-khènló lè mu bè-kora lè mí s̄íwà.

²⁹ «Minén làndá bïo zéenílowa lè minén Farizíewa ñi-khàwa yén! Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo mi wee so le *Dónbeenĩ òi-cúa f̄erowà na húrun búráa, á wee donkhueé b̄iá fù téréenna miten búráa. ³⁰ Mi wee bío: Ká wàn maáwà p̄ahú á warén lá yánkaa wi yi, se 6a òi-cúa f̄erowà búeró bïo á wa níni m̄iá yi. ³¹ A bún mi bíoní lè mí wárá wee zéení le b̄iá 6ó le Dónbeenĩ òi-cúa f̄erowà, bán m̄onm̄anía lé minén mi bèere. ³² Awa á m̄in maáwà mu bïo na á 6a búá òúhú á mi w̄áa bánbá tíi òii. ³³ Mi ka lòn háwá, ðihioni yén! Mi wee leéka le mí dà a k̄ání le Dofiní ð̄hú yi le? ³⁴ Lé bún òn, á

ínén á à tonka 6a ɲi-cúa fεεrowà lè mu bè-zūríniñ
 6ànsowà, làa bíá kàráanna dǎn mi cǎn. A mi ì 6úe
 6a 6úí, ká 6a 6úí mi ì 6úεε hã *kùrùwáwá wán. Ba
 6úí bán mi ì ha lè hã làbàaní mi kàránló zíní yì,
 á wé è ɲaka 6a hã lórá yì á à beé lò. ³⁵ Lé bún á à
 na ká bíá minén lè mǐn 6ùaaawa 6ó ká 6a bè-yáanii
 mía, lònbee na wi 6a 6úéro món á à yí mía. Le
 ñí-6úee mu 6úakáa o *Abεεle ñí-tente 6úero ɲii
 wán, á 6ueé 6ó a Barasii za Zakari yì, wón na 6a
 6ó le sòobá-lùe lè mu hãmu cǐnii pãahũ. ³⁶ Le í mǐ
 ho tũíá na mia: Ho zuia nùpua lé bán á le lònbee
 na wi dén ñí-6úee so món á à yí.»

*O Yeesu bíá ho Zeruzalεemu lóhó bío
 (Luki 13.34-35)*

³⁷ «Éεe Zeruzalεemusa! Minén na wee 6úe le
 *Dónbeení ɲi-cúa fεεrowà, á wee lèeka bíá le
 Dónbeení tonkaa mi cǎn lè hã huua à 6úe. Léε zen
 cúa-yεn á ì wi à ì ve mía kúee mǐn wán làa bío ó o
 kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bío
 síi à mi yí tà mu. ³⁸ Awa, le Dónbeení á à pí mía
 á mi zǐi á à dǐn coon. ³⁹ Le í bío mu na mia: A lá
 ho zuia ɲii wán, á mi máa bíní máa mi mi, fúaa
 nònzoñ na mi khíi wee bío bío kà: «Le le Dónbeení
 dú6ua yíà bò o 6uen o Nùhũso yèni yì.»*

24

*Le Dónbeení zǐ-beení floró bío
 (Maaki 13.1-23; Luki 21.5-24)*

¹ Bún món ó o Yeesu ló le *Dónbeení zǐ-beení lún
 yì. Bío ó o wee lén, ó o ñí-kenínia vá 6ueé 6ó a yì
 à 6a wíokaa wee zéeni bío le Dónbeení zǐ-beení
 sonnáa síi làa wo. ² Ó o Yeesu wáa bíá nǎn 6a yì:

* **23:39** Mi loñ Lení vūahũ (Psaumes) 118.26.

«Bìo kà búenbúen mi yí mən le? Le í mǐ ho tǔiá na mia: Mu búenbúen khíi fi, á hàrí huee máa keńí mí ninza huee wán.»

Mu bè-sũmáa na khii wé bïo

³ O Yeesu yòó kará hã Oliivewa vĩnsĩa búee wán, ó o ñi-kenínia mí ñii yi vá buéé bó a yi, à ba tũara a yi: «Zéeni ho pãahũ na le Dónbeenĩ zĩ-beeni mu á à fi yi làa wen. Lé mu bïowa yén khíi zéeni ũ buenlò pãahũ là ho ðĩmĩná véro pãahũ?» ⁴ O o Yeesu bía nən ba yi: «Mí pa miten bïo. Mí yí día le nùpue khà mia. ⁵ Lé bïo á nùpua cèrèè khíi buen í yèni yi á à bío le mí lé o *Krista. Ba à khà ba nùpua cèrèè á à vĩini. ⁶ Hã hĩa táró á mi khíi wé è jí sã, hĩa bó mia làa hĩa khèra. Ká mi màhá yí zón. Lé bïo á bũn bïowa so ko mu wé ho yahó. Èé ká bũn dèeniá máa wé ho ðĩmĩná véro. ⁷ Ho sǐi búii khíi wé è lé vaá fi làa sǐi veere. A ho kǎhũ búii khíi wé è lé vaá fi là ho kã-veere. Le hĩni, là ho tá dèkéro á khíi wé è wé hã làa búii yi. ⁸ Bũn bïowa so búenbúen wéro á khíi keńí làa bïo ó o hã-sãníso sãní vía wee wé búakáraa bïo sǐi.

⁹ «Hón pãahũ so yi, á ba nùpua á à dé mia á à na ba à beé lò, á à búe. Hã sǐiwà nùpua búenbúen khíi ñin mia bïo mi tà miĩ bïo yi. ¹⁰ Hón pãahũ so yi, á nùpua cèrèè á à khíni mí siadéro miĩ. Ba wé è bĩni mín máa, á wé è ñin mín. ¹¹ Bĩa le mí lé le *Dónbeenĩ ñi-cúa fèerowà ká mu yí bon á khíi keńí cèrèè. Ba à vĩini nùpua cèrèè. ¹² Mu bè-kora khíi dé wán, á ba nùpua cèrèè waminĩ á à tĩ yi. ¹³ Ká yĩa màhá hã mí sǐi fúaa mu véeni, wón á à fen. ¹⁴ Le *Dónbeenĩ béeni bín-tente mu ko le bue ho ðĩmĩná làa búenbúen yi, à hã sǐiwà búenbúen jí le, à ho ðĩmĩná màhá bè yi véraa.

15 «Mi khíi mi mu bè-sũmúí na wee yáa mu bïo ká mu wi le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, bïo á le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεero Daniyεele bía bïo.* (Yia wee kàrán bïo kà, à zũn mu kúará sese.) 16 Hón pãahũ so yi ká bïa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo hã búaa. 17 Yia á à keñ mí zii lòho yí ko ò o lii zoo lá mí bïo búí mí zii. 18 Yia á à keñ hã mana yi mu pãahũ yí ko ò o bĩnĩ 6o à lii lá mí kán6un mí zii. 19 Ho yéréké khii sá 6a hã-sεεnasa lè 6a hã-ñàawa yi mu zoñ. 20 Mi fio le Dónbeenĩ yi à mi lùwíló mu yí wé hã yio pãahũ, tàá ho *Sabaá zoñ. 21 Lé bïo á hón pãahũ so yi ká le lònbee á à wé búaa á à poñ ðio khíina, à lá ho ðimíjã ñúhũ búεenii na le Dónbeenĩ léra mu bïo búenbúen yi à 6uee búe ho zuia yi. A le 6àn sii mún máa bĩnĩ máa keñ hũúu. 22 Ká le Dónbeenĩ lá yí khò hã wizooní mu yi, á ñii woon lá máa kãní. εε ká le màhã khò hã yi 6a nùpua na le hueekaa bïo yi.»

O Nùpue Za bĩnĩ 6uenló bïo

(Maaki 13.24-31; Luki 17.23-24; 21.25-31)

23 Ká a búí khii bía ñon mia: «Mi loñ, lé o *Krista na hen, tàá ñin-yia vaá hen, à mi yí tà mu. 24 Mu bon. Ba kristawa lè 6a ñi-cúa fεerowà na bïo yí bon khii keñ. Ba khii wé è wé mu yéréké bïowa lè mí síiwà na ka lè mu wee zéeni le Dónbeenĩ pánká á à vĩinínáa 6a nùpua. Hàrĩ bïa le Dónbeenĩ hueekaa ká mu lá dà à wé, á 6a mún ñ vĩinĩ bán. 25 Awa, í 6èn wãa fèra bía mu ñon mia.

26 «Ká 6a wãa khii bía ñon mia le o Krista wi ho tá henĩ yi, à mi yí va bĩn. Tàá ká 6a bía le lé hen kà ó o sãnkãa míten yi, à mi yí tà mu. 27 Làa bïo

* 24:15 Mi loñ Daniyεele vũahũ 9.27; 11.31; 12.11.

ká ho vlohó juiína ho wáayi lùe búí à mu khoomu ðèní kéí lùà búenbúen, lé bún bàn síi ó o *Nùpue Za bíní búenló bío khíi wéráa. ²⁸ Hen na ó o yà-hínii díá yi, lé bún 6a dùbúawá wee wé fè mín yi. ²⁹ Hón wizooní so bàn lònbee khííló món, á le wii á à dé mí yuumu. Ho pñihú khoomu máa bíní máa kéí. Há mànàayio á à kùenka à lii. Ho wáayi bío búenbúen á à ðéké.† ³⁰ Bún ká bío wee zéení a Nùpue Za búenló á à mí ho wáayi. A ho ðímíjǎ nùpua búenbúen wé è wá ká 6a à zúnzúrá. Ba à mí a Nùpue Za búenló há dùndúio wán ho wáayi lè mí dàíló lè mí cùkú beení. ³¹ Le búaa-beení sǎ á à jí. O mún ñ tonka mí wáayi tonkarowá ho tá kónbúaa mí bío náa yi, á 6a à ve bíà le Dónbeení hueekaa á à kúee mín wán.

³² «Mí loí ho fíkíyéé vǐndèè bío le wee wéráa. Hen ká le bàn lakara híà wee nàma, á wee sà mí vǎn-yórówà, se mí zū le ho vlohó tèró ðǎn. ³³ Lé làa bún síi ká mí khíi wee mí bún bíowa so búenbúen wéro, à mí mún zún le o Nùpue Za búenló sùaràa. O ò buen máa khí. ³⁴ Le í mí ho tǔiá na mia: Ho pǎahú na ká nùpua máa hí máa vé ká bún bío so búenbúen yí wó. ³⁵ Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká í bíoní hón ñ kéí bún fèèè.»

*Le Dónbeení mí ðòn zū ho ðímíjǎ véro pǎahú
(Maaki 13.32-37; Luki 17.26-30, 34-36)*

³⁶ «Nìi woon yí zū ho ðímíjǎ véro wizonle lè ho pǎahú máa zéení. Le Dónbeení wáayi tonkarowá yí zū mu, hàrí le Dónbeení Za mí beere yàá pá yí zū mu. O Maá mí ðòn lé yǎa zū mu. ³⁷ Bío wó a Nōwee pǎahú lé bío bàn síi khíi wé o *Nùpue Za bíní búenló pǎahú. ³⁸ Pǎahú na mu jún-beení

† 24:29 Mí loí Ezayii vǔahú 13.10; 34.4

đĩn yí ðuara, ká ða nùpua wee dí ká ða a ñu, á wee ya mín ká ða a yéé mí hĩnni. Fúaa nònzon na ó o Nòwee zon ho won-beenĩ yi. ³⁹ Ba yí zūna bĩo búii yahó fúaa bĩo mu ñun-beenĩ ðuara ðueé lá ða búenbúen. Lé bũn bàn sii mún khii wé o Nùpue Za ðuenlò p̄ahũ.‡ ⁴⁰ Mu p̄ahũ ká báawa nùwã ñun wi mana yi, ó o ñĩ-kéní á à fé è lénnaa, ká yĩa so á à día. ⁴¹ Ká háawa nùwã ñun páania đĩn wee ni mu bĩo, ó o ñĩ-kéní á à fé, ká yĩa so á à día. ⁴² Mi cén tĩní mí yĩo, lé bĩo mi yí zū le wizonle na mi Nùhũso á à ðuen yi. ⁴³ Mi zū mu le ká le zĩi bànso lá wee wé zūn o k̄nlo ðuenlò bĩo ho tĩnàahũ, se o lá wée tĩní mí yĩo, á máa día ó o máa zo a zĩi. ⁴⁴ Lé bũn n̄on á minén mún tĩní mi yĩo, lé bĩo ó o Nùpue Za khii ðuen ho p̄ahũ na mi yí máa dé le o ò ðuen yi.

*O ton-sá tente là a ton-sá kohó wahiire
(Luki 12.41-48)*

⁴⁵ «O ton-sá na yí máa lé mí ñuhũso m̄on, na hácirí wi lé o yén? Lé yĩa ða ñuhũso dó ða ton-sáwá na ká bĩo níi yi, ò o wé na ho đĩnló ða yi ho p̄ahũ na mu ko yi, ⁴⁶ ó o wee sá ho tonlò mu á ða ñuhũso bĩnía ðueé kúaa wán. O ton-sá mu ñuhũ sí. ⁴⁷ Le í mĩ ho tũia na mia: O ñuhũso mu á à bàrá a mí bĩo búenbúen ñuhũ wán. ⁴⁸ Εε ká a lé o ton-sá kohó, ó o wé è bío bĩo ká mí yi: «Í ñuhũso míana ò o máa ðuen». ⁴⁹ Ká à hĩní wé è ha mí ninzàwa ton-sáwá, ká à dí ká à ñu lè ða ña-ñuwà. ⁵⁰ Wón ton-sá so ða ñuhũso khii ðuen le wizonle na ó o yí zū yi, lè ho p̄ahũ na ó o yí dó yi. ⁵¹ Ká a khii ðueé đ̄on, ó o ðueé beé o lò làa sòobéε, á à dé o ða ton-sáwá na ló mí ñuhũso m̄on t̄iahũ.»

‡ 24:39 Mi loñ mu Bĩo ñuhũ búeenĩ v̄uahũ (Genèse) 6-7.

25

Ba hñni nùwā píru wahiire

¹ «Ho wáayi béenì bio ònmín làa bio kà: Hñni nùwā píru búí hĩa buan mí fíntéena wà vaá sínáa o há-fla bàn báa yahó. ² Ba nùwā hònú lé ba bǎnbúwá ká ba nùwā hònú na ká lé ba hénlowà. ³ Bĩa lé ba bǎnbúwá á buan mí fíntéena à ba yí buan ho jiló yí séenia. ⁴ A ba hénlowà bán buan ho jiló á séenia hĩa wi ba fíntéena yi. ⁵ Bio ó o há-fla bàn báa yuaania ò o máa buen, á ba hñni mí nùwā píru búenbúen dũma á mu dũmu bó.

⁶ «Ho tá t̄ahũ á le zèerè s̄a j̄á: «Lé o há-fla bàn báa lua, mi lé lée s̄i a yahó». ⁷ A ba hñni mí nùwā píru s̄inka, á wee wíoka mí fíntéena. ⁸ A ba bǎnbúwá wee bío làa bĩa hénkaa: «Mi hã wen lè mí jiló c̄inú. Wa fíntéena wee hí.» ⁹ A bán bĩa n̄on ba yi: «Bùéé. Wa máa wé mu. Ho jiló na wa buan máa yí warén làa mia. Mu s̄taaní à mi va ba j̄i-yèerowà c̄on vaa yà mi jiló.» ¹⁰ A ba bǎnbúwá wãa h̄in̄on wà van ho jiló yèenii. Ba lénlò m̄on, ó o há-fla bàn báa buara. A ba hñni nùwā hònú na wíokaa mí fíntéena vó pan wo, á páania yòó zon làa wo mu yaamu s̄anú d̄iiníi z̄i. A ba pon ho z̄uaj̄ii á dó. ¹¹ Mu ù dé mí yi, à b̄un ba hñni na so b̄en bueé d̄on, á bueé wee wãamaka: «Núhũso, Núhũso, hén le wa zo.» ¹² O o há-fla bàn báa bĩa n̄on ba yi: «Le í m̄i ho t̄uía na mia: Í yí z̄ũ mia.»» ¹³ O o Yeesu b̄inía bĩa bò mu wán. «Mi cén t̄iní mi ȳlo. Lé bio mi yí z̄ũ le wizonle lè ho p̄ahũ na ó o *Nùpue Za á à buen yi.»

*Ba ton-sáwá nùwā t̄in wahiire
(Luki 19.11-27)*

14 «Ho wáayi béeni bïo ðonmín làa bïo kà: Nii ðúi le mí ì va le khúii, ó o von mí ton-sáwá á kàràfáa mí níi bïo yi. 15 O ní-kéní ó o nòn ho sánú kùráa khiá-hónú yi. A yia sá ó o nòn hã kùráa khiá-ḡun yi. O o tĩn níi so wón ó o nòn hã kùráa khímàni yi. Ba ní-kéní kéní yú á héhaa làa bïo ða dà wee sáráa. Bũn món ó o wà. 16 A yia yú hã kùráa khiá-hónú ðèniá hĩnòn wee duan làa hã, á yú hã kùráa khiá-hónú bò hã wán. 17 Yia yú hã kùráa khiá-ḡun mún wó làa bũn bïo síi, ó o yú hã kùráa khiá-ḡun séeniá. 18 Ká yia yú hã kùráa khímàni wón wà vaá có ho kǎhú á lú mí ḡúhũso sánú kùráa yi.

19 «Mu míana, bũn món á ða ton-sáwá mu ḡúhũso bĩniá ðuara. O o wãa le ða zéeni bïo mí sánú bïo wóráa. 20 O o ton-sá na ó o nòn hã kùráa khiá-hónú yi ðuara, á ðueé zéeniá hã kùráa khiá-hónú na ó o bĩniá yú ò o bía: «ḡúhũso, fo hĩa nòn ho sánú kùráa khiá-hónú miĩ. Loĩ, lé hã khiá-hónú na á ì bĩniá yú.» 21 A ða ḡúhũso bía nòn wo yi: «Fobúa, fo wó se. Fo léé ton-sá tente. Bïo fo térèna mu bïo na ḡúhũ tà mía bïo yi, lé bũn nòn á bïo ḡúhũ wi po bũn á ì khiĩ kàràfá foñ. Buen ðuee zãmaka làa mi.»

22 «Bũn món á yia yú hã kùráa khiá-ḡun ðuara á bía: «ḡúhũso, fo hĩa nòn ho sánú kùráa khiá-ḡun miĩ. Loĩ, lé hã khiá-ḡun ðúi na á ì bĩniá yú.» 23 A ða ḡúhũso bía nòn wo yi: «Fobúa, fo wó se, fo léé ton-sá tente. Bïo fo térèna mu bïo na ḡúhũ tà mía bïo yi, lé bũn nòn á bïo ḡúhũ wi po bũn á ì khiĩ kàràfá foñ. Buen ðuee zãmaka làa mi.»

24 «Á yia yú hã kùráa khímàni ðèn ðuara, á ðueé bía: «ḡúhũso, ì zũ le fo lé o nùpue na lònbee wi. Fo wee lá ho ðĩnló ho lahó na fo yí te yi, à lá ho ðĩnló hen na fo yí dù yi. 25 A ì zãna, á ì vaá lú ù sánú

kùráa ho tá yi. Awa, fé ũ sánú.» ²⁶ A 6a ñúhúso bía nɔn wo yi: «Ton-sá kohó yén! Fo lé o pa-dí. Bío fo zū à ì wee wé lá ho dínló ho lahó na á ì yí dù yi, ²⁷ á fo so lá yí ko ũ vaa bàrá ì wárí ho banki yi le? Se bío á ì buara, á ì lá vaá fé lé lè le bàn cùnú. ²⁸ Awa, mi fé ho sánú kùráa khímàni mu o cón, à na yíà há kùráa khiá-pírú wi cón yi.»

²⁹ «Yíà bío wi á 6a à na mu búí bànso yi yòó bè, o ò yí á à puuní. Ká yíà bío mía, á hàrí mu bè-za na wi o cón, á 6a pa à fé. ³⁰ Ká a ton-sá na dà-ñiánii mía á mi lá lée lée díá ho khũuhũ, le túbí-cúáá yi, hen na le minka yi véé lè lé wéé wi yi.»

O Nùpue Za khii buée cìti 6a nùpua

³¹ «Ká a *Nùpue Za khii bínía bò lè mí wáayi tonkarowà búenbúen buara lè mí cùkú beení, ó o buée kééni mí bá-zàmu kanmúini wán á à fínáa le cítii. ³² A há síiwà nùpua búenbúen á à kúee mín wán o yahó, ó o wáa à sanká 6a nùpua mín yi, làa bío ó o pi-pa wee wé sénnáa 6a pia lén 6a via yi bío sii. ³³ A 6a pia ó ò kúee lè mí nín-tiání, ká 6a via ó ò kúee lè mí nín-káahó. ³⁴ Bún món ó o béé á à bío á à na bíá wi là á nín-tiání yi: «Minén na á wán Maá dú6ua yi, mi buen buée fé le bééni kía na wíokaa mi bío yi hàrí ho dímíhá lénló pãahũ. ³⁵ Mu bon. Le hini hía dà mi á mi nɔn ho dínló mi. A le ñu-hání dà mi á mi nɔn mu ñumu mi. A bío á ì lé o ñi-háni á mi tà á ì huera mi wán. ³⁶ A bío á ì fù wee vará ì bírí á mi nɔn le dà-zínii mi. I lò fù yí here á mi buan mi sese. I fù wi ho kàsó yi, á mi buée búéekío mi.» ³⁷ A bíá téréna á à bío bío ká: «Ñúhúso, lé wen wa mɔn fo yi à le hini dà fo á wa nɔn ho dínló foñ, tàá lè ñu-hání dà fo á wa nɔn mu ñumu foñ á ù ñun.»

³⁸ Lé ho pãahũ yén á wa mən à ù lé o ñi-hāni á wa tà á ù huera wa wán. Tàá lé wen á wa mən fo à ù wee vará ù bírí á wa nən le dà-zínii fon. ³⁹ Lé ho pòn-yén á ù lò yí here, tàá á ù zon ho kàsó yí á wa vaá búεκίο fo. ⁴⁰ Ó o béε á à bío ò na 6a yi. Le í mĩ ho tũíá na mia: Mi wé sansan wó mu nən wàn zàwa ñi-kéní búí na cínú yí, se mu lé ínén á mi wó mu nən yi.

⁴¹ «Bún món ó o béε á à bío ò na bĩa wi là a nín-káahó yí: «Minén na le Dónbeení dánkánía, mi khèn làa mi. Mi lén vaa zo ho dǎhũ na máa hí máa mi yí, hĩa lò á pan o *Satāni lè mí tonkarowá. ⁴² Mu bon, le hĩni fù dà mi, á mi yí nən ho dīnló mi. Le ju-hāní fù dà mi, á mi yí nən mu jummu mi. ⁴³ I fù lé o ñi-hāni á mi yí tà á ï yí huera mi wán. I fù wee vará í bírí, á mi yí nən le dà-zínii mi. I lò fù yí here, á fù wi ho kàsó yí, á mi yí búεκίο mi.» ⁴⁴ A 6a wã à bío bĩo kà: «Núhũso, lé wen wa mən fo yí à le hĩni lè le ju-hāní dà fo, à ù lé o ñi-hāni, à ù wee vará ù bírí, à ù lò yí here, à ù wi ho kàsó yí, á warén yí séenía fo?» ⁴⁵ Ó o béε á à bío ò na 6a yi: «Le í mĩ ho tũíá na mia: Mi wé sansan yí wó mu yí nən bĩa wíníwíní kà ñi-kéní búí yí, se mu lé ínén á mi yí wó mu yí nən yi.» ⁴⁶ Bán nùpua so á à va le lònbee na máa vé lahó yi. Ká bĩa téréenna bán á à va le mukāñi binbirí na máa vé lahó yi.»

26

*Ba zúifùwa júnása wee lè o Yeesu wán
(Maaki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zān 11.45-53)*

¹ Bĩo ó o Yeesu bía hñn bíoní so wó, ó o bía nən mí ñi-kenínia yí: ² «Mi zū le hen làa wizooní bĩo jun ká ho *Paaki sǎnú á à dí. Ó o *Nùpue Za 6a à dé á à

na 6a à 6úεε ho *kùrùwá wán.» ³ A 6a yankarowà júnása lè 6a *zúífùwa nǐ-kíá wáa kúaa mín wán 6a yankarowà jùhúso beenǐ na 6a le Kayiifu lún yi. ⁴ Ba wáanía tò le mí ì wǐi o Yeesu ká mu yí zǔ, á à 6úé. ⁵ Ba wee bío: «Wa yí ko wa wǐi wo ho sánú pàahú. Ká wa wó mu, á 6a zâamáa á à kánká mu bǐo yi.»

*O hãa 6úii kúaa ho jiló o Yeesu jùhú wán
(Maaki 14.3-9; Zân 12.1-8)*

⁶ Bǐo ó o Yeesu wi ho Betanii lóhó yi o Simôn na hãa lé o *6ùéré nǐi zǐi á wee dí, ⁷ ó o hãa 6úii 6ueé zon ká a 6uan ho dũukó-za na sú lè ho jiló na sãmu sí á yàwá here. O hãa mu vá 6ueé 6ó a Yeesu yi, ò o kúaa ho jiló mu o jùhú wán. ⁸ Bǐo ó o nǐ-kenínia mǎn mu, á 6a yiwa câ mu yi, á 6a wee bío: «Bǐo ká yí nǎn bè-yáarè le? ⁹ Ho jiló mu jǎn lá dà à yèé ho yàwá na here yi á à sanká 6àn wárí á à na 6a nǐ-khenia yi.» ¹⁰ O o Yeesu zǔna bǐo 6a wee bío, ó o bía nǎn 6a yi: «Mi wee zá là a hãa mu le we? Bǐo ó o wó làa mi á se. ¹¹ Ba nǐ-khenia bán làa mia á a keń mín wán f́éεε, èε ká ínén wón máa keń làa mia f́éεε. ¹² Ho jiló mu ó o kúaa í wán á fèra wíokaaráa í sánía í nùuló bǐo yi. ¹³ Le í mǐ ho tǔiá na mia: Le Dónbeenǐ bín-tente wé buera lùe lée lùe yi, ho ðímíjá 6úen6úen yi á 6a à bío bǐo ó o hãa na ká wó, á 6a à leéka a bǐo.»

*O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na
(Maaki 14.10-11; Luki 22.3-6)*

¹⁴ Lé mu ó o Yeesu nǐ-kenínia píru jún nǐ-kení na 6a le Zudaa Isikariote wá van 6a yankarowà júnása cǎn, á vaá bía nǎn 6a yi: ¹⁵ «Hen ká í dó a Yeesu nǎn mia, á mi ì na webio mǐi?» A 6a mà le

wén-hãani bóní làa píró nɔn wo yi. ¹⁶ A lá bũn nii wán ó o Zudaa wãa wee cà bïo ó ò wé wé è dérãa o Yeesu 6a níi yi.

*O Yeesu wee dí ho Paaki d̄ĩnló lè mí n̄i-kenínia
(Maaki 14.12-16; Luki 22.7-13)*

¹⁷ Ho *búurú na á ja-fini yí dó yi sánú díró 6àn nín-yání wizonle zòh, ó o Yeesu n̄i-kenínia wà 6ueé tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka ho *Paaki sánú d̄ĩnló bïo yi.» ¹⁸ O o Yeesu wãa bíã nɔn 6a yi: «Mí lén zo ho lóhó yi, ká mí zoó fò mín làa nùpue na, à mí bío na 6ãnsò yi: O Nùhũso bíã le mí pãahũ d̄õn, á lé ùnén c̄õn á mí 6ueé dí ho Paaki sánú yi lè mí n̄i-kenínia.» ¹⁹ A 6a n̄i-kenínia wó bïo ó o Yeesu bíã le 6a wé, á wíokaa ho Paaki d̄ĩnló bïo.

(Maaki 14.17-21; Luki 22.14; Zãn 13.21-30)

²⁰ Bïo ho ziihũ d̄õn, ó o Yeesu lè mí n̄i-kenínia píró jun kará ho d̄ĩnló jùhũ yi. ²¹ Bïo 6a wee dí, ó o Yeesu bíã nɔn 6a yi: «Le ì mí ho tũiá na mia: Minén n̄i-kéní lé yĩã á à dé mí ì na.» ²² O o n̄i-kenínia yilera lùnkãa mu bïo yi làa sòobéε, á 6a 6úakãa wee tùa wo yi lè mí n̄i-kéní kéní. A yĩã le: «Nùhũso, mu lé mínén le?» A yĩã le: «Mu lé mínén le?» ²³ O o Yeesu bíã nɔn 6a yi: «Yĩã páanía zoó cà làa mí, wón lé yĩã á à dé mí ì na. ²⁴ O *Nùpue Za á à hí làa bïo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíarãa mu. Ká yĩã màhã níi ì bè mu á ho yéréké è zo jùhũ. Bãnsò yàá lá yí ton, se mu sũaaní.» ²⁵ O o Zudaa na á à dé wo ò na á lá le bíonĩ ò o tùara: «Nì-kàránlo, á lé ìnén le, tàá?» O o Yeesu bíã nɔn wo yi: «Ùnén lé yĩã bíã mu.»

O Nùhũso d̄ĩnló

(Maaki 14.22-25; Luki 22.15-20; 1 Korente 11.23-25)

26 Bïo 6a wee dí, ó o Yeesu lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ b́arákà, ò o cèèkaa ho nɔn mí nĩ-kenínia yi ò o b́ía: «Mi fé là. Hón lé í sánía.» 27 B́n món ó o lá le juuníi dèe na ho *d́ivén wi yi, á dó le Dónbeenĩ b́arákà ò o nɔn ho 6a yi ó o b́ía: «Mi búenb́uen fé yuka. 28 Dén lé í cāni na wíokaa wee zéení le Dónbeenĩ páaníi na le b̀o b́io, dén lé í cāni na kúaará 6a núpua cèrèe bè-kora séndíaró b́io yi. 29 Le í b́io mu na mia: A lá b́io kà jii wán, á í máa b́nĩ máa ju ho d́ivén mu, fúaa ǹnzòn na á í ḱhii b́nĩ ì ju ho wán Maá Dónbeenĩ b́eenĩ yi.» 30 B́n món, á 6a sía ho sánú lení à 6a wà yòora h́a Oliivewa v́nsíla búee wán.

O Yeesu b́ia le o Piere á à ṕi mí b́io

(Maaki 14.26-31; Luki 22.33-44; Zān 13.37-38)

31 O Yeesu ẃaa b́ía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Ho t́ǹn-kéní na kà yi, ká mi búenb́uen á à ṕi í b́io. Mu bon. Mu túara le Dónbeenĩ b́ionĩ v́uahũ yi kà síi á 6a wee kàrán:

«Í ì búe o pi-pa,

á ho pi-6oohũ pia á à kénna à lén ñ va h́a lùà búenb́uen yi.»*

32 Eε ká í vèeró món, á í ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee ḱhũ yi.»

33 O o Piere lá le b́ionĩ á b́ía nɔn wo yi: «Hàrí à b́ia ká búenb́uen ṕi ũ b́io, á ínén wón máa ṕi mu hùúu.» 34 O o Yeesu b́ía nɔn wo yi: «Le í mĩ ho túiá na fòn: Ho t́ǹn-kéní na kà yi, ó o kò-b́ée máa wá, ká ũnén b́ia h́a cúa-t́n le fo yí zũ mi.» 35 O o Piere b́ía: «Í máa b́io le í yí zũ fo hùúu, hàrí ká í ko á í hí

* 26:31 Mi loĩ Zakari v́uahũ 13.7.

làa fo.» A 6a nǐ-kenínia na ká búenbúen bía mu bïo dà-kéní mu.

*O Yeesu wee flo ho Zetesemanii yi
(Maaki 14.32-42; Luki 22.39-46)*

³⁶ O o Yeesu lè mí nǐ-kenínia wáa vaá dǎn le lùe búí na 6a le Zetesemanii, ó o bía nǎn 6a yi: «Mi κενί hen, ká ínén wón á à lén ñ va vaá hen, á vaá flo.» ³⁷ O o fó a Piere là a Zebedee zàwa nùwā ñun wàráa. O o yi wáa búakáa wee dè, á hácírí yáara. ³⁸ O o bía nǎn 6a yi: «Í hácírí yáara dàkhíina. I ka lè í máa fen. Mi κενί hen làa mi à tǐnǐ mí yïo.» ³⁹ Bǔn món ó o wáa vá van cǐnú, á vaá líí búrá, ò o wee flo kà síi: «Í Maá, ká mu lá dà à wé, à ù yí le le lònbee na kà à yí mi. Εε ká bùèé. I yí le ínén síi bïo wé. Ùnén lé yïa síi bïo wé.»

⁴⁰ O o bǐnía 6uara mí nǐ-kenínia nùwā tǐn mu cǎn, á buée yú 6a à mu dāmu 6ó 6a. O o bía nǎn o Piere yi: «Ee minén, le léèrè dà-kéní na mǐí fání mi yïo yí á à flo làa mi lé bǔn mí yí dàrna yí wó lon?» ⁴¹ Mi fání mi yïo, à flo, bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi. O nùpue síi wee wé vá mu bè-tente wéro yi, εε ká ho pànká na ó o ò wé làa bǔ lé hǐa mia.»

⁴² O o Yeesu bǐnía wà mu cúa-ñun níi, á vaá wee flo kà síi: «Í Maá, hen ká le lònbee na kà yí dà máa dà í wán ká le yí yú mi, à ùnén lé fo síi bïo pá wé.»

⁴³ O o tǐn bǐnía 6uara mí nǐ-kenínia cǎn, á buée yú 6a à mu dāmu 6ó 6a. Ba yí dàrna yí fánía mí yïo.

⁴⁴ Mu cúa-tǐn níi, ó o bǐnía wà, á tǐn vaá flora mu bïo dà-kéní mu.

⁴⁵ Bǔn món, ó o bǐnía 6uara mí nǐ-kenínia cǎn, á buée bía nǎn 6a yi: «Mi dǔma wee vǔnka le? Mi

lorí, ho p̄ahú d̄n. O *Nùpue Za á 6a à dé 6a bè-kora wérowà níi yi. ⁴⁶ Mi h̄nì wa lén. Yia á à dé mi ì na 6ueé d̄n.»

*Ba w̄ira a Yeesu
(Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53; Z̄an 18.2-11)*

⁴⁷ P̄ahú na ó o Yeesu wee bío yi, à b̄n ó o Zudaa 6ueé d̄n. O lé 6a n̄-kenínia píru jun n̄-kení. Ba z̄amáa na bò làa wó á 6uan h̄a khà-túa lè h̄a b̄aa. Lé le *Dónbeenì yankarowà junása lè 6a *zúifùwa *n̄-k̄ia lé bán tonkaa 6a. ⁴⁸ O Zudaa, yia á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenia bío 6a z̄amáa á à z̄urnáa wo. O bía: «Í h̄ia vaá t̄enia nùpue na yi lè le k̄nbii, se wón lé yia mi wee cà, à 6a w̄aa w̄ii wo.» ⁴⁹ O o d̄enia wà 6ueé 6ó a Yeesu yi ò o bía n̄n wo yi: «N̄-kàránlo, foó.» O o t̄enia wo yi lè le k̄nbii. ⁵⁰ O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Wàn b̄nlo, bío fo wà 6ueé wé hen, à ù w̄aa wé.»

A b̄ia ká wà 6ueé 6ó a yi, á w̄ira a. ⁵¹ A b̄ia wi là a Yeesu mu n̄-kení búii dò mí khà-tóní ò o hà le Dónbeenì yankarowà junh̄so beenì ton-sá n̄n-tiání jik̄ahú kuio. ⁵² O o Yeesu w̄aa bía n̄n wo yi: «Dé ù khà-tóní mí lóorè yi. Lé bío á b̄ia wee khuii h̄a khà-túa 6uenóuen khii hí làa h̄a. ⁵³ Fo yí z̄ú ká í lá dà à ve í Maá le o 6uee séení mi le? O o lá à d̄ení ì tonka mí wáayi tonkarowà h̄n-táwá ká 6a po kuio píru jun le?† ⁵⁴ Eε ká mu wó kà, á bío túara le Dónbeenì bíonì v̄ahú yi á à wé kaka jii ì síráa? Mu bon, ho v̄ahú mu yi á mu bía le lé kà síi á mu ko mu wéráa.» ⁵⁵ B̄n m̄n ó o Yeesu bía n̄n 6a z̄amáa yi: «Mi so lá ko mi 6ua khà-túa làa

† **26:53** Ho wáayi tonkarowà h̄n-táwá kuio píru jun na bío b̄ia ká á kuure dà-kení wee yí h̄n-táwá muaaseé h̄zn síi.

búaa buee wĩiraa mi lòn ñi-kãanii le? Làa wizooní búenbúen ká í lá wee wé kɛɛní le *Dónbeení zĩ-beení yi à kàrán ɓa nùpua á mi yí wĩira mi. ⁵⁶ Ɛɛ ká bún búenbúen wó lée bèra a na, à le *Dónbeení ñi-cúaa fɛɛrowà bío na ɓa bía le Dónbeení bióní vūahũ yi à ñii sí.» A ɓa ñi-kenínia búenbúen wáa lùwa ɓa díaa.

Ba buan o Yeesu vannáa ho làndá tũíá fɛɛrowà cón
(Maaki 14.53-65; Luki 22.54-55, 63-71; Zàn 18.12-14, 19-23)

⁵⁷ Bía wĩira a Yeesu á buan wo vannáa ɓa yankarowà ñúhũso na ɓa le Kayiifu cón. Lé bín á ho *làndá bío zéenílowa lè ɓa *zúífùwa ñi-kíaa kúaa mín wán yi. ⁵⁸ O Piere khèra bò a Yeesu món fúaa o Kayiifu lún, á vaá zoó páanía kará lè ɓa parowà, á wee loñ bío mu hĩa wéráa. ⁵⁹ Ba yankarowà ñúnáa, lè ho làndá tũíá fɛɛrowà búenbúen wee cà bío ɓa à koonínáa o Yeesu yi á à bè yi ì síinínáa o ñúhũ á à na ɓa à búe. ⁶⁰ Ká ɓa màhá yí yú bío búi, hàrí bío ɓa nùpua cèrèè pá wáa ɓuara ɓueé koonía o yi mí cúee. Mu véení, á nùpua nùwã ñun búi ⁶¹ ɓuara ɓueé bía bío kà: «O ñii mu bía le mí dà à fio le Dónbeení zĩ-beení á à bíní ì so hã wizooní bío tĩn yi.» ⁶² A ɓa yankarowà ñúhũso líí hĩnɔn yóó ñĩn ò o bía nɔn o Yeesu yi: «Bío ɓa nùpua mu wee bío ũ ñĩn yi á fo le fo yí máa bío ñéé búi yi le?» ⁶³ O o Yeesu cèkè ò o ñĩn. A ɓa yankarowà ñúhũso wáa bía nɔn wo yi: «Í wee fio fo, le Dónbeení na wi fɛɛɛ yèni yi, ká fo lé o *Krista, le Dónbeení Za, ũ bío mu na wɛn.» ⁶⁴ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé fo bía mu. Le í mĩ ho tũíá na mia: A lá bío kà wán, á mi ì mi a Nùpue Za ká a kará le

Dónbeenĩ na dà mu bïo búenbúen nín-tiání.‡ Mi mún khíi mi a ká a kará há dùndúio wán wà à buen.»§

⁶⁵ A 6a yankarowà nùhúso wáa lèekaa mí dà-zínii lé bïo mu vá a yi dàkhíina, ò o bía: «Lé le Dónbeenĩ ó o là. Wa màkóo yáá wáa mía seéràsa yi. Mi ná bïo ó o là lè le Dónbeenĩ. ⁶⁶ Awa, á lé mu yén á mi wee leéka?» A 6a bía: «O wó khon, ó o ko ò o búe.» ⁶⁷ A 6a wee pūiní mí jinsānī kúee o yahó wán, ká 6a a vūaa wo lè mí nín-kuio. Ba búii wee fio o sáarà, ⁶⁸ ká 6a a bío: «Ũnén Krista, wáa zéení yia vína fo làa wén.»

O Piere pá a Yeesu bïo

(Maaki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zán 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Hón páahú so yi, ò o Piere pá kará ho lún yi, á 6a yankarowà nùhúso beenĩ ton-sá háa nĩ-kéní vá bueé bó a yi, á bía nən wo yi: «Ũnén mún lá wi là a Kalilee nĩi Yeesu.» ⁷⁰ Ká a Piere màhá pá mu 6a nùpua búenbúen yïo yi, ò o bía: «Bïo fo wee bío kà á ínén yí zū.»

⁷¹ O o wà vaá dīn ho lún zūajii. O o ton-sá háa nĩ-kéní tīn mən wo, á wón bía làa bīa wi bīn: «Yia kà là a Nazarεete nĩi Yeesu lá páanía wi.» ⁷² O o Piere tīn pá mu ò o báa: «O nĩi na kà a ínén yí zū.»

⁷³ Mu dó mi yi cīinú, á bīa bīn vá bueé bó a Piere yi, à 6a bía nən wo yi: «Mu bon kénkén. Fo lé 6a nĩ-kéní búii. Ũ bionĩ wee zéení mu.» ⁷⁴ O o Piere wíokaa báa lè mí sòobéε á bía: «O nĩi na kà á ī yí zū hūuu.» Ho pñn-kéní mu yi, ó o kò-béε wá. ⁷⁵ O o Piere hácirí màhá bīnía buara bïo ó o Yeesu bía nən

‡ 26:64 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 110.1 § 26:64 Mi loń Daniyεεle vūahú 7.13

wo yi wán: Sáni ò o kò-béé wá, bǔn ká ũnén pǎ le fo yí zǔ mi á dǎn há cúa-tín. O o Piere ló, á léé wá búbùbù.

27

Ba ìuan o Yeesu vannáa o Pilaate cǎn
(Maaki 15.1; Luki 12.1; Zǎn 18.28)

¹ Le yǐnbíi bǔirǐi á le *Dónbeenǐ yankarowà júnáasa, lè ba *zúífùwa nǐ-kǎa búenbúen páanía wó le jii le mí ì na a Yeesu ba à búé. ² A ba nǎn le jii le ba ca a, à bua varáa o *Pilaate cǎn, yǎa ho *Oroomu béé bàrá ho Zudee kǎhǔ jǔhǔ wán.

O Zudaa húmú bío
(Bè-wénia 1.18-19)

³ Bǐo ó o Zudaa, yǎa dó a nǎn á mǎn ò o Yeesu ba síinia jǔhǔ le mí ì búé, ó o zǔna le mí wó khon, ó o yilera yáara, ó o ìuan le wén-hǎani bóní làa píru á bǐnia buée nǎn le Dónbeenǐ yankarowà júnáasa lè ba nǐ-kǎa yi, ⁴ ò o bía: «ǐ bèn-tín wó khon lé bío á í nǎn yǎa yí yáara dèé le ba búé.» Ká bán màhá bía nǎn wo yi: «Á bǔn ciran warén le? ũnén lé yǎa làa bǔ.» ⁵ O o Zudaa mǐina le wári kúaará le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi, ò o ló léé wà, á vaá lù ho hǔló zon. ⁶ A le Dónbeenǐ yankarowà júnáasa khuiira le wári, à ba bía: «Wa làndá yi, á dén wári so síi yí ko le kúee le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ wári wán, lé bío á le lé le cǎni wári.»

⁷ A ba wǎanía tò, à ba yà ho mǎhǔ búii na ba wee ve làa «Có-mí Mǎhǔ» làa de, á wó lè ba nǐ-hǎní nùuníi. ⁸ Lé bǔn te bío ba wee veráa ho mǎhǔ mu làa cǎni mǎhǔ hàrí lòn zuia. ⁹ A le *Dónbeenǐ jicúa fεero Zeremii bío na ó o bía á jii súrúaa: «Ba khuiira le wén-hǎani bóní làa píru, dén na lé le

wárí na ó o *Isirayεele n̄pomu héhaa là a yàamu
 10 á yà là a có-mí m̄hũ làa bío ó o n̄úhũso bíaráa
 mu n̄on mī.»*

O Pilaate wee tùaka a Yeesu yi
 (Maaki 15.2-5; Luki 23.2-5; Zān 18.29-38)

11 Bío 6a 6uan o Yeesu vannáa o *Pilaate c̄n, á
 wón tùara a yi: «Lé ùnén lé 6a *zúífùwa bée le?»
 O o Yeesu bíá n̄on wo yi: «Fo bíá mu.» 12 B̄n m̄n,
 á bío 6a yankarowà n̄únása là 6a n̄i-k̄ia wee kooní
 a yi, ó o yí bíá d̄ε. 13 O o Pilaate w̄áa bíá n̄on wo yi:
 «Bìo 6a wee bío ù n̄ii 6úen6úen á fo yí máa jí le?»
 14 O o Yeesu yí bíá d̄ε mu 6úí d̄ání yi. A mu wó a
 Pilaate coon dàkh̄ina.

Ba st̄inta o Yeesu n̄úhũ le mí ì 6úe
 (Maaki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zān 18.39-40;
 19.4-16)

15 Ho *Paaki s̄ánú léé Paaki s̄ánú díró yi, à ȳia ho
 *Oroomu bée bàrá ho Zudee k̄h̄ũ n̄úhũ wán à lén
 o k̄asó n̄ii 6úí díá, ȳia 6a z̄ámáa le o díá. 16 Mu ù
 wé à k̄asó n̄ii 6úí wi b̄n á yèni ló. Ba wee ve o
 làa [Yeesu] Barabaasi. 17 O o Pilaate w̄áa tùara 6a
 z̄ámáa na kúaa mín wán yi: «Lé o yén á mí wi à ì
 lén díá? Lé o [Yeesu] Barabaasi léé tàá lé o Yeesu
 na 6a le *Krista?» 18 O Pilaate z̄ũ k̄énk̄én le 6a dó a
 Yeesu n̄on mí yi lé bío le yandee wi 6a yi o bío yi.

19 P̄áhũ na ó o Pilaate wi le cítii finii lahó yi, á
 6àn h̄áa le 6a 6uee bío bío k̄a na a yi: «Yí dé ù n̄ii o
 n̄ii mu bío 6úí yi. Lé o yí wó yí khon. Ho t̄inàahũ,
 á ì 6̄ènt̄in lò bon h̄á kònkórá yi o bío yi.»

* 27:10 Mi lōn Zakari v̄uahũ 11.12-13; Zeremii v̄uahũ 18.2-3;
 19.1-2; 32.6-15

20 A le *Dónbeenĩ yankarowà júnása lè 6a *zúífùwa nĩ-kíá á bía 6ó 6a zãamáa jùhũ, le 6a fio o Barabaasi lén díaró ká 6a búe o Yeesu. 21 O o Pilaate lá le biónĩ ò o tùara 6a yi: «Ba nùwã jùn na kà t̄iahũ, á lé o yén á mi le ì díá?» A 6a bía nòn wo yi: «Día a Barabaasi.» 22 O o Pilaate tùara 6a yi: «Ká a Yeesu na 6a le Krista á mi le ì wé kakaráa?» A 6a búenbúen bía: «Búεε wo ho *kùrùwá wán ò o hí.» 23 A wón tùara 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi?» A 6a wíokaa wee bío pónpón: «Búεε wo ho kùrùwá wán ò o hí.»

24 Bïo ó o Pilaate mòn ò o yí dà bïo búí máa wé, à 6a nùpua hoorà wíokaa wee dé wán, ó o lá mu jumu ò o sɛera mí níní 6a zãamáa yahó ò o bía: «Ì níí ló a nĩ na kà búeró bïo yi.» 25 A 6a zãamáa búenbúen bía: «Le o húmú bïo sánsá warén lè wa zàwa.» 26 O o Pilaate wãa léra a Barabaasi díá, ò o le 6a ha a Yeesu lè hã lábàaní. O o nòn wo le 6a búεε ho kùrùwá wán.

*Ba dásíwá wee zùar̄ka a Yeesu yi
(Maaki 15.16-20; Luki 23.11; Zãn 19.2-3)*

27 O Pilaate dásíwá ɓuan o Yeesu zonnáa le zĩ-beenĩ lún yi, à 6a von mí ninzàwa na ká búenbúen á 6a ɓueé kínia wo yi. 28-29 Bïo 6a le mí ì zùar̄ka a yi, á 6a t̄era a s̄i-zínia, à 6a zíníia wo lè ho kánɓun muhũ†. Ba t̄á ho jùhũ kíri lè hã kíkara á yóó bò a jùhũ wán á wó là a bá-zàmu khònlúee, à 6a dó le kãaní o nín-t̄íaní, á wee lii fàrá mí nònkójúná wán o yahó, ká 6a a bío: «Zúífùwa béε, foó!» 30 Ba wee p̄uiní mí jinsāní kúee o wán, á wee fé le kãaní v̄in là a jùhũ. 31 Bïo 6a zùar̄kaa wo yi vó, á 6a t̄era ho

† 27:28-29 Mí loñ Maaki v̄uahũ 15.17

kánɓun muhú, à ɓa bíníá zíníá wo là a kùrú sía, á ɓuan wo wà vaá ɓúεε ho kùrùwá wán.

*O Yeesu ɓa ɓúaa ho kùrùwá wán
(Maaki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zān 19.17-22)*

³² Bïo ɓa zoó wee lé ho lóhó yi, á ɓa fò mín làa nñi ɓúí na ɓa le Simɔn. O wee lé ho Sirεena lóhó yi. A ɓa dásíwá kíkáa wo yi le o fé o Yeesu kùrùwá pí. ³³ Bïo ɓa vaá dɔn ho lahó na ɓa wee ve làa Kolokota, bñn kúará le «ɓún-ɓòkuee lahó,» ³⁴ á ɓa nɔn ho *dívén na ɓa lùnkaa lè mu bïo ɓúí na hεε o Yeesu yi le o ɓu. Ká a dindío mu, ó o pá le mí máa ɓu mu.

³⁵ Bïo ɓa ɓúaa wo ho kùrùwá wán vó, á ɓa wó le ɓún-sini bïo á sankaaráa o sí-zinia, ³⁶ á ɓa kará bñn pan wo yi. ³⁷ Ba túara bïo nɔn ɓa síiníanáa o ɓúhú ho penpenen wán á yòó ɓúaa o ɓúhú yi: YIA KÁ LÉ O YEESU, ɓA ZÚIFÜWA BÉε. ³⁸ Nñ-wàнна nùwã ɓun ɓa mún ɓúaa há kùrùwáwá wán là a Yeesu. O nñ-kéní wi là a nín-tiání, ó o nñ-kéní wi là a nín-káahó.

³⁹ Ba nùpua na wee khií làa bñn wee kíɓón mí ɓúná ká ɓa à là a, ⁴⁰ ká ɓa a bío na a yi: «Ūnén na lá wi à ũ fio le *Dónbeení zí-beení à bñní so le ɓàn dà-veere há wizooní bïo tñn yi, wãa fení ũten. Ká fo lé le Dónbeení Za, à ũ lé ho *kùrùwá wán lii.» ⁴¹ Hàrí le Dónbeení yankarowà, lè ho làndá bïo zéenílowa, lè ɓa nñ-kía wee yáa mí ɓiní yi na a yi ká ɓa a bío: ⁴² «O fenía ɓa ɓúí, ò orén màhá yí dà máa fení miten. O yí le mí lé o Isirayεele nïpomu béε le? O o wãa lé ho kùrùwá wán lii, á wa à dé wa sía wo yi. ⁴³ O dó mí sñi le Dónbeení yi, á bía le mí lé le Dónbeení Za. Awa, ká le Dónbeení mu wa a, à le wãa fení a.» ⁴⁴ Ba nñ-wàнна na ɓa ɓúaa há kùrùwáwá wán o nñsã mún wee là a làa bñn síi.

O Yeesu húrun

(Maaki 15.33-47; Luki 23.44-56; Zán 19.25-42)

⁴⁵ Le wii yòo fàráló p̄ahũ, á ho k̄ohũ búenbúen ðĩndĩn wó le tíbírí, á míana fúuu fúaa le wi-háarè.

⁴⁶ Le wi-háarè mu p̄ahũ, ó o Yeesu bía b̄io kà p̄ǎnp̄ǎn: «Elii, Elii, lama sabatanii?» (Bũn kúará le «wàn Dónbeenĩ, wàn Dónbeenĩ, fo p̄á mi día le we?»)† ⁴⁷ A b̄ia wi b̄in nùwã yen búii ná mu, á ba bía: O wee ve o *Elii. ⁴⁸ A ba n̄i-kéní lùwa vaá lá le ð̄̄̄ búii na wee kúiní mu numu bua, á bueé z̄íira mu bè-jiia yi, á can le búaaahiire yi yòó dá a Yeesu yi le o nu. ⁴⁹ Ba búii bán b̄èn wee bío: «Mi día le wa loń le o Elii bueé fení a le?»

⁵⁰ O o Yeesu wíokaa wãamaa p̄ǎnp̄ǎn, ò o húrun. ⁵¹ Hón p̄ahũ so yi, á ho p̄õnsò-beeni na zoó céra le Dónbeenĩ z̄i-beeni yi á yòó l̄̄era mí t̄ahũ líí ló. A ho tá ð̄kío, á hã búaaarà benkaa. ⁵² Hã búráa j̄iní hénkaa, á le Dónbeenĩ nùpua c̄èr̄èe búii na lá húrun á v̄èera. ⁵³ Ba ló hã búráa yi, ó o Yeesu v̄èeró m̄õn, á ba líí zon le Dónbeenĩ lóhó Zeruzal̄̄emu yi. A ba nùpua c̄èr̄èe m̄õn ba.

⁵⁴ A ho Oroomu dásíwá j̄uhũso lè ba dásíwá na lá pan o Yeesu yi á m̄õn ho tá ð̄kéró làa b̄io wó, á ba z̄ãna ð̄akh̄íina, á ba wee bío: «O b̄ènt̄in lá lé le le Dónbeenĩ Za binbirĩ.» ⁵⁵ Hãawa c̄èr̄èe mún kera b̄in, á kh̄era ð̄in wee loń. Ba lé b̄ia b̄ò a Yeesu yi hàrí ho Kalilee yi, á wee sá na a yi. ⁵⁶ Ba hãawa mu t̄ahũ ó o Makadala Mari, là a Zaaki là a Zoz̄̄̄efu b̄àn nu Mari, là a Zebedee nùwã b̄àn nu á wi yi.

⁵⁷ B̄io ho z̄ihũ ð̄õn, á ho Arimatee lóhó n̄ii búii na lé o n̄àf̄oró b̄ànso á wà buara. O ȳèni ba le Zoz̄̄̄efu. O mún lá lé o Yeesu n̄i-kenínia n̄i-kéní búii. ⁵⁸ Wón

† 27:46 Mi loń Lení v̄uahũ (Psaumes) 22.2

lé yĩa wà vaá flora a Yeesu ñi-hínmu o *Pilaate cǎn. O o Pilaate le 6a díá le o lá. ⁵⁹ O o Zozεεfu lá hã, á bá lè ho pǎnsò-finle, ⁶⁰ á dó mí kùrú búure yi na ó o có ho 6úaahó yi. O o bǐinía le hue-beenĩ á pon le jii, ò o wà. ⁶¹ Mu wee wé ò o Makadala Mari lè mí yèn-6ua Mari na so á kará sánsáa le búure.

Ba dásíwá pan o Yeesu búure yi

⁶² Mu tá na lée tǎn, ho *Sabaa zoñ, á 6a yankarowà júnása, lè 6a *Farizíεwa páanía van o Pilaate cǎn, ⁶³ á vaá bía non wo yi: «Cùkúso Pilaate, o sabín-fúaalo mu biónĩ 6úi á wa hácírí 6uara wán. Bío ó o yǐo lá wi lua, ó o bía le mí húmú wizooní tǐn zoñ ká mí ì vèe. ⁶⁴ Cén na le jii le 6a pa le búure yi fúaa mu wizooní tǐn níi, bèra a na ò o ñi-kenínia yí 6uee lén o sánía ká 6a bío na 6a zãamáa yi le o vèera. A dén sabéré so á à pon dío ho yahó.» ⁶⁵ O o Pilaate bía non 6a yi: «Ba dásíwá na a pa le búure yi wi hen, nín-bǐa. Mi fé 6a à mi lén vaa pa le yi làa bío mi dà à wé làa bǐ.» ⁶⁶ A 6a wãa wà vaá léra le búure mu paró bío yǐo. Le hue-beenĩ na pon le búure jii á 6a wíokaa pon kũinkũin, á bàrá 6a dásíwá le 6a pa le yi.

28

O Yeesu vèera

(Maaki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zán 20.1-10)

¹ Ho dimaasi zoñ tá-tǐa yi, ká ho *Sabaa khíina, ó o Makadala Mari lè mí yèn-6ua Mari na so á wà van le búure wán. ² Yǐo 6ueé tǐ, à ho tá dèkíio lè mí pánká, ó o Núhúso Dónbeenĩ wáayi tonkaro 6úi yòó ló líi bǐinía le huee khíi bàrá á yòó kará wán.

³ O wee ɲuiika lè ho viohó ɲuiikaró bïo síi, á sí-zínia ka ɲuiapɲuiapɲia. ⁴ Ba parowà zána fúaa ba wee zà, á ka lè ba húrun.

⁵ A ho wáayi tonkaro lá le bióni, ò o bía nɔn ba hãawa yi: «Minén hãawa mu, mi yí zón. I zū le mi wee cà a Yeesu, yia ba búaa ho *kùrùwá wán. ⁶ O mía hen, o vèera làa bïo ó o hĩa bíaràa mu. Mi buen buee loñ ho lahó na ó o lá dūma yi. ⁷ Mi bánbá vaa bío na a ñi-kenínia yi le o vèera. A bïo kà wán, ó o dú ba yahó van ho Kalilee kōhũ, lé bɪn ba vaá mi a yi. Bɪn lé bïo á i lá wi à i bío na mia.»

⁸ A ba dèenia bɪnia fùafùà ká ba zónkaa, á ba sía mún pá wan làa sòobéé, á lùwa vaá bía mu là a Yeesu ñi-kenínia. ⁹ Yio bueé tɪ, ò o Yeesu wee sí ba yahó, á bía làa ba: «Mi foó.» A ba vá bueé bó a yi, á líi buan o zení yi à ba búaanía wo. ¹⁰ O o Yeesu wãa bía nɔn ba yi: «Mi yí zón. Mi lén vaa bío na wàn zàwa yi le ba lén va ho Kalilee kōhũ, lé bɪn ba à mi mi yi.»

Ba dásíwá na lá pan o Yeesu búure yi ɲi-cúa

¹¹ Bïo ba hãawa wi ho wōhũ wán wà, á ba dásíwá nùwã yen búii na lá pan le búure yi bèn wà lion ho lóhó yi, á líi bía bïo wó búenbúen nɔn ba yankarowà ɲúnása yi. ¹² Le *Dónbeení yankarowà ɲúnása kúaa mín wán lè ba *ñi-kía á wãanía tò, à ba nɔn le wári na boo ba dásíwá yi, ¹³ à ba bía nɔn ba yi: «Mi bío le o ñi-kenínia bueé ɲuaana a ho tá tɪahũ ká mi dūma. ¹⁴ Hàri ká a *Pilaate wó wó ɲá mu, á wa à zūn bïo wa à bío á à búeráa o ɲúhũ, á mi ɲúná á à lé.» ¹⁵ A ba parowà fó le wári, à ba wó làa bïo ba bíaràa mu nɔn ba yi. A

mu bènbéra fò hã lùà búenbúen 6a *zuífùwa cǎn á
 6ueé 6ó ho zuia yi.

O Yeesu zéenia miten lè mí nǐ-keninia
 (Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zǎn 20.19-23;
 Bè-wénia 1.6-8)

¹⁶ Ba nǐ-keninia píru dòn wà van ho Kalilee
 kǎhú, le búe-za na ó o Yeesu zéenia làa ba wán.
¹⁷ Bío 6a mǎn wo, á 6a búaanía wo, ká 6a búí wi
 6a tǎhú pá titikaa. ¹⁸ Ó o Yeesu vá 6uara, ò o bía
 nǎn 6a yi: «Mu bío búenbúen wéró ho wáayi lè ho
 tá wán á le Dónbeenǐ nǎn pànká mií. ¹⁹ Mi wǎa
 lén va hã síwà nùpua búenbúen cǎn, à vaa wé 6a
 lè í nǐ-keninia. Mi bátizé 6a o Maá là a Za lè le
 Dónbeenǐ Hácírí yèni yi. ²⁰ Mi kàrán 6a à 6a wé
 bè bío búenbúen na á í henía nǎn mia yi. Mi zǔn
 mu, í ì keí làa mia hã wizooní búenbúen yi fúaa
 ho ðímíjǎ véro.»

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf